

**ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK KAPSAMINDA YABANCI DİL
OLARAK TÜRKÇE VE İNGİLİZCE ÖĞRETİMİ
KİTAPLARININ ANALİZİ: YEDİ İKLİM VE SPEAKOUT
B1-B2 ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MELİKE KILIÇ GÖKÇAKAN

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI

**MERSİN
HAZİRAN-2024**

**ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK KAPSAMINDA YABANCI DİL
OLARAK TÜRKÇE VE İNGİLİZCE ÖĞRETİMİ
KİTAPLARININ ANALİZİ: YEDİ İKLİM VE SPEAKOUT
B1-B2 ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**MELİKE KILIÇ GÖKÇAKAN
ORCID ID:**

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE ÖĞRETİMİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI**

**DANIŞMAN
PROF. DR. MESUT GÜN
ORCID ID:**

**MERSİN
HAZİRAN-2024**

ÖZET
ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK KAPSAMINDA YABANCI DİL OLARAK TÜRKÇE VE
İNGİLİZCE ÖĞRETİMİ KİTAPLARININ ANALİZİ: YEDİ İKLİM VE SPEAKOUT
B1-B2 ÖRNEĞİ

Hızla güncellenen teknoloji, yaşanan sosyopolitik gelişmeler, seyahatler, alışverişler, eğitim vb. olgular günümüz global dünyasında ülkeler arası kültür alışverişinin giderek yoğunlaşmasına yol açmaktadır. Bu yoğunlaşma ise ülkeler içerisinde kültürel çeşitliliğin artmasına ve dolayısıyla ‘çok kültürlülük’ kavramının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Çok kültürlülük farklı ırk, etnik köken, dil, din ve manevi yönelim, cinsel ve siyasal yönelim, cinsiyet, yaş, engellilik, toplumsal sınıf durumu ve diğer kültürel değerlere sahip bireylerin birlikteliğini ve etkileşimini ifade etmektedir. Çok kültürlü eğitim ise dil, din, ırk, yaş, cinsiyet, engellilik, siyasi görüş vb. fark etmeksizin eğitimde herkes için eşitlikçi politikaların uygulanmasını içermektedir. Günümüzde kültürel çeşitliliklere sahip ülkelerde, eğitimde çok kültürlülük kavramı yeniden gündeme gelmeye başlamıştır. Dolayısıyla bu araştırmada yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan Yedi İklim ders kitapları (orta seviyeleri) ile İngilizcenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan Speakout (orta seviyeleri) ders kitaplarının çok kültürlülük olgusu perspektifinde incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma sürecinde doküman incelemesi yöntemine başvurulmuştur. Seçilen ders kitapları ilk olarak 4 temel dil becerisi alanını içeren okuma, dinleme, konuşma, yazma bölümleri baz alınarak tablo hâline getirilmiştir. Daha sonra ırk/etnik köken, dil, cinsel yönelim/toplumsal cinsiyet, engellilik, yaş, sınıf ve sosyoekonomik durum, dini/manevi yönelim, siyasal yönelim ve diğer kültürel öğeleri içeren ‘çok kültürlülük’ teması kapsamında yorumlanıp ve karşılaştırılmıştır. Analizlerin sonucunda elde edilen sayısal veriler çalışmanın bulgular bölümünde ortaya konulmuş ve bulgulardan elde edilen veriler ile çalışmanın sonuç bölümü oluşturulmuştur. Araştırmanın sonucunda hem Türkçe hem de İngilizce öğretimini amaçlayan ders kitaplarında hedef kültürlerin ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kitaplarda çok kültürlülük olgularının çoğunlukla göz ardı edildiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çok kültürlülük, Kültürel çeşitlilik, Yabancı dil olarak Türkçe Öğretimi, Yabancı dil olarak İngilizce Öğretimi, Ders kitabı.

ABSTRACT
ANALYSIS OF TEACHING TURKISH AND ENGLISH AS FOREIGN LANGUAGES
TEXTBOOKS WITHIN THE SCOPE OF MULTICULTURALISM: THE EXAMPLE
OF YEDİ İKLİM AND SPEAKOUT B1-B2

In today's global world, rapidly updating technology, sociopolitical developments, travel, shopping, education etc. are causing to an increasingly intense exchange of cultures between countries. This reinforcement leads to an increase in cultural diversity. The increase in cultural diversity leads to the emergence of the concept of 'multiculturalism'. Multiculturalism includes the coexistence and interaction of different races, ethnic origins, languages, sexual orientations, genders, ages, disabilities, class situations, education, religious/spiritual orientations, political orientations, and other cultural values. On the other hand, multicultural education involves the equal policies in education for everyone, regardless of language, religion, race, age, gender, disability, political views, etc. The concept of multiculturalism in education has started to come to the agenda again in countries with different cultural diversities. Therefore, this study was aimed to examine the Yedi İklim textbooks (intermediate levels) used in teaching Turkish as a foreign language and the Speakout textbooks (intermediate levels) used in teaching English as a foreign language from the perspective of the multiculturalism. The document analysis method was employed during the research process. The selected textbooks firstly was displayed in table format based on the four fundamental language skills sections: reading, listening, speaking, and writing. Then, they were interpreted and compared under the theme of 'multiculturalism', which includes race/ethnicity, language, sexual orientation/gender, disability, age, class and socio-economic status, religious/spiritual orientation, political orientation, and other cultural elements. The data obtained from the analyses were presented in the findings section of the study. The numerical data obtained from the analyses were presented in the findings section of the study, and the conclusion section was formed based on the data obtained from the findings. The research concluded that the target cultures predominantly featured in both the Turkish and English teaching textbooks. Additionally, it was determined that the phenomena of multiculturalism were mostly overlooked in the books.

Keywords: Multiculturalism, Cultural diversity, Teaching Turkish as a foreign language, Teaching English as a foreign language, Textbook.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca değerli bilgisi ve deneyimiyle bana yol gösteren, akademik gelişimime büyük katkı sağlayan ve her zaman desteklerini hissettiğim danışman hocam Prof. Dr. Mesut GÜN'E en içten teşekkürlerimi sunarım.

Tez sürecimde gösterdiği sabır, anlayış ve sonsuz sevgi için sevgili eşim Kaan GÖKÇAKAN'A, beni bugünlere getiren, maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen annem Sibel KILIÇ, babam Muammer KILIÇ, abim Alper KILIÇ ve ablam Zeynep OKÇU'YA, her zaman yanımda olan ve beni yüreklendiren ailem Nurcan ÇİÇEK ve A. Zafer GÖKÇAKAN'A, son olarak da canım arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi borç bilirim.

MELİKE KILIÇ GÖKÇAKAN

İÇİNDEKİLER

ONAY.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xi
BÖLÜM 1 GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Problem Cümlesi ve Alt Problemler	4
1.4. Araştırmanın Önemi	5
1.5. Sayıtlılar.....	6
1.6. Sınırlıklar	6
BÖLÜM 2 ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ.....	7
2.1. Dilin Tanımı ve Önemi.....	7
2.2. Kültürün Tanımı ve Önemi	11
2.3. Dil ve Kültür İlişkisi.....	14
2.3.1. Dil Öğretiminde Kültürün Yeri ve Önemi.....	15
2.4. Çok Kültürlülük Tanımı	19
2.4.1. Çok Kültürlü Eğitim.....	24
2.4.2. Çok Kültürlü Bir Ortamda Dil Eğitimi.....	34
2.5. Diller İçin Avrupa Ortak Metninde Kültür ve Çok Kültürlülük.....	35
2.6. Yabancı Dil Öğretiminde Ders Kitaplarının Önemi ve Kültürün Kitaplardaki Yeri.....	38
2.6.1. Yabancı Dil Öğretimi Ders Kitaplarında Çok Kültürlülük	39
2.6.2. YDTÖ ve ESL Ders Kitaplarında 4 Temel Dil Becerisi Bölümlerinde Çok Kültürlülük	41
BÖLÜM 3 YÖNTEM	42
3.1. Araştırma Modeli	42
3.2. Araştırmanın Çalışma Materyali	42
3.3. Verilerin Toplanması.....	43
3.4. Verilerin Analizi.....	43
BÖLÜM 4 BULGULAR VE YORUMLAR.....	45
4.1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabının Çok Kültürlülük Açısından İncelenmesi	45
4.1.1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin İrk / Etnisite Açısından İncelenmesi.....	47
4.1.2. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Dil Açısından İncelenmesi	47
4.1.3. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Din/Mezhep Açısından İncelenmesi.....	48
4.1.4. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Cinsiyet Açısından İncelenmesi	49
4.1.5. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Yaş Açısından İncelenmesi	50
4.1.6. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Engellilik Açısından İncelenmesi.....	50
4.1.7. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Sosyoekonomik Durum/Sosyal Sınıf Açısından İncelenmesi	51
4.1.8. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Toplumsal/Sosyal İlişkiler Açısından İncelenmesi	52

4.1.9. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı Okuma Etkinliklerinin Siyasal Yönelim Açısından İncelenmesi.....	53
4.1.10. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Cinsel Yönelim Açısından İncelenmesi	53
4.1.11. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Diğer Kültürel Boyutlar Açısından İncelenmesi	53
4.2. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabının Çok Kültürlülük Açısından İncelenmesi	56
4.2.1. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin İrk / Etnisite Açısından İncelenmesi.....	58
4.2.2. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Dil Açısından İncelenmesi	59
4.2.3. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Din/Mezhep Açısından İncelenmesi.....	59
4.2.4. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Cinsiyet Açısından İncelenmesi	60
4.2.5. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Yaş Açısından İncelenmesi	60
4.2.6. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Engellilik Açısından İncelenmesi.....	61
4.2.7. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Sosyoekonomik Durum/Sosyal Sınıf Açısından İncelenmesi.....	61
4.2.8. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Toplumsal / Sosyal İlişkiler Açısından İncelenmesi	63
4.2.9. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Siyasal Yönelim Açısından İncelenmesi	63
4.2.10. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Cinsel Yönelim Açısından İncelenmesi	63
4.2.11. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Diğer Kültürel Boyutlar Açısından İncelenmesi	63
4.3. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı ve Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Seviye Ders Kitabı Verilerinin Çok Kültürlülük Kapsamında Karşılaştırılması.....	67
4.3.1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı ve Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Seviye Ders Kitabı Okuma Etkinlikleri Karşılaştırması	67
4.3.2. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı ve Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Seviye Ders Kitabı Dinleme Etkinlikleri Karşılaştırması	69
4.3.3. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı ve Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Seviye Ders Kitabı Yazma Etkinlikleri Karşılaştırması	70
4.3.4. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı ve Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Seviye Ders Kitabı Konuşma Etkinlikleri Karşılaştırması	71
4.4. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabının Çok Kültürlülük Açısından İncelenmesi.....	72
4.4.1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin İrk / Etnisite Açısından İncelenmesi.....	73
4.4.2. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Dil Açısından İncelenmesi	74
4.4.3. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Din/Mezhep Açısından İncelenmesi.....	74
4.4.4. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Cinsiyet Açısından İncelenmesi	74

4.4.5. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Yaş Açısından İncelenmesi	75
4.4.6. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Engellilik Açısından İncelenmesi.....	76
4.4.7. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Sosyoekonomik Durum/Sosyal Sınıf Açısından İncelenmesi	76
4.4.8. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Toplumsal/Sosyal İlişkiler Açısından İncelenmesi	77
4.4.9. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı Okuma Etkinliklerinin Siyasal Yönelim Açısından İncelenmesi.....	78
4.4.10. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Cinsel Yönelim Açısından İncelenmesi	78
4.4.11. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Diğer Kültürel Boyutlar Açısından İncelenmesi	78
4.5. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabının Çok Kültürlülük Açısından İncelenmesi	81
4.5.1. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin İrk / Etnisite Açısından İncelenmesi.....	83
4.5.2. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Dil Açısından İncelenmesi	83
4.5.3. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Din/Mezhep Açısından İncelenmesi.....	84
4.5.4. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Cinsiyet Açısından İncelenmesi	84
4.5.5. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Yaş Açısından İncelenmesi	85
4.5.6. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Engellilik Açısından İncelenmesi.....	86
4.5.7. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Sosyoekonomik Durum/Sosyal Sınıf Açısından İncelenmesi	86
4.5.8. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Toplumsal/Sosyal İlişkiler Açısından İncelenmesi	87
4.5.9. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabı Okuma Etkinliklerinin Siyasal Yönelim Açısından İncelenmesi.....	88
4.5.10. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Cinsel Yönelim Açısından İncelenmesi	88
4.5.11. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Diğer Kültürel Boyutlar Açısından İncelenmesi	89
4.6. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı ve Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Seviye Ders Kitabı Verilerinin Çok Kültürlülük Kapsamında Karşılaştırılması.....	92
4.6.1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı ve Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Seviye Ders Kitabı Okuma Etkinlikleri Karşılaştırması	92
4.6.2. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı ve Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Seviye Ders Kitabı Dinleme Etkinlikleri Karşılaştırması	94
4.6.3. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı ve Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Seviye Ders Kitabı Yazma Etkinlikleri Karşılaştırması	95
4.6.4. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı ve Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Seviye Ders Kitabı Konuşma Etkinlikleri Karşılaştırması	96
BÖLÜM 5 TARTIŞMA	98
BÖLÜM 6 SONUÇ VE ÖNERİLER	100

KAYNAKÇA	108
EKLER	112

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1 <i>İnsan Dilinin “Tasarım Özellikleri” ve Diğer Hayvanların İletişim Sistemleri</i>	9
Tablo 2 <i>Çoğul Kültürlü Birikimi Temel Alıp Geliştirme</i>	37
Tablo 3 <i>Yedi İklim B1 Kitabı Dört Temel Beceri Etkinlikleri Sayısı</i>	45
Tablo 4 <i>Yedi İklim B1 Kitabı Çok Kültürlü Öğelerin Dağılımı</i>	46
Tablo 5 <i>Speakout B1 Kitabı Dört Temel Beceri Etkinlikleri Sayısı</i>	57
Tablo 6 <i>Speakout B1 Kitabı Çok Kültürlü Öğelerin Dağılımı</i>	57
Tablo 7 <i>Yedi İklim B2 Kitabı Dört Temel Beceri Etkinlikleri Sayısı</i>	72
Tablo 8 <i>Yedi İklim B2 Kitabı Çok Kültürlü Öğelerin Dağılımı</i>	72
Tablo 9 <i>Speakout B2 Kitabı Dört Temel Beceri Etkinlikleri Sayısı</i>	81
Tablo 10 <i>Speakout B2 Çok Kültürlü Öğelerin Dağılımı</i>	82

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1 <i>Banks Tüm Okul Ortamı</i>	26
Şekil 2 <i>Çeşitlilik Değişkenlerinin Kesişimi</i>	30
Şekil 3 <i>Yedi İklim B1 Beceri Dağılımları</i>	67
Şekil 4 <i>Speakout B1 Beceri Dağılımları</i>	67
Şekil 5 <i>Yedi İklim B1 ve Speakout B1 okuma etkinliklerinde çok kültürlü ögeler</i>	68
Şekil 6 <i>Yedi İklim B1 ve Speakout B1 dinleme etkinliklerinde çok kültürlü ögeler</i>	69
Şekil 7 <i>Yedi İklim B1 ve Speakout B1 yazma etkinliklerinde çok kültürlü ögeler</i>	70
Şekil 8 <i>Yedi İklim B1 ve Speakout B1 konuşma etkinliklerinde çok kültürlü ögeler</i>	71
Şekil 9 <i>Yedi İklim B2 Beceri Dağılımı</i>	92
Şekil 10 <i>Speakout B2 Beceri Dağılımı</i>	92
Şekil 11 <i>Yedi İklim B2 ve Speakout B2 okuma etkinliklerinde çok kültürlü ögeler</i>	93
Şekil 12 <i>Yedi İklim B2 ve Speakout B2 dinleme etkinliklerinde çok kültürlü ögeler</i>	94
Şekil 13 <i>Yedi İklim B2 ve Speakout B2 yazma etkinliklerinde çok kültürlü ögeler</i>	95
Şekil 14 <i>Yedi İklim B2 ve Speakout B2 konuşma etkinliklerinde çok kültürlü ögeler</i>	96

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

APA: American Psychological Association

CE: Council of Europe

CEFR: Common European Framework

D-AOBM: Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni

NCATE: National Council for the Accreditation of Teacher Education

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Dil ve kültür birbirine sıkı sıkıya bağlı iki olgu olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle hedef dilin etkili bir şekilde öğrenilebilmesi ve iletişimin tam anlamıyla gerçekleşebilmesi için kültürün anlaşılması gerektiği düşünülmektedir. Günümüzde dil eğitiminde kültür öğretimi giderek daha fazla değer kazanmaktadır. Bunun yanı sıra dil öğretiminde kültürel farkındalık oluşturmak, kültürel çeşitliliğe ve çok kültürlülüğe yer vermek önemli hâle gelmiştir. Ayrıca kültürü ve çok kültürlü dil öğretimini, dil öğrenme programlarına entegre etmeye yönelik çalışmaların sayısı da gün geçtikçe çoğalmaktadır. Kültürün dil öğretimine dâhil edilmesi giderek artmakta ve bu durum çok kültürlülük kavramını önemli bir araştırma alanı hâline getirmektedir.

İnsan iletişiminin temelini oluşturan dil ile kültür birbirine sıkı sıkıya bağlı ve ayrılamaz olgulardır. TDK ‘dil’ unsurunu, “İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban ([http-1](#))” olarak ele almaktadır. Britannica’ya göre ise dil; “Bir sosyal gruba ve grubun kültürüne dâhil olan bireylerin kendilerini ifade ettikleri geleneksel sözlü, manuel (işaretli) veya yazılı semboller sistemidir ([http-2](#))”. Diğer taraftan TDK ‘kültür’ olgusunu; “Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin ([http-3](#))” olarak açıklamıştır. Britannica’ya göre ise kültür; “Bireye özgü davranış ve bu davranışın ayrılmaz bir parçası olarak kullanılan nesnelerdir. Bu nedenle kültür, diğer unsurların yanı sıra dili, fikirleri, inançları, gelenekleri, kodları, kurumları, araçları, teknikleri, sanat eserlerini, ritüel ve törenleri içermektedir ([http-4](#))”. Açıklamalarda da belirtildiği üzere dil ve kültür arasında iç içe geçmiş bir ilişki bulunmaktadır ve dil iletişim boyunca anlam aktarmayı gerçekleştirirken, kültür bu anlamlara derinlik kazandırmaktadır. Bu bağlamda kültür ve dil arasındaki girift ilişkinin bir diğer açılımı da “gün geçtikçe zenginleşen kültürel çeşitlilik” ve bunun “yaşayan bir varlık olan dil” olgusuna etkisi olarak gösterilebilmektedir. Dilin yaşayan bir varlık olması sıkça dile getirilen bir söylemdir. Öyle ki bu kalıplaşmış ifadenin izini yüz elli yıldan öncesine kadar sürmek mümkündür. Alman dilbilimci August Schleicher 1869 yılında yayınlanan “Darwinism Tested by the Science of Language (Darwincilik’in Dil Bilimi ile Test Edilmesi) isimli kitabında şu ifadelerle dili yaşayan organizmalara benzetmiştir; “Darwin’in görüşleri ve teorisi, onları dil bilimine uyguladığımda beni çok daha fazla etkiledi... Darwin'in genel olarak hayvan yaratılışı hakkında

ortaya koyduğu şey, konuşmanın yapısı için de aynı şekilde söylenebilir (Schleicher, 1869, s. 15)”. Elbette dil unsurunun yaşayan organizmalara benzetilmesi metaforik bir yaklaşımdır ve dilin konuşuldukça yıllar içerisinde değişen, zenginleşen veya eksilen bir yapı olduğunu ima etmektedir. Zira bu olguyu teknolojinin gelişmesi, kültürel çeşitliliğin artması ve dolayısıyla lügatimize yeni sözcükler veya söz kalıplarının girmesi şeklinde gözlemlemek de mümkündür. Kültürel çeşitlilik, dillerin ve dili konuşan kişilerin dağarcığının zenginleşmesinin kaynağı olarak görünmektedir.

“Yaratma (yaratıcılık) kültürel geleneğin köklerinden yararlanır, ancak diğer kültürlerle temas hâlinde gelişir. Bu nedenle tüm biçimleriyle miras, tüm çeşitliliğinde yaratıcılığı teşvik etmek ve kültürler arasında gerçek diyaloglara ilham vermek için insan deneyimi ve isteklerinin bir kaydı olarak korunmalı, geliştirilmeli ve gelecek nesillere teslim edilmelidir (UNESCO, 2005, s. 144)”. Kültürel çeşitliliğin literatüre ve insanlık birikimine katkısı UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) tarafından yayınlanan 2005 tarihli ‘Universal Declaration on Cultural Diversity’ (Kültürel Çeşitlilik Evrensel Beyannamesi)’de bir önceki cümledeki şekliyle temsil edilmiştir. UNESCO (2005, s. 143)’nun aynı deklarasyonda bulunan “kültürel çeşitlilik herkes(in erişimin)e açık seçenekleri genişletir; sadece ekonomik büyüme açısından değil, aynı zamanda daha tatmin edici bir entelektüel, duygusal, ahlaki ve ruhsal varoluş elde etmenin bir yolu olarak anlaşılan gelişimin köklerinden biridir” ifadesinden de anlaşılabileceği üzere kültürel çeşitlilik, kültürel gelişmişlikle ve dolayısıyla - öncesinde anlatılan sebeplerden ötürü- dilin zenginliği ile ilişkili bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yabancı dil öğretmek sadece dili öğretmekle değil kültürel gelenekleri, değerleri, düşünme ve davranış biçimlerini de öğretmekle gerçekleşecektir. Yani yeni bir dil öğretilirken birbirleriyle ilişkisi olan dil ve kültür aynı anda öğretilmelidir. Fakat yeni bir dil öğretilirken farklı kültürlerden birçok öğrencinin bir arada bulunduğu derslerde sadece hedef kültürün öğretilmesi, içeriklerde ana kültür ya da uluslararası kültürlere yeterince yer verilmemesi akıllarda soru işaretleri oluşturabilmektedir. Bu soru işaretleri bireyleri çok kültürlülük kavramına yönlendirmektedir. Britannica’ya göre çok kültürlülük kültürlerin, ırkların ve etnisitelerin, özellikle azınlık gruplarına ait olanların, egemen bir siyasi kültür içindeki farklılıklarının özel olarak kabul edilmesini hak ettiği görüşüdür ([http-5](http://5)). Çok kültürlülük ve çeşitlilik birbiri yerine sıklıkla kullanılan kavramlar olup bireyin cinsiyet, cinsel yönelim, engellilik, sosyoekonomik durum veya yaştan kaynaklanan yönlerini içermektedir. Geniş bir açıdan bakıldığında ise çok kültürlülük bireyin, ırk, etnik köken, dil, cinsel yönelim, cinsiyet, yaş, engellilik, sınıf durumu, eğitim, dini/manevi yönelim ve diğer kültürel boyutlarını kapsamaktadır (APA, 2002).

İçinde bulunduğumuz dünya, küreselleşmenin etkisiyle gün geçtikçe küçültmekte ve mesafeler azalmakta veya yok olmaktadır. Hızla gerçekleşen değişimlerin etkisiyle de farklı dillerden ve kültürlerden insanlar bir araya gelmektedir. Ayrıca günümüzde kişisel, akademik, profesyonel, ekonomik, teknolojik nedenlerle veya savaş, göç, seyahat vb. sonucunda birden fazla dile hâkim olabilmek ve farklı dillerde iletişim kurabilmek önemli bir beceri hâline gelmiştir. Bu nedenle farklı kültürlerden insanların sıkça etkileşime girdiği bir dünyada, kültürel farklılıkları anlamak oldukça önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumların sonucunda ise dil öğretiminde çok kültürlü eğitim olgusu oluşmakta ve önemi göz ardı edilememektedir. Günümüzde çok kültürlülüğü dil öğrenme ortamlarına dâhil etme süreci hızla devam etmektedir. Bununla birlikte de öğrenme programları, öğrenme materyalleri, müfredat vb. konusunda değişiklikler yapılması üzerine yapılan çalışma sayıları da gün geçtikçe artmaktadır. Ayrıca çok yönlü bakış açıları ve çeşitli kültürler de yapılan çalışmalara sıklıkla dâhil edilmektedir. Dil öğretiminde çok kültürlülüğü temel alan çalışmaların çoğunda, dil öğrenen bireylerin çeşitliliğini gösteren ve empatiyi destekleyen kapsayıcı bir öğrenme ortamı oluşturma hedefi bulunmaktadır.

Dil öğreniminde ders kitaplarının yeri yadsınamamaktadır. Okuma, dinleme, konuşma, yazma vb. temel dil becerileri alanlarından oluşan ders kitapları dil öğrenimi için yapılandırılmış ve kapsamlı bir çerçeve oluşturmaktadır ve bir yandan da kültürün dil öğreniminin temel olgularından biri olduğu kabul edilmektedir. Bu nedenle kültür, ders kitaplarında kritik bir role sahiptir. Çok kültürlü dünyada, farklı kültürel normları dil öğrenim kitaplarına dâhil etmek bireylerin farklı kültürel değerlere sahip kişileri daha iyi anlamasına, hoşgörülü, empati dolu ve anlayışlı olmasına katkıda bulunacaktır.

1.1. Problem Durumu

Küreselleşme ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmelerin etkisi altında olan dünyamızda, dil öğretimi amacıyla oluşturulan ders kitaplarına önemli roller düşmektedir. Kökenine bakıldığında zaman zaman ders kitapları M.Ö 4000’li yıllara kadar dayanmaktadır. Zamanla kitle iletişim araçlarının ortaya çıkmasından ve yaygınlaşmasından etkilense de ders kitapları eğitimdeki yerini ve önemini her zaman koruyup devam ettirmiştir. Ayrıca bu kitaplar insanlığın kültürel gelişiminde de önemli bir yere sahip olmaya başlamıştır. (Kaya, 2006, s.77-79). Dil ve kültür arasındaki çok yönlü ilişkiyi aktarma ve öğrencilere çok kültürlü bir bakış açısıyla dil becerilerini kazandırmada dil öğretimi kitapları oldukça önemli bir konuma sahiptir. Fakat geçmişten günümüze uzanan dil öğretim sürecinde, kitaplarda çoğunlukla dil bilgisine odaklanılmış, geleneksel bir yaklaşım benimsenmiş ve kültürel unsurlara yeterince vurgu

yapılmamıştır. Bu yüzden ders kitaplarının öğrencilerin kültürlerarası becerilerini geliştirmelerine yardımcı olacak şekilde yeniden düşünülüp tasarlanması gerekmektedir. Lâkin var olan kitaplar genellikle kültürel çeşitliliği sınırlı bir biçimde içermeye devam etmekte ve bireylere kültürel farkındalık kazandırmada yetersiz kalmaktadır. Bu amaç ile yapılan bir çalışmada Şimşek (2018, s. 320) İngilizce ve Türkçe ders kitaplarının kültürel içeriklerini incelemiş ve şu sonuçları belirtmiştir. Her iki dildeki ders kitaplarında da kültürel öğelerin dağılımı dengesizdir. Kültürel içerikler genellikle somut ürünler ve popüler kişilikler aracılığıyla iletilmiştir ve hassas konulardan bahsedilmemiştir. Ana dil konuşurlarının alışkanlıkları göz ardı edilip hedef kültürlerin bireyleri yansıtılmıştır. İngilizce ders kitaplarında Anglo-Amerikan kültürü vurgulanmış ve diğer küresel kitaplarda da bu kültüre bağımlı kalınmıştır. Buradan hareketle, dil öğretimi ders kitaplarının çok kültürlülüğe uygunluğunu değerlendirme konusunda bir açık bulunmaktadır.

Bu araştırmanın problem durumu ‘yabancı dil öğretiminde çok kültürlü yaklaşımın önemini ortaya koymak ve bu perspektifte yabancı dil olarak İngilizce ve Türkçe öğretimi amacıyla hazırlanmış ders kitaplarını çok kültürlülük açısından değerlendirip karşılaştırmaktır.’

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu tezin temel amacı küreselleşme sonucu çok kültürlü hale gelen toplumlarda yabancı dil olarak Türkçe ve İngilizce öğretimini amaçlayarak hazırlanmış olan ders kitaplarının ‘çok kültürlülük’ olgusu etrafında incelenmesi ve karşılaştırılmasıdır. Araştırmanın amacı doğrultusunda yabancı dil olarak Türkçe ve İngilizce öğretimi alanlarında kullanılan Yedi İklim ve Speakout (orta seviye) ders kitaplarının 4 ana beceri bölümleri ‘çok kültürlülük’ olgusu baz alınarak incelenip karşılaştırılmıştır. Seçilen ders kitaplarında kültürel çeşitliliğin, farklı değer yargılarının, inançların ve diğer kültürel olguların hangi oranda ve yoğunlukta ele alındığı keşfedilmiştir. Bu amaçla, İngilizce ve Türkçe öğretimini temel alan kitapların okuma, dinleme, konuşma ve yazma bölümlerindeki içerikler detaylı bir şekilde incelenmiş ve bu kitapların, öğrencilere kültürel farkındalık kazandırmada ve çok kültürlülük olgusunu içermeye ne derece etkili olduğu ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca yabancı dil öğretiminde çok kültürlü perspektifin önemini vurgulanmış ve dil öğretimi ders kitaplarının bu perspektife ne kadar uygun olduğu değerlendirilmiştir. Son olarak kitaplar aracılığıyla farklı diller ve kültürler arasında karşılaştırmalı bir analiz yapılarak kitaplardaki en zengin yanlar ve en zayıf noktalar belirlenerek dil öğreniminde çok kültürlülüğün yerinden bahsedilmiştir.

1.3. Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Hızla küreselleşen dünyamızda, bireyler iletişim teknolojilerinin gelişmesi, politik olaylar, savaşlar, göçler, eğitim, seyahat vb. nedenler ile çeşitli kültürlerle yoğun bir etkileşime girmektedir. Bu bağlamda, ‘yabancı dil olarak Türkçe ve İngilizce öğretimi amacıyla kullanılan ders kitapları, öğrencilere kültürel farkındalık kazandırmada ve çok kültürlülük olgusunu içermeye ne kadar zengindir veya değildir?’ sorusu bu tezin problem cümlesini oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın alt problemleri şu şekildedir:

1.Yedi İklim ve Speakout (orta seviye) ders kitaplarında bulunan okuma, dinleme, yazma, konuşma (4 temel beceri) bölümlerinde ‘çok kültürlülük’ olgusunun yeri nedir?

2. Yedi İklim ve Speakout (orta seviye) ders kitapları, bireylerin farklı kültürel değerleri anlayıp saygı duymada ne derece yeterlidir?

3. Ders kitapları kültürel çeşitliliği yüzeysel olarak ve belirli baskın kültürleri ele alarak mı sağlamaktadır yoksa daha yoğun bir içerikleri var mıdır?

4. Dil öğretimi kitapları çok kültürlü perspektife ne derece uygundur? Dil, din, ırk vb. kültürel çeşitliliklerin yanı sıra cinsel yönelim, cinsiyet, yaş, engellilik, sosyal sınıf durumu gibi diğer kültürel boyutlara ne derece yer verilmektedir?

1.4. Araştırmanın Önemi

Bu tezin temel amacı, çok kültürlülük olgusunun dil öğretimi kitaplarına nasıl ve ne derece entegre edildiğini anlamak ve değerlendirmektir. Bu doğrultuda çok kültürlülük kavramı, ırk/etnik köken, dil, cinsel yönelim/toplumsal cinsiyet, engellilik, sınıf/sosyoekonomik durum, dini/manevi yönelim ve diğer kültürel öğeler başlıkları altında ele alınmıştır. Çalışma süresinde çok kültürlü bakış açısının dil öğreniminde kritik olan okuma, dinleme, yazma ve konuşma olmak üzere dört ana dil becerisinde nasıl ele alındığı incelenmiştir. Dört ana dil becerisi, dilin etkili bir şekilde öğrenilmesi ve kullanılması için hayati bir öneme sahiptir. Okuma becerisi, yazılı içerikler aracılığıyla çok kültürlü değerlerin aktarımını sağlamaktadır. Dinleme becerisi ise işitsel içerikler ile kültürlerarası değerleri iletmektedir. Her iki beceri alanının, çok kültürlülük açısından ele alınması ile metinlerin kültürel çeşitliliği nasıl ve ne derece yansıttığı belirtilmiştir. Diğer yandan, yazma becerisi öğrencilere, çok dilli ve çok kültürlü bir dünyada kendilerini yazılı olarak ifade etme olanağı sağlamaktadır. Bu çalışma ile yazma aktivitelerinde öğrencilerin kendi kültürlerini ne ölçüde yansıttıklarını ve öğrencilere ne derece kültürel çeşitlilik içeren bir öğrenme ortamı sunulduğunu belirlemek amaçlanmaktadır. Son beceri olan konuşma ise dilin aktif kullanımını içermekte ve farklı kültürel arka planlardan gelen öğrencilerin nasıl etkileşime geçtiklerini göstermektedir. Bu çalışmanın hedefi, dil öğretimi materyallerinin çok kültürlü bir bakış açısını

hangi ölçüde içerdiğini ve yansıttığını belirlemektir. Dört temel dil becerisinin analizi ile dil öğretiminde çok kültürlülüğün entegrasyonunun derinliğini ortaya çıkarmak istenmektedir. Araştırma sonucunda ders kitapların bu konudaki zenginliklerini ve eksik yönlerini ortaya çıkarmak hedeflenmiştir. Bu çalışma; Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan D-AOBM'yi temel alarak düzenlendiği belirtilen ders kitaplarındaki 'çok kültürlülük' kavramının yerini inceleyip ortaya çıkaracağından ve konuyla ilgili geleceğe yönelik bir farkındalık oluşturma hedefi taşıdığından önem arz etmektedir.

1.5. Sayıtlar

Bu çalışmada aşağıda belirtilen sayıtlara açıklık getirilecektir.

1. Yabancı dil olarak İngilizce öğretiminde kullanılan Speakout (orta seviye) ders kitaplarının "çok kültürlülük" kavramı açısından D-AOBM'ye uygun olarak hazırlandığı varsayılmaktadır.

2. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan Yedi İklim (orta seviye) ders kitaplarının 'çok kültürlülük' kavramı açısından D-AOBM'ye uygun olarak hazırlandığı varsayılmaktadır.

1.6. Sınırlıklar

Bu çalışma, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan Yedi İklim ders kitabı orta seviyelerinin okuma, dinleme, yazma ve konuşma (dört temel beceri) bölümleri ile yabancı dil olarak İngilizce öğretiminde kullanılan Speakout ders kitabı orta seviyelerinin 'çok kültürlülük' olgusu etrafında incelenmesi ile sınırlandırılmıştır. Bu incelemede çok kültürlülük olgusu ırk/etnisite, dil, din/mezhep, cinsiyet, yaş, engellilik, sosyal sınıf/sosyoekonomik durum, toplumsal/sosyal ilişkiler, siyasal yönelim, cinsel yönelim ve diğer kültürel boyutlar başlıkları altında ele alınmıştır.

BÖLÜM 2

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Çalışmanın bu bölümünde araştırmanın kavramsal çerçevesine ilişkin kavramlar, tanımlamalar yer alacaktır.

2.1. Dilin Tanımı ve Önemi

İletişimin önemi günümüzde iyice artmaktadır. Bireyde genellikle sözlü alışveriş olarak ortaya çıksa da iletişim, özünde duyguların, düşüncelerin ve niyetin ifadesini oluşturmaktadır. Ayrıca iletişim, kelimelerin aktarılmasından daha derin bir anlam ifade etmektedir. İletişim denilince akla gelen kavramlardan biri de haberleşme yani bildirişimdir. Duygu, istek ve düşüncelerini birbirine ileten bireylerden, yiyeceklerin yerlerini birbirine aktaran karıncalara ve tehlikeli durumları birbirine bildiren yunuslara ve kuşlara kadar birçok varlığın arasında bulunan bildirişme/haberleşme olgusu, canlı türlerinin bir arada yaşayabilmesinin ön şartını oluşturmaktadır (Aksan, 2007, s.42). Başkan (2003, s.148)’a göre ise haberleşme, insanlar veya hayvanlar gibi canlılar arasında ya da telefonlar veya elektronik beyinler gibi cansız varlıklar arasında belirli bir işaretler sistemi kullanılarak gerekli bilgilerin bir taraftan diğer tarafa iletilmesi işlemine denilmektedir.

Yeryüzündeki ilk organizmalar, tür ve cinsiyet gibi özelliklerini belirtmek için kimyasal iletişim kullanmışlardır. Zamanla bu durum daha da karmaşık bir hâl alarak farklı türlerin kendine özgü iletişim yöntemlerini geliştirmesine yol açmıştır. Dil ise bu süreç sonucunda oluşmuştur ve bilgi paylaşımının bir yolu olarak adlandırılmıştır (Fischer, 1999, s.1). Dil olgusu yüzlerce yıldır araştırılan ve ele alınan bir konu olup bu konuda birçok dilbilimci ve dil filozofu açıklamalar yapmış ve yapmaktadır. Dil, belirli bir düzen dâhilinde birleştirilen birimlerden oluşan ve sınırsız ifade üretmeyi sağlayan sınırlı bir sistemdir ve bu sistem belirli nesne veya kavramları temsil eden rastgele seçilmiş sembollerden oluşmaktadır. Ayrıca dil, geçmiş ve gelecekteki gerçek ve hayali olayları ifade etmeye de imkân tanımaktadır (Dessalles vd., 2014, s.15). Altınörs (2012, s.21) dili, geniş ve dar olmak üzere iki farklı şekilde ele almıştır. Ona göre dil geniş anlamıyla, aynı ya da farklı türlerin tüm iletişim biçimleridir ve Karl von Frisch tarafından keşfedilen arıların dansı, polenin yerini bildiren bir tür dil örneğidir. Yani, sanattan matematiğe kadar geniş bir alanda kullanılmakta olan ‘dil’ kavramı, geniş bir sembolik ifade aracıdır. Dar anlamı ile ise dil, sadece insanların kullandığı sözlü ifade şeklidir. Dolayısıyla, hayvanlar arasındaki çeşitli iletişim biçimlerinden, dili ayırt etmek gerekmektedir. Fitch (2010, s.26)’e göre hayvanlar iyi bir öğrenme yeteneğine sahiplerdir ve kontrol altındaki ortamlarda

ileri düzeylerde iletişim kurabilmektelerdir. Fakat insan dili ile hayvanların iletişimleri denk değildir. Dil ve iletişim arasında, dil evrimi açısından çok önemli bir fark bulunmaktadır ve bu doğrultuda her türün iletişim sistemini “dil” olarak adlandırmamak gerekmektedir. Kerimoğlu (2018, s.24)’na göre de hayvanlar birbiriyle kesinlikle bilgi paylaşmaktadır, ancak bu sürece dil denilip denilmemesi tartışmaya açıktır. Thomas Sebeok hayvanların iletişim yöntemleri için “dil” kelimesinin kullanılmasının doğru olmadığını belirtmektedir. Ona göre, “çizgisellik, soyutluk, özyineleme” gibi özellikler insan diline özgüdür. Yule ise bu özellikleri soyutluk (displacement), nedensizlik (arbitrariness), üretkenlik (productivity), kültürel aktarım (cultural transmission) ve çift eklemlilik (duality) olarak ele almış ve hayvanlar üzerinde yapılan deneylerle özellikleri açıklamıştır (2006, s.9-12).

Yule (2006, s.9-12) evcil hayvanların çıkardığı seslerin genellikle an ve mekâna özgü olduğunu belirtmiştir ve ona göre bu sesler geçmiş veya gelecekteki olayları ifade etmemektedir. İnsan dili ise geçmiş ve gelecekteki olaylardan bahsetmektedir ve bu duruma insan dilinin “soyutluluk” özelliği denilmektedir. Arıların dansları aracılığıyla besin kaynağının yerini iletmeleri bu durumun dışında kalan örneklerden biridir ancak arı iletişiminin soyutluluk özelliği oldukça sınırlıdır ve sadece en son yiyecek kaynağını belirtebilmektedir. Dilin biçimi ile anlamı arasında doğal bir bağlantı olmadığını, bu bağlantının keyfi olduğunu gösteren özelliğe ise dilin ‘nedensizlik’ özelliği denilmektedir. Ancak hayvan iletişiminde ise iletilen mesaj ve sinyal arasında bir bağlantı yer almaktadır. Diğer yandan insan dili esnek ve yaratıcıdır. Yeni bir durum ya da nesneyi belirtmek için sonsuz sayıda ifade üretebilmektedir. Buna dilin ‘üretkenlik’ özelliği denilmektedir. Hayvan iletişiminde ise ifadeler sınırlıdır. Arıların besin kaynağı için yatay mesafe belirtirken dansı kullanmaları, ancak dikey mesafeyi belirtmek için yeni bir dans kullanmamaları gibi. ‘Kültürel aktarım’ ise dilin nesilden nesile iletilmesini sağlayan bir olgu olup nesilden nesile biyolojik olarak aktarılamamaktadır. Biyolojik ebeveynleri Koreli olan ancak Amerika’da İngilizce konuşan bir aile tarafından büyütülen bir bebek İngilizce konuşmaktadır ancak kedinin miyavlaması evrenseldir veya izole edilmiş bir bebek konuşamazken, kuşlar içgüdü ile haberleşmektedir. Son olarak İngilizce kelimeler olan ‘bin’ ve ‘nib’ kelimeleri benzer seslere sahip olmasına rağmen farklı anlamlar içermektedir ve dilin bu özelliğine ‘çift eklemlilik’ denilmektedir. Bu özellik bireylerin sınırlı sayıda ses ile çok sayıda kelime ve anlam ifade etmesini sağlamaktadır. Ancak hayvan iletişiminde bu örneğin bir köpeğin çıkardığı ‘woof’ sesi bileşenlerine ayrıldığında ‘oowf’ ya da ‘foow’ bir anlam ifade etmemektedir ve bu özellik geçerli görülmemektedir.

İnsan dili ve hayvan iletişimini karşılaştırmak için genellikle Hockett (1960) tarafından tanımlanan aşağıdaki şekilde belirtilen 13 kriter kullanılmaktadır. Zamanla bu listeye açık uçluluk, dönüşlülük ve öğrenirlik olmak üzere 3 kriter daha dahil edilmiştir.

Tablo 1 *İnsan Dilinin “Tasarım Özellikleri” ve Diğer Hayvanların İletişim Sistemleri*

	Cırcırböcekleri	Arının Dansetmesi	Batılı çayırkuşunun ötüşü	Asya Maymununun bağırması	Maymunların işaretleşmesi	Alex, bir gri papağan	Dilsel olmayan olgular	İnsanın işaret dili	Konuşma dili
Sessel-İşitsel Oluk	işitsel var, sessel yok	Yok	Var	Var	Yok	Var	Var	Yok	Var
Yayın Gönderme ve Yönlendirici İşitimi	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var	Var
Hızlı Yitim	Var, yinelenen	?	Var	Var, yinelenen	Var	Var	Var	Var	Var
Değiş-Tokuş Edilebilirlik	Sınırlı	Sınırlı	?	Var	Var	Var	Büyük ölçüde Var	Var	Var
Tam Geri Bildirimli	Var	?	Var	Var	Yok	Var	Var	Yok	Var
Özelleştirilebilirlik	Var?	?	Var	Var	Var	Var	Var?	Var	Var
Anlamsallık	Yok?	Var	Kısmen	Var	Var	Var	Var?	Var	Var
Nedensizlik	?	Yok	Eğer anlamlıysa, Var	Var	Büyük ölçüde Var	Var	Kısmen	Büyük ölçüde Var	Var
Ayrıklık	Var?	Yok	?	Var	Var	Var	Büyük ölçüde Yok	Var	Var
Yer Değiştirebilme		Var, her zaman	?	Yok	Var	Yok	Kısmen	Var, sık sık	Var, sık sık
Üretilirlik	Yok	Var	?	Yok	Şüpheli	Sınırlı	Var	Var	Var
Geleneksel Aktarım	Yok?	Muhtemel en hayır	?	?	Sınırlı	Sınırlı	Var	Var	Var
Örüntüde İkilik	?	Yok	?	Yok [İpek maymun: Var]	Var	Var	Yok	Var	Var
Açık Uçluluk					Var	Yok		Var	Var
Dönüşlülük					Yok?	Yok		Var	Var
Öğrenirlik					Var	Var		Var	Var

Aksan (2007, s.13)’a göre, bireyi diğer bireylerden ayıran ve dünyada bulunan farklı türlerdeki haberleşme ve bildirişme sistemlerinin en gelişmiş olanı insan dildir. Ancak insan dilinin kökeni, bilim dünyasının en bilinmezlerle dolu konularından biri olmaya devam etmektedir. Fosil kalıntılarının, tarihsel kayıtların vb. eksiklikleri nedeniyle, dilin evrimi hakkında kesin sonuçlara varılamamaktadır. Yapılan ilk çalışmalara bakıldığında M.Ö. 5. yüzyılda tarihçi Herodot, Mısır Kralı Psammetichus'un kullanılan en eski dili belirlemek amacıyla iki bebek üzerinde bir deney uygulandığını belirtmektedir. Bu deneyde izole bir ortamda büyütülmüş olan iki bebeğin ilk söyledikleri kelime, Frigce’de ‘ekmek’ anlamına gelen ‘bekos’ olmuştur. Ayrıca M.Ö. 427-347 yıllarında yaşamış olan filozof Plato da, Kratylos isimli eserinde, kelimelerin kökenleri ve temsil ettikleri şeyler hakkında fikirlerini sunmuş ve bu ilişkinin doğuştan mı geldiğini yoksa sonradan mı oluşturulduğunu sorgulamıştır (Bloomfield,

1984, s.5). Ancak antik çağlardaki dilin kökeni ile ilgili görüşlere bağlı kalarak dilin tarihine dair kesin sonuçlara varmak yeterli değildir. Başkan (1969, s.143)'a göre insan dilinin tarihi 1 milyon yıl olarak ele alındığında, yazılı dilin tarihi bu sürecin yalnızca 5000 yılına dâhildir. Dakika olarak ele alınırsa üç buçuk saat süren bir devrenin yalnızca son dakikası yazılı dili oluşturmaktadır. İnsan dilinin tarihi, bir film süresi olarak düşünülürse, yazılı belgeler sadece son yarım dakikayı kapsamaktadır ve bu durumdan dolayı yalnızca yazılı belgelere dayanarak dilin doğuşu ve evrimi hakkında kesin sonuçlara varmak yanıltıcıdır. Fakat insan dilinin doğuşu ve gelişimi hakkında binlerce yıldır farklı teoriler ve öneriler sunulmuş ve sunulmaya da devam edilmektedir. Dilin kökeni ile ilgili yapılan çalışmaların genelinde eskiçağ, orta çağ, yeniçağ ve yakınçağ dönemi dil felsefeleri üzerinde durulmuş olup Altınörs (2003, s.20) ise dilin kökeniyle ilgili yapılan öneri ve açıklamaları mitolojik/teolojik, mimolojik/spekülatif, kültürel/antropolojik, empirist/behaviorist, rasyonalist/nativist ve evrimsel/biyolojik olmak üzere altı başlık olarak ele almıştır. Bu başlıklar dilin karmaşıklığını ve evrimini yansıtmaktadır. Başlıklardan da anlaşıldığı üzere dilin kökeni ve evrimi hakkında bir görüşe varmak zor olup antik ve modern birçok kaynağı ele almak gerekmektedir.

Literatürde, dilin kökeni ile ilgili yapılan çalışmaların çoğunluğunda dilin mitolojik/teolojik açıdan ele alındığı gözlemlenmiştir. Dinî açıdan ele alındığında ise İslam inancına göre Allah nesnelerin isimlerini Âdem'e öğretmiştir. Daha sonra Âdem'i bu isimleri insanlara öğretmesi için görevlendirmiştir. Hristiyanlıkta ise İslamiyet'ten farklı olarak Tanrı nesneleri isimlendirmemiş ve bu görevi Âdem'e vermiştir. Bir diğer kitap olan Eski Ahitte de Babil Kulesi efsanesine yer verilmiştir. Efsaneye göre başlangıçta tek bir dilin var olduğu ancak insanların Tanrı tarafından cezalandırılmaları sonucunda dillerin karıştırıldığı ve yeni dillerin ortaya çıktığı belirtilmiştir (Altınörs 2003, s.21-22). Din ve mitoloji haricinde, dilin ortaya çıkışını doğanın taklit edilmesi üzerine kurulu olan yansıma teorileri üzerinden ele alan görüşler de mevcuttur. Kerimoğlu (2016, s.51-52) araştırmasında dilin kökenini belirtmiş ve ihtiyaca dayalı görüşleri alt başlıklar hâlinde ele almıştır:

Yansımaya bağlı görüşlerden ilki olan 'ding-dong varsayımında' insanlar nesnelere, bu nesnelerin çıkardıkları seslere göre isim vermişlerdir. Ancak taş gibi ses çıkaramayan nesnelerin varlığı bu teoriye karşı kullanılmaktadır. İkinci olarak, 'hayvan taklidi varsayımına' göre (bow-wow hypothesis) dilin kökenini hayvan seslerinin taklitleri oluşturmaktadır. Ancak farklı dillerde bu sesler farklı biçimlerle ifade edilmektedir. Bir diğer varsayım olan 'Ünlem varsayımına' göre (pooh-pooh hypothesis) dilin kökeni bireylerin acı, mutluluk vb. durumlarda çıkardıkları seslere dayanmaktadır, fakat bireyler aynı durumları farklı dillerde farklı ünlemlerle ifade etmektedir. 'Müzik varsayımına' göre (la-la hypothesis) dil, oyun ve şarkıların

etkisiyle ortaya çıkmışken; ‘jest ve mimik varsayımına’ göre (ta-ta hypothesis) ise dil, beden hareketlerinin ağız ile taklidinden oluşmuştur. Ancak farklı kültürlerde beden hareketleri farklı anlamlara gelmektedir.

İhtiyaca bağlı görüşlerden birincisi ‘iş varsayımı’ (ye-he-ho hypothesis) görüşüdür. Bu varsayım dilin insanların bir arada çalışması sırasında çıkardıkları seslerin sonucunda oluştuğunu belirtmektedir. İkinci bir görüş olan ‘Emir varsayımı’ (warning hypothesis) dilin insanların birbirlerini uyarırken kullandıkları seslerin sonucu ortaya çıktığını savunmaktadır. Son olarak ‘yalan varsayımı’ (lying hypothesis) ise dilin ilk insanların gerçek olmayan durumları iletmesi amacıyla ortaya çıktığını ileri sürmektedir (Kerimoğlu, 2016, s.51-52).

Görüldüğü üzere dilin kökenine dair teorilerin kökeni, eskiçağ dönemine kadar gitmektedir. 18. yy.’a gelindiğinde ise Aydınlanma döneminin etkisiyle, dil çalışmaları gittikçe hız kazanmış ve birçok dilbilimci ve dil filozofu bu konuda çalışmalar yapmıştır. Bu dönemin önemli Alman filozoflarından Herder, dilin kökeni üzerine derin yorumlar oluşturmıştır. Herder’e göre dil, bir buğday tanesinin kendi kabuğundan çıkması gibi doğal bir içgüdüyle ortaya çıkmıştır ve iç benliğin bir ürünüdür. (Özdem, 2022, s.71). 19. yüzyılda Herder’in dil ile ilgili doğuştan gelen içgüdüsel yaklaşımını, Wilhelm von Humboldt daha da ilerletmiştir. Dil, Herder’e göre insanın iç doğasından kaynaklanmaktadır ancak zamanla duyuşal deneyimlerin ve düşünmenin şekillendirmesine uğramaktadır, Humboldt’a göre ise dil insanın kendisinden zorunlu olarak oluşmaktadır. Sadece bir iletişim aracı olmayan, aynı zamanda bir toplumun ruhunun, kültürünün ve dünya görüşünün de yansıması olan dil, insanın söyleme gereksiniminden kaynaklanmaktadır ve insan topluluğu içerisinde meydana gelmektedir. (Akarsu, 1998, s.20-21). Dil üzerine yapılan çalışmalar 18. ve 19. yy.da Herder ve Humboldt ile sınırlı kalmamıştır ve 20. yy.da da aynı hızla devam etmiştir. Ferdinand de Saussure ve Noam Chomsky gibi dilbilimciler de dilin yapısını ve kökenlerini incelemiş olup bu konuda önemli katkılar sağlamışlardır. Bu dönemlerde yapılan çalışmaların genelinde ise dilin sadece yapısı ve kökeni üzerinde durulmamış, toplumsal ve kültürel açıdan etkisi ve önemi de ele alınmıştır. Dil yalnızca bir iletişim aracı olarak değil aynı zamanda kültürün taşıyıcısı olarak da incelenmiştir. Bu sebeplerle dil ve kültür ilişkisini ele almadan önce ‘kültür’ olgusunu incelemek ve ne anlama geldiğini ifade etmek gerekmektedir.

2.2. Kültürün Tanımı ve Önemi

Sürekli değişen ve gelişen insanlık tarihine bakıldığında bireyleri birbirine bağlayan en önemli faktörlerden biri iletişimdir. İletişim faktörünün altında girift bir şekilde bulunan dil ve kültür olguları yer almaktadır. Kültür çok çeşitli katmanlardan ve boyutlardan oluşan bir

olgudur. Kültürü anlamak örf, adet, dil, inanç, vb. toplumlara ait değerleri anlamaktan geçmektedir. Kültür kavramı yüzlerce yıldır birçok düşünür ve bilim insanı tarafından farklı boyutları ile ele alınmış ve ayrı biçimlerde tanımlanmıştır. Sapir (1921)'e göre kültür, sosyal miras yoluyla edindiğimiz uygulama ve inançların bütünüdür ifade ederken Linton (1945) ve Marquet (1949)'e göre bir toplum ya da grubun yaşam şeklini ifade etmektedir. Sumner ve Keller (1927)'a göre kültür, bireylerin dâhil oldukları hayat şartlarına uyumlarını belirtirken Tozzer (1930)'a göre ise kültür toplum içinde edinilen ve sonraki nesillere aktarılan davranış modellerini oluşturmaktadır. Ayrıca Benedict (1934) kültürü bireysel psikoloji olarak açıklarken Winston (193) kültürü sosyal etkileşimin bir ürünü olarak ele almıştır. Son olarak Marx (1967) kültürü insanoğlunun yarattığı şeyler olarak betimlerken Wissler (1916) onu bir düşünceler sistemi, White (1949) ise sembollerle örgütlenmiş bir yapı olarak tanımlamıştır (akt. Güvenç, 1979). Kültür olgusuna ait bu farklı tanımlamalar kültürün çok boyutluluğunu ve derin bir içeriğe sahip olduğunu göstermektedir ancak bu tanımlamalarda da görüldüğü üzere her bir dilbilimci kültürün farklı bir boyutunu ele almıştır. Diğer taraftan ilk antropologlardan olan Taylor, kültürün toplum içerisinde yer alan bireylerin edindiği bilgi, inanç, sanat, ahlak, hukuk, gelenek ve diğer yetenek ve alışkanlıkları içeren bir bütün olduğunu ve karmaşık bir yapı olduğunu belirtmiştir (Taylor, 1871, s.1). UNESCO da Dünya Kültür Politikaları Konferansı Sonuç Bildirgesinde kültürü yalnızca bilim ve edebiyatla sınırlı kalmayan, bireyin temel hakları, yaşam tarzları, değerleri, gelenekleri ve inançları gibi unsurları da içeren ve belirli bir toplumu veya sosyal grubu ayırt eden somut ve soyut özelliklerin bir araya gelmesi olarak tanımlanmaktadır (UNESCO, 1982).

Çok çeşitli ve kapsamlı tanımlamalarla ifade edilen kültür kavramının tarihsel ve etimolojik kökenine bakıldığında da aynı zenginliği görmek mümkündür. Bu nedenle kültür olgusunun ne olduğunu anlamak için etimolojik kökenine bakmak önemli bir rol oynamaktadır. Kültür kelimesinin kökeni, Latince 'colere' fiilinden gelmektedir ve bu fiil işlemek, yetiştirmek, düzenlemek, onarmak, inşa etmek, bakım ve özen göstermek, ekip biçmek, iyileştirmek, eğitmek gibi anlamlara gelmektedir. Türkçede kültür kelimesinin yerine önerilen ekin sözcüğü de 'colere' fiilinden türetilmiştir (Özlem, 2008, s.153). Ziya Gökalp (1976, s.46) de Türkçülüğün Esasları adlı eserinde kültür olgusunu 'hars' olarak ele almıştır. Ona göre hars millî bir olgudur ve tek bir milletin dinî, ahlaki, hukuki, akla dayalı, sanatsal, lisani, iktisadi ve fenni hayatlarının bir bütünüdür ifade etmektedir.

Kültür olgusunu tanımlarken kelimenin kökenine bakmanın yanı sıra bireyin ve toplumun yaşantısına da odaklanmak gerekmektedir. Kültür olgusunun kökenindeki anlam ve çeşitlilik, onun insanların yaşamını, değerlerini ve etkileşimlerini de şekillendirdiğini

göstermektedir. Kültürün bu etkilerinin nasıl gerçekleştiği konusunda kapsamlı bir tanım da Uygur (2000, s.17) tarafından oluşturulmuştur. Uygur (1996, s.17) kültürü, insanın oluşturduğu ve içinde yer aldığı gerçekliğin tümü olarak tanımlamıştır. Ona göre kültür doğanın insanlaştırılması sürecidir yani kültür bireyin kendini kendi evinde hissedebileceği bir ortam oluşturmasıdır. Dolayısıyla kültür, bireyin nasıl var olduğunu, nasıl düşündüğünü, işittiğini, hareket ettiğini, kendini nasıl gördüğünü ve değerlerini nasıl sıraladığını ele almanın yanı sıra bireyin yaşam tarzı, varoluş şekli ve davranış biçimlerine de denilmektedir. İnsan tarafından oluşturulan teknoloji, ekonomi, hukuk, sanat, bilim, devlet ve yöntem gibi her şey kültürün bir parçası olmakla birlikte örgütler, dernekler, kurumlar ve okullar da kültürel mirası oluşturan öğelerdendir. Kısacası kültür, insanların birbirleriyle olan her türlü etkileşimleri, yaratıcı alışkanlıkları ve bütün maddi ve manevi eserleridir. Uygur kültür olgusu ile bireyin dünyasıyla olan ilişkisini ve bu ilişkinin toplumsal yansımaları vurgulamaktadır. Kişilerin bu kapsamlı ve karmaşık yapıyı nasıl algıladığı ve nasıl etkileşimde bulunduğu dair ayrıntılı bir değerlendirme yapan başka bilim insanları da bulunmaktadır. Kültürün birey ve toplum üzerindeki etkisini inceleyen bilim insanlarından biri de Günay (2016)'dır.

Kültür bireyi her yönden kapsayan çok geniş bir kavram olup insan tarafından oluşturulan ve her kuşağın sırasıyla edindiği tüm geleneksel davranışları içermektedir. Bireyler yalnızca doğanın sunduklarıyla yetinmemekte, doğayı kendi amaçları yönünde dönüştürmektedir. İnsanlık, doğayı kontrol altına alıp kendi somut ve soyut varlığını oluşturmaktadır. Kültür, bireyin varoluşunu ve dünyayı anlamlandırmasını sağlamaktadır. Dolayısıyla kültür, bireylerin ve toplumun duygusal, düşünsel ve yargısal değerlerini birleştiren toplumsal unsurların tümünü anlamına gelmektedir. Kültür, doğanın veya yaratıcının oluşturduklarının yanı sıra insanın ürettiği her şeydir ve bu nedenle, insanın yarattığı, günlük yaşantımızda kullandığımız araçlar, kıyafetler ile inançlar, değerler ve tutumlar kültürün birer yansımasıdır. Kültür gelenek, görenek, düşünce ve sanat gibi toplumsal bilgi ve düşünsel değerleri de kapsamaktadır. Diğer yandan kültür bilgiyi de göstermektedir. 'Kültürlü' bir birey, geniş bir bilgiye sahip kişileri temsil etmekte olup bireyin mesleği ve uzmanlığı dışındaki sahip olması gereken temel bilgi, görgü ve yeteneklerini ise 'genel kültür' kavramını oluşturmaktadır (Günay, 2016, s.25-27).

Bir toplumun tarihinden, coğrafi konumundan, sosyo-ekonomik vb. durumlarından etkilenecek var olan kültür olgusu, bireylerin davranışlarından inançlarına, düşünüş biçimlerinden ekonomilerine kadar büyük, karmaşık ve derin bir etkiye sahiptir. Bu yapının en önemli unsurlarından biri de dildir. Dil sadece bir iletişim aracı değil, kültürün özelliklerini

biçimlendiren ve de kültürü taşıyan bir olgudur. Dolayısıyla, dil ve kültür iç içe geçmiş ve birbirlerini yansıtan değerlerdir denilebilir.

2.3. Dil ve Kültür İlişkisi

Dil olgusu yüzyıllardır bireylerin birbirleri ile etkileşim ve iletişim içerisinde olmasında, bilgi alışverişinde bulunmasında ve kültürel değerlerin nesilden nesile aktarılmasında kritik bir rol oynamaktadır ve dil bir iletişim aracı olmanın yanı sıra toplumların inançlarını, yaşam biçimlerini, kültürel ve sosyal değerlerini de yansıtmaktadır. Dil kavramı insanlık tarihinin şekillenmesinde büyük bir etkiye sahip olup bu bağlamda dil ve kültür ilişkisi birçok dilbilimci ve araştırmacı tarafından ele alınmıştır ve alınmaya devam edilmektedir.

Bilinen tüm insan toplulukları yapılandırılmış bir dili konuşma ve kullanma becerisine sahiptir. Dili olmayan hiçbir kabileye rastlanılmamıştır ve aksi yöndeki tüm iddialar efsane olarak kabul edilmektedir. Dil, tüm insanlar için kusursuz bir ifade ve etkileşim aracıdır. Ayrıca dil, kültürün önemli ölçüde gelişmesini başlatan ilk unsur olup kültürel dinamiklerin ilerlemesinde bir ön koşul görevi görmektedir (Sapir, 1949, s.1). Bu sebeple dilin evrimi kültürel dinamiklerin ilerlemesi için bir gerekliliktir.

Wilhelm von Humboldt'a göre diller, bağımsız olarak veya tek başlarına ortaya çıkamamaktadırlar ve içinde bulundukları kültürün özelliklerine göre şekil almakta ya da gelişmektedirler (Akarsu, 1984, s.50). Yani dil, toplumun düşünce tarzı, sosyal yapısı ve medeniyetindeki değişimlerle sıkı bir bağ içindedir. Dilin yapısı, dili kullanan topluluğun düşünce tarzı, sosyal yapısı ve medeniyetindeki ilerlemelerle bağlantılıdır. Bu doğrultuda ele alındığında belirli kurallarla işleyen ve konuşulduğu toplum tarafından kabul görmüş bir yapıya sahip olan dil, bireyler arasında iletişimi ve etkileşimi sağlayan ayrıca belirli bilgiyi aktaran bir araçtır (Günay, 1991, s. 71). Dil ve kültür birbirinden ayrılamayan, iç içe geçmiş olgulardır ve bu olgulardan biri olmadan diğeri düşünmek neredeyse imkânsızdır (Brown, 1994, s.165). İki olguyu birbirinden ayrı düşünmek hem kültürün hem de dilin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır.

Toplumun içerisinde bulunan herhangi bir alan dilin etkisinden bağımsız değildir ve insanların varlığına benzer bir şekilde toplumların da varlığı ancak dil ile mümkündür. Kültürünün yapı taşı olan dil, bir topluluğu etkileyip biçimlendirirken toplumun yapısından da etkilenmektedir (Ünalın, 2004, s.14). Bir toplumun kültürü geliştiği ölçüde dili de gelişmektedir ve dili gelişmeden kalan bir toplum kültüre sahip olamamaktadır. Kültürel değişikliklere uğrayan bir toplumun dili, bu değişikliklere uyum sağlayacak şekilde değişmektedir. Toplumun hiçbir unsuru dilden bağımsız düşünülememektedir. Toplumda kültürün alt öğeleri olan edebiyat, sanat, felsefe, teknik vb. tüm alanlar dil ile iç içedir, dilden

bağımsız değildir. Bir toplumun alt bileşenlerinin hepsi birbirine bağlıdır ve bileşenlerin birindeki değişiklik diğerlerini de etkilemektedir. Kültürü değişen bir toplumun dili, düşünce tarzı, gelenek ve görenekleri de değişmektedir (Akarsu, 1998, s. 89).

“Dil ve kültür arasındaki ilişkiyi anlatmak için bir dizi metafor kullanılmaktadır. Bunlardan ilkinde göre, dil kültürün aynası gibidir yani bireyler kültürü dilin aracılığıyla görebilmektedirler. Diğer bir metafor buzdağı ile ilişkilidir. Dil buzdağının görünen kısmını oluşturuyorken kültür buzdağının görünmeyen kısmını oluşturmaktadır. Üçüncü bir metafora göre ise dil ve kültür canlı bir organizma gibidir. Dil vücut ise kültür ise kandır. Kısacası, kültür olmadan dil yok olmakta, dil olmadan kültür şekil bulamamaktadır.” (Jiang, 2000, s.378). “Diğer bir taraftan dil, kök gibidir. Bir ağaç sağlam köklere sahip olmadan nasıl yaşayamıyorsa, dil olmadan kültür de varlığını sürdürememektedir. Dil, kültürden aldığı verilerle büyüme, gelişmekte ve meyve vermektedir. Son olarak kültür temeli ve iskeleti dilden oluşan sağlam bir bina gibidir. Dil ve kültür arasındaki bu derin bağ, bir organizmanın kökleri ile gövdesi arasındaki ilişkiye benzemektedir. Yani biri olmadan diğeri eksik kalmaktadır ve bütünsel bir yapı oluşturmamaktadır.” (Göçer, 2012, s.57).

Kramersch (2012, s.21)’a göre dil ve kültürün temel üç ortak noktası bulunmaktadır. Öncelikle toplumsal tutumları ve değerleri içeren dil aracılığıyla kültürel gerçeklikler ifade edilmektedir. İkinci olarak dil sayesinde kültürel deneyimler somutlaştırılmakta ve bireyler kültürel deneyimlerini bu sayede tanımlamaktadır. Son olarak ise dil kültürel kimliği simgelemenin yanı sıra farklı kültürel ve sosyal grupları ayırt eden bir olgu görevi üstlenmektedir. Dil ve kültür arasında yukarıda bahsedilen bu ilişki dil öğretimi açısından da büyük bir öneme sahiptir. Dili öğrenmek bir dilin yalnızca kelimelerini öğrenmekle sınırlı kalmayıp o dile ait yapıları, ifadeleri ve dilin konuşulduğu toplumun kültürel değerlerini de öğrenmek demektir. Aynı zamanda dil öğrenmek hedef dili sadece bir iletişim aracı olarak görmek değil dili konuşan toplumun düşünce tarzını ve yaşam biçimini keşfetmektir. Bu sebeple dil öğretiminde kültürel unsurların yeri yadsınmamaktadır.

2.3.1. Dil Öğretiminde Kültürün Yeri ve Önemi

Kültürün dil öğretimine entegre edilmesi son yıllarda önemli ölçüde gelişme göstermektedir. 1960’lı yıllardan önce dil öğretiminde dil bilgisel yapılar ve kelime öğrenimi ön plana alınmış olup kültürel içeriklere veya kültürel bağlamlara kısıtlı veya oldukça minimum düzeyde yer verilmiştir. 19. ve 20. yüzyılın başlarında kullanılan dil bilgisi-çeviri yöntemi ile Latince ve Yunancada doğru dil bilgisel yapıları kullanmak, çeviri yapmak ve edebiyatı okumak amaçlanmıştır. Kültürel açıdan ise hedef toplumun sanat ve edebiyat alanındaki

başarıları, tarihindeki zaferleri ele alınmış ve bu yöntem elit gruba ait olarak görünmüştür (Neuner, 2003, s.19). Dil öğreniminde yalnızca dil bilgisi kurallarını ve çevirileri ezberlemek görüşü kültürel anlayışın gerekliliğini arka plana atmış olup bu metot dilin sosyokültürel unsurlardan bağımsız olarak öğretilebileceği anlayışını kabul etmiştir.

1960'lı yılların ortalarından itibaren ise yabancı dil öğrenimine olan talep artış göstermiş ve dil öğrenimi sadece üst gruplara ait olmaktan çıkmıştır. Özellikle de bazı grupların (ABD ordusu vb.) dil öğrenimini karşılamak gibi faydacı bir amaçla ortaya çıkan işitsel- dilsel yöntem ile diyalog ezberleme değer kazanmıştır. Bu yöntem ile sanat ve edebiyatı temel alan görüş değerini kaybetmeye başlamış ve günlük yaşamı konu alan, tipik yaşam bağlamlarını içeren, hedef ülkede yerel halkla karşılaşılabilir durumları ele alan bir düşünce hâkim olmuştur. Ancak bu yöntemde de sosyokültürel unsurlar ikinci planda kalmaya devam etmiştir. İletişimsel yaklaşımın etkisiyle 1970'lerin sonlarından itibaren günlük iletişim diline odaklanılmış ve otantik metinlerin kullanımını vurgulanmaya başlanmıştır. Bu yaklaşımla birlikte, bireylerin günlük yaşamı ile sosyo-kültürel konular ön plana çıkarılmıştır (Neuner, 2003, s.19). Yani iletişimsel yaklaşımlı dil öğretimi, dilin kültüre özgü bağlamlarda nasıl kullanıldığına önem vermiş ve kültürün dil öğretiminde yardımcı bir unsur olmaktan çıkmasına yol açmıştır.

1980'lerin ortalarından itibaren 'kültür' olgusu büyük bir değişime uğramış ve kültürlerarası yaklaşımın savunucuları dil öğreniminde kültürün yalnızca sanat ve edebiyatla sınırlı olmadığını günlük yaşam deneyimlerinde de bulunduğunu savunmuşlardır. Ayrıca yeni bir dilin etkili bir şekilde öğrenilmesi o dilin konuşucularının günlük yaşamlarındaki deneyimlerini ve duygularını anlamayı gerektirmektedir ve bireyler hedef kültürü benimsemek için onu öncelikle kendi ana dillerinin günlük yaşamlarındaki işleviyle karşılaştırmalıdır. Sonuç olarak ikinci bir dil öğrenmek iki dilin, iki kültürün ve iki dünyanın etkileşimini keşfetmek gibidir (Corbett, 2022).

Geleneksel dil öğretimi bireyleri, ses bilgisi, morfoloji, sözdizimi ve kelime gibi alanlarda başarılı sonuçlar elde ederek ana dil konuşuru seviyesine yükseltmeyi amaçlarken zamanla uluslararası ilişkilerin artması, göçler, faydacı ve sözlü olmayan iletişim vb. alanlarda yapılan araştırmalar gibi nedenler kültürü yabancı dil öğretiminin ayrılmaz bir parçası haline getirmiştir. Dil öğretimi doğası gereği kültürel unsurları içerdiğinden aslında kültürel eğitimi de içermektedir (Demir, 2020, s.61). Bir dili öğrenmek sadece dil bilgisi ve kelime bilgisini öğrenmek değil başka bir kültürü derinlemesine edinmektir. Günümüz dil eğitimi dilin, kültür ve bireylerin bakış açıları dikkate alınmadan tek başına öğretilabileceği düşüncesini reddetmektedir. 21. Yüzyıl Yabancı Dil Öğrenme Standartları dil öğrenimine kültürün dâhil edilmesinin önemini vurgulamaktadır. Bu belgeye göre dil kültürel bakış açılarını ifade etmenin

ve sosyal uygulamalara katılımın temel aracıdır. Bir dilin incelenmesi, öğrencilere bir kültür hakkında içgörü geliştirme fırsatları sunmaktadır. Dolayısıyla yabancı dil dersinin gerçek hedefi dilin grameri ve söz varlığı değil o dil aracılığıyla ifade edilen kültürlerdir (Cutshall, 2012, s.32).

Peck (1984, s.1)'e göre kültür dünyayı algılama biçimimizi etkilemektedir ve dil kültürün bir bileşenidir. Bir toplumun gelenekleri ve davranışları, o toplumun üyeleri tarafından sahip olunan anlam çerçevesinde ele alınmalıdır. Yabancı dil öğrencilerinin bir dili tam anlamıyla öğrenilebilmesi, o dilin kültürel bağlamını yeterince anlamasıyla ilişkilidir. Diğer türlü, dil eğitimi eksik veya yanıltıcı olabilmektedir. Dil öğrenme süreci, kelime ve gramer öğrenmekten daha derin bir süreç olup kültürü anlama, dili ve onu konuşan topluluğu daha geniş bir bakış açısıyla görüp içselleştirmeyi sağlamaktadır. Ayrıca farklı kültürlerle etkileşim içerisinde olma, bireylere çeşitli toplulukların yaşamları arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları keşfetme fırsatı tanımakta ve bu da onların kültürel duyarlılığını ve saygısını artırmaktadır.

Yabancı dil öğreniminde kişilere hangi kültürel kavramların öğretilmesi gerektiği konusu, Nelson Brooks tarafından ele alınmıştır. Brooks (1968, s.210-211) kültürü, biyolojik gelişim, kişisel gelişim, edebiyat ve güzel sanatlar, yaşam şekilleri ve toplam yaşam biçimleri olmak üzere beş farklı kategoride incelemiş olup ona göre dil eğitiminde ilk aşamalarda en az anlaşılan fakat en önemli olan kategori yaşam biçimleridir. Yaşam biçimleri, bireylerin hayatın her alanındaki durumlar ve bu durumlarda sergilenen tutum ve davranışlarla olan ilişkisidir ve bu kavram formal ve derin kültür olarak iki bölümde ele alınabilmektedir. Formal kültür, yabancı bir kültürün entelektüel katkılarını, sanat, müzik, edebiyat gibi alanları kapsamaktadır. Ancak bu bakış açısı, bireyi ve onun günlük yaşamını ve davranışlarını göz ardı edebilmektedir. Diğer taraftan derin kültür ise bireylerin günlük yaşamlarına, davranışlarına, değerlerine ve inançlarına odaklanmaktadır. Dil eğitimi sırasında öğrencilere sadece tarihi ve coğrafi bilgiler verilirse, hedef kültür hakkında derinlemesine bir anlayış kazanmaları zor olacaktır. Brooks bu düşünceleriyle dilin salt bir iletişim aracı olmadığını ayrıca bireyin çevresiyle ve diğer bireylerle etkileşim kurma biçimini de şekillendirdiğini vurgulamaktadır. Yani bir dil öğrenmek, o dilin içinde şekillendiği kültürel ve sosyal bağlamı anlamayı da gerektirmektedir.

Tomalin ve Stempleski (1993, s.7) de bezer şekilde dil eğitimi ve kültür arasındaki ilişkiyi ifade etmeye çalışmıştır. Onların düşüncesine göre, dil eğitimine kültürün entegre edilmesi, öğrencilere yalnızca dil bilgisi kurallarını kazandırmamakta aynı zamanda öğrencilerin hedef kültürü daha geniş bağlamda anlamalarına katkıda bulunmaktadır. Yani dil öğretiminde kültüre yer verilmesi öğrencilerin:

1. Her bireyin kültüre bağlı davranışlar sergilediğini anlamalarında yardımcı olmaktadır.
2. Yaş, cinsiyet, sosyal statü ve yaşadıkları yer gibi faktörlerin, bireylerin nasıl konuştuğunu ve davrandığını etkilediği bilincini kazandırmaktadır.
3. Hedef kültürde tipik olarak karşılaşılan durumlar için kabul görmüş davranış normları hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamaktadır.
4. Hedef dildeki kelimelerin ve ifadelerin taşıdığı kültürel anlamları keşfetmelerinde yardımcı olmaktadır.
5. Hedef kültürle ilgili genellemeleri, onları destekleyen kanıtlar ışığında değerlendirme ve geliştirme yeteneklerini artırmaktadır.
6. Hedef kültürle ilgili bilgilere erişme ve bu bilgileri düzenleme becerilerini kazandırmaktadır.
7. Hedef kültüre olan ilgisini körüklemekte ve bu kültürün insanlarına olan empatilerini teşvik etmektedir (Tomalin ve Stempleski, 1993, s.7).

Byram (1997, s. 50-60)'a göre dil öğrenen bireylerin yabancı bir dilde iletişimi etkili bir şekilde sürdürebilme becerisine sahip olması gerekmektedir ve bu beceri Byram tarafından kültürlerarası iletişimsel yeterlilik olarak tanımlanmıştır. Byram'ın oluşturduğu 'Kültürlerarası İletişimsel Yeterlilik Modeli' dilsel, toplumbilimsel, söylem ve kültürlerarası yeterlilik olmak üzere dört farklı yeterliliği içermektedir. Kültürlerarası yeterlilik ise kişinin kendi ana dilinde farklı kültürlerle iletişim kurma becerilerini ifade etmektedir. Bu yeterlilik tutum (attitude), bilgi (knowledge), yorumlama ve ilişkilendirme becerileri (skills of interpreting and relating), etkileşim ve keşfetme becerileri (skills of interaction and discovery) ve son olarak eleştirel kültürel farkındalık (critical cultural awareness) olmak üzere 5 ölçütü kapsamaktadır. Diğer taraftan dilin sadece iletişim kurma yönü bulunmamaktadır. Dil aynı zamanda farklı kültürler arasındaki iletişimi şekillendiren önemli bir etken görevi de görmektedir. Çok kültürlü ve çok dilli bir toplumda yaşayan bireylerin, etkili iletişim kurabilmek için aynı dili paylaşmaları yeterli değildir. Kültür, bireylerin iletişiminin merkezinde yer almaktadır. Farklı kültürel ve dilsel kökenlere sahip insanların etkileşimini inceleyen kültürlerarası iletişim, toplumdaki uyumu ve bütünleşmeyi sağlamada çok önemli bir yere sahiptir. Farklılıkları anlayabilmek, adapte olabilmek, istekli olabilmek, bilgi, beceri, anlayış, saygı ve empati, kültürlerarası iletişim becerilerinin ana faktörleridir. Küreselleşmenin de etkisiyle bu tür iletişim gittikçe yaygınlaşmakta ve insanların bu alandaki yeteneklerini geliştirmeleri, farklı kültürlerle etkileşimde bulunurken etkili bir iletişim kurmaları zorunlu hâle gelmektedir. Kültürlerarası iletişimi engelleyen ırkçılık, stereotip oluşturma, önyargı ve ayrımcılık gibi olumsuz etkenler

bulunmaktadır ve bu engellerle başa çıkmak amacıyla kültürel farkındalığı artırmak için bireylerin kültürlerarası iletişim yeteneklerini geliştirmeleri gerekmektedir (Seyedi, 2020, s.246-250).

Günümüzün hızla değişen ve gelişen dünyasında dil ve kültür arasındaki ilişki, bireylerin farklı kültürlerle etkileşimde bulunma olasılığını arttırmaktadır. Bu açıdan ele alındığında, bireylerin diğer kültürleri anlaması ve bu kültürlere saygı göstermesi, kültürlerarası iletişim yeteneklerinin önemli bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu süreç yalnızca bireylerin birbiriyle olan etkileşimleriyle sınırlı değildir. Aynı zamanda toplumların genel yapısını etkilemektedir. Bu noktada, ‘çok kültürlülük’ terimi önem kazanmaktadır. Çok kültürlülük kavramı geniş bir çerçeveden bakıldığında, bir toplumda yaşayan tüm kültürlere önem verilmesidir (Hornby, 2005, S.1003). Dil öğretiminde kültürün yeri ve kültürlerarası iletişimin öneminden yola çıkılarak çok kültürlülüğün ne olduğu, nasıl ortaya çıktığı ve dil öğrenimine etkileri üzerinde durulması gereken önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.4. Çok Kültürlülük Tanımı

Çok kültürlülük kavramı olarak son yıllarda ön plana çıkmış olup dil, kültür ve eğitimle ilgili tartışmalarda önemli bir konuma gelmiştir. Geniş bir çerçeveden bakıldığında çok kültürlülük, kültürel farklılıkların tanınmasını ve kabul edilmesini ifade etmektedir. Bu olgu, küresel farklılıkların bilincine varılması ve anlaşılması konusunda da bir bağlantı görevi görmektedir. Günümüzde çoğu ülke kültürel olarak çeşitlidir. Tahminlere göre dünyada 184 bağımsız devlet bulunmaktadır ve bu devletlerin içerisinde 600’den fazla canlı dil grubu ile 5.000 etnik grup yer almaktadır. Çok az sayıda ülkede vatandaşların aynı dili paylaştığı veya aynı etnik gruba dâhil olduğu söylenebilmektedir (Kymlicka, 1995, s.26). Ülkelerdeki dil ve etnik yoğunluğunun en önemli faktörlerinden birinin de göçler olduğu bilinmektedir. Göç eden bireyler, gittikleri yerlere kendi kültürel kimliklerini, inançlarını ve becerilerini de götürmektedirler. Bu durumun etkisiyle farklı kültürlerden, etnisitelerden ve inançlardan insanlar bir arada yaşamaya başlamaktadır. Bir arada yaşamaya başlayan insan topluluklarının arasında ise yeni ilişkiler oluşmakta ve ulusal politikalarda değişiklikler ortaya çıkmaktadır. Tarih boyunca göçlerin etkisiyle yalnızca fiziksel sınırlar belirlenmemiş aynı zamanda sosyo-kültürel yapılar da etkilemiştir. Tarihteki büyük göç örneklerine bakıldığında, 844 yıl boyunca Avrupa’da hüküm süren ve Roma- Germen dillerinin hâkimiyetine neden olan Roma İmparatorluğu, dağılmasıyla birlikte kitlesel göçlerin yapılmasına ve çok sayıda devlet kurulmasına sebebiyet vermiştir. Diğer yandan 15. yüzyılda Amerika kıtası keşfedilmiştir ve Portekiz, Alman, Fransız, İngiliz, İspanyol gibi Avrupalıların Amerika kıtasına yaptıkları

göçler sonucunda Amerika Birleşik Devletleri kurulmuştur. Daha sonra Sanayi Devrimi ve buharlı makinelerin icat edilmesiyle Avrupa'dan Amerika'ya yapılan göçlerin oranı hızla artmış ve iş gücü oluşturmaları amacıyla bu bölgeye Afrika'dan bireyler getirilmiştir. Bu durum bölgede kültürel değişikliklere ve hareketlenmelere temel oluşturmıştır. Hollanda, Büyük Britanya, Portekiz, İspanya vb. sanayisi gelişmiş ülkeler de özellikle Afrika ülkelerini ham madde ve sanayi konusunda sömürmüşlerdir. Bu noktada da göç hareketleri hızlanmış ve ülkelerin demografik ve sosyokültürel yapılarında büyük değişiklikler oluşmuştur. Türk tarihine bakıldığında ise tarihteki önemli kitlesel göçlerden biri Türklerin kavimler göçü olmuştur ve bu göçlerin etkisiyle özellikle Asya, Avrupa ve Afrika'da yoğun kültürel farklılıklar meydana gelmiştir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin kurulması ve geniş bir coğrafyada hüküm sürmesi de kültür çeşitliliği açısından büyük bir etki oluşturmıştır. I. ve II. Dünya Savaşları sonrası yaşanan göç hareketleri ile de Yahudilerin bir kısmı Hitler kontrolündeki Almanya'dan kaçmış ve yaşanan göçler sonucunda İsrail devletini kurmuştur. Son olarak Türklerin Batı Trakya'dan göç etmesi ve Rumların Yunanistan'a geri dönmesi gibi mübadelelerin de etkisiyle dünya genelinde toplumsal yapılar üzerinde büyük sosyokültürel değişiklikler oluşmuştur. (Kılıç, 2022, s.22-26). Günümüzde ise 90'lı yıllardan itibaren özellikle teknolojiye yaşanan hızlı gelişmeler ve değişimler sonucunda insan hareketliliği ve dolayısıyla küreselleşme artmıştır. Bunun sonucunda da çok daha çeşitli kültürlerin bir arada yaşamaya başlaması ve etkileşimde bulunması kaçınılmaz hâle gelmiştir. Artık çok kültürlülük olgusu oluşan yeni toplumsal yapıları anlayabilmek ve tanımlayabilmek için oldukça önemlidir.

Geniş bir açıdan bakıldığında çok kültürlülük, bir toplum içerisinde yer alan iki ya da daha fazla kültürün birbirleriyle eş zamanlı etkileşimi anlamına gelmektedir (Günay, 2016, s.37). Benzer bir şekilde Uygur'a göre de 'çok', çeşitliliği ve sayıca bolluğu göstermektedir ve bu durumda çok kültürlülük, kültürel çeşitliliğin ve bolluğun ifadesidir. Bu kavram kökenine bakıldığında tek bir kültür içindeki çeşitlilikleri anlatırken aynı zamanda farklı kültürlerin bir arada var olduğunu da göstermektedir (Uygur, 2000, s.22). Carlson ve Rabo (2011, s.2)'ya göre de çok kültürlülük içinde çeşitli din, dil ve etnik kökene sahip topluluklara yer veren toplumları nitelendirmek için kullanılmaktadır. Genel olarak bakıldığında farklı etnisitilerden ve farklı kültürlerden oluşan toplumları ifade eden çok kültürlülük kavramının kapsamı bir tartışma konusunu oluşturmaktadır çünkü bu olgu yer yer bir etnik farklılık olmaksızın toplumdan soyutlanmış farklı sosyal grupları da ifade etmektedir. Özellikle Amerika'da sıklıkla görülen bu kullanımda kadınlar, engelliler, eşcinseller, komünistler, ateistler gibi gruplar ve onların mücadeleleri de çok kültürlülük kapsamındadır (Altınbaş, 2006, s. 54). Bu tanımlardan yola çıkıldığında ve ayrıntılı bir şekilde ele alındığında çok kültürlülük bireyin, ırk, etnik köken, dil,

cinsel yönelim, cinsiyet, yaş, engellilik, sınıf durumu, eğitim, dinî/manevi yönelim ve diğer kültürel boyutlarını ifade etmektedir (APA, 2002). 19. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle güçlenen çok kültürlülük modeli farklı etnik köken, din, dil ve kültüre sahip olan bireylerin bir arada uyumlu bir şekilde yaşamalarını temel almıştır. Bu model toplum bilimciler ve ülke yöneticileri tarafından, gün geçtikçe artan çeşitlilikten doğan sorunların önlenmesi amacıyla geliştirilmiştir (Kılıç, 2022, s.56). Öğretmen Eğitimi Ulusal Akreditasyon Komisyonunda da (National Council for Accreditation for Teacher Education, 2008, s.87) bu olguya ver verilmiştir ve çok kültürlülük etnisite, ırk, sosyoekonomik durum, cinsiyet, özel durumlar, dil, din, cinsel yönelim ve coğrafi alan gibi sosyal, politik, ekonomik, akademik ve tarihi yapıların anlaşılması olarak ele alınmıştır.

Vermeulen (1997, s.129)'e göre çok kültürlülük kavramı resmîyette ilk kez Kanada'da 1971 yılında hükümet programının merkezi bir fikri olarak ortaya çıkmıştır. Kanada'dan sonra Amerika Birleşik Devletleri ve Avusturalya'da da kabul edilmiştir. Resmî olarak 1975 yılında İsveç de çok kültürlülük politikasını benimsemiş olup 1980'li yıllarda Hollanda da bu doğrultuda resmî politikalar düzenlemeye başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra 1970'li yıllarda göçmenlerin sayısında belirgin bir artış yaşanmıştır. Bunun sonucunda çok kültürlülük kavramı diğer Avrupa ülkelerinde de kullanılmaya başlanmıştır. Çok kültürlülük olgusu ilk olarak Avrupa'da varlığını gösteren ulus-devlet projesine karşı olarak ortaya çıkmıştır. Bu proje çeşitli etnik, kültürel ve dilsel farklılıkları entegre edip ortak bir tarih, dil ve kültür paydaşında buluşturmaya hedeflemektedir (Canatan, 2009, s.80-83). Amerika, Kanada, Avustralya gibi çok uluslu ülkelerin çok kültürlülük politikalarını benimsemeleri ve bu kavramın 1970'lerde Avrupa'da da yaygınlaşmaya başlaması, kültürel farklılıkların ve kimliklerin tanınmasının küresel bir öneme sahip olduğunun göstergesidir. Bu kavramın evrensel bir boyuta kavuşmasında ve modern toplumlarda bu kadar ön plana çıkmasında bazı belirli sebepler vardır.

Kymlicka (1995, s.10-14)'ya göre kültürel farklılıklarının kabul edilmesi ve kimliklerinin tanınması özellikle modern toplumlarda göze çarpmaktadır ve sıkça çok kültürlülük sorunu olarak ele alınmaktadır. Fakat 'çok kültürlü' olgusu birçok farklı kültürel çeşitlilik biçimini içeren bir kavram olarak da karşımıza çıkmaktadır. Toplumlarda var olan kültürel çeşitliliğin iki ana kaynağı bulunmaktadır. Bu kaynaklardan biri, bir devlet içinde birden fazla ulusun bir arada bulunmasıdır. Bu durum devletlerin çok uluslu olduğunu ifade etmektedir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde Amerika yerlileri, Meksikalıların soyundan gelenler, Porto Rikolular, yerli Hawaii ve diğer Pasifik adalarının yerlileri gibi ulusal azınlıklar bulunmaktadır. Bu sebeple, bu devletler ulus devleti olmaktan ziyade çok uluslu

devletler olarak kabul edilmektedirler. Kaynaklardan diğeri ise bireysel veya aile olarak yapılan göçler sonucunda oluşan büyük sayıda göçmenlerdir. Kanada, Avustralya ve Amerika Birleşik Devletleri gibi devletler göç konusunda ön planda olan ülkeler olup ilk başlarda göçmenler buralarda kendi kültürlerini ikinci plana atmak ve yerel kültüre uyum sağlamak zorunda kalmışlardır. Ancak süreç içerisinde göçmenler bu ülkelerde kendi kültürel değerlerini koruma hakkı kazandılar.

Hızla gerçekleşen globalleşmenin etkisiyle ekonomik kalkınma sağlanmıştır ancak bu durum olumsuz toplumsal etkilere de neden olmuştur. Bu etkilerin üstesinden gelmek için sosyal politikalar oluşturulmuş ve UNESCO, BM ve Avrupa Birliği gibi organizasyonlar çok kültürlülüğün önemine vurgu yapmıştır. Çok kültürlülük olgusu zaman içerisinde oldukça önem kazanmıştır. UNESCO, kuruluşunun 20. yılında kültür kavramını ele almış ve 11 maddelik ‘Uluslararası Kültürel İşbirliği İlkeleri Bildirgesi’ni’ yayınlamıştır. Bu bildirmede her kültürün değerli ve biricik olduğu ve korunması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca bildirgeye göre bütün toplumların kendi kültürlerini geliştirme hakkı ve sorumluluğu bulunmakta ve her kültür insanlık için ortak bir miras oluşturmaktadır. UNESCO ‘Kültürel Çeşitlilik Evrensel Bildirgesinde (2001) de benzer açıklamalar yapmıştır. Kültürel çeşitliliği korumanın insan onuruna saygı göstermenin etik bir zorunluluğu olduğu ve kültürel çeşitliliğin insanların temel hak ve özgürlüklerinin bir parçası olarak ulusal ve uluslararası hukuk çerçevesinde korunması gerektiği bu bildirmede yer almıştır. Bu durumlardan yola çıkılarak 2002 BM Genel Kurulu kararı sonucunda her yıl 21 Mayıs’ta Dünya Diyalog ve Kalkınma için Kültürel Çeşitlilik Günü kutlanılmaktadır. UNESCO Genel Direktörü Irina Bokova kültürel çeşitliliği içselleştirmenin, Birleşmiş Milletlerin 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefine ulaşmada önemli olduğunu ifade etmiştir. Bu maddelerin içerisinde çok kültürlülüğün alt hedeflerini oluşturan eşitsizliklerin azaltılması ve toplumsal cinsiyet eşitliği de yer almaktadır (Yılmaz, 2020, 294).

Çeşitli kültürel değerlerin korunması, sürdürülmesi ve savunulması üzerine kurulu olan çok kültürlülük anlayışı birtakım kişiler tarafından olumsuz bir olgu olarak ele alınmaktadır. Yalçın (2002) çok kültürlü eğitim ve politikalarını ele alan ve bu konuda karşıt düşünceye sahip olan uzmanların, çok kültürlülüğün birleştirici bir olgu olmanın aksine ayrıştırıcı bir yapıya sahip olduğunu savunduklarını belirtmiştir. Benzer bir şekilde Altınbaş (2006)’a göre de çok kültürlülük yaklaşımı bireyleri ulusal bir bütünlük içerisinde bir araya getirmemekte aksine onları belirli gruplara ayırabilmektedir ve bu durum toplumsal birlikteliği zorlaştırmanın yanı sıra siyasetin, kültürün ve medeniyetin çökmesine de yol açabilmektedir (Başbay ve Bektaş, 2009, s.34). Çok kültürlülük konusunda eleştirel bir bakış açısına sahip olan uzmanların ve siyasetçilerin düşüncelerinde ortak bazı noktalar göze çarpmaktadır. Birincisi çok kültürlü

toplumlarda farklı etnik kökenler arasında kültürel anlaşmazlıklar oluşabilmekte, göçmenlerin sahip oldukları kültürel özellikler onların toplumun geneline uyum sağlamalarını güçleştirebilmekte ve göçmenler kendi kültürlerine bağlı kalıp toplumdan uzaklaşabilmektedir. İkincisi bazı eleştirmenler tarafından Batı kültürü üstün bir kültür olarak kabul edilmektedir. Onlara göre diğer kültürler Batı toplumlarına değer katmamakta aksine sadece problem teşkil etmektedir. Bu tür sorunların aşılabilmesi için ise göçmenlerin ve etnik azınlıkların tam veya kısıtlı oranda asimilasyonu istenmektedir. Göçmen grupların en çok kamusal alanda, baskın toplumsal değerlere ve kurallara uyum göstermesi savunulmaktadır. (Canatan, 2009, s.83).

1970 ve 1990 yılları arasında Batı ülkeleri çeşitli devlet politikaları ve uluslararası organizasyonların çalışmaları doğrultusunda çok kültürlülüğü yoğun ölçüde benimsemiştir. Bu politikayla birçok ülkede çok kültürlü topluluklar fikri tek millet fikrinin yerini almaya başlamış ve bu ülkeler toplumsal çeşitlilik düşüncesiyle hareket etmişlerdir. Ancak zaman içerisinde 1990'lı yılların yarısından itibaren çok kültürlülük olgusunda gerilemeler baş göstermeye başlamıştır. Çok kültürlülük olgusunda gerilemelerin temelinde ise çok uluslu topluluklarda çeşitliliğin yoğun olarak artması ve milletlerin kendi yaşam tarzlarını tehlikeye attığı endişesi bulunmaktaydı. Bu endişeler sonucunda dünya genelinde ulusal birlik, ortak değerler ve vatandaşlık olguları yeniden kıvılcımlanmış ve asimilasyon fikri tekrar gündeme taşınmıştır. (Öztürk, 2012, s.300). Günümüzde çok kültürlülük olgusu yaygın olarak farklı kültürlerin barışçıl bir şekilde bir arada yaşaması için çözüm olarak kabul edilirken Avrupa'da hâlâ bazı siyasi liderler tarafından eleştirilmektedir. Angela Merkel (Almanya), Nicolas Sarkozy (Fransa) ve David Cameron (İngiltere) gibi liderler çok kültürlülüğün ülkelerinde istenilen başarıyı elde edemediğini bildirmişlerdir. Bu durum ile Avrupa'da çok kültürlülük tartışmaları tekrar gündeme gelmeye başlamıştır. Çok kültürlülük konusunda yapılan tartışmaların özünde bu kavramın ayrıma yol açması, kültürel ırkçılığı desteklemesi, göçmenlerin hak taleplerine karşı çıkılması yer almaktadır. Fakat eleştirilere rağmen çok kültürlülüğün başarılı olabileceğini gösteren Kanada ise bu yaklaşımını başarıyla uygulayan birkaç ülkeden biri olmuştur (Yıldırım ve Balkır, 2013, s. 157).

Özet olarak çok kültürlülüğün sosyal ve politik alandaki etkileri, geçmişten günümüze kadar belirgin bir gelişme göstermiştir. Bu alanların yanı sıra çok kültürlülüğün eğitimdeki yeri ve önemi de oldukça ele alınan bir konu olmuştur. Özellikle toplumsal çeşitliliğin ve kültürlerarası etkileşimin arttığı günümüz dünyasında, eğitimin çok kültürlülük olgusunu ele alışı toplumlar için etkileyici bir role sahiptir ve sahip olmaya da devam edecektir. Eğitim ile bir yandan bireylerin kendi kültürlerini anlamalarına yardımcı olunurken bir yandan da başka kültürleri anlama ve saygı göstermelerine katkıda bulunulacaktır. Bu sayede eğitim sadece bilgi

aktarımı ile sınırlı kalmayacak, toplumsal huzur için gerekli olan empati ve anlayışın oluşturulmasını da sağlayacaktır.

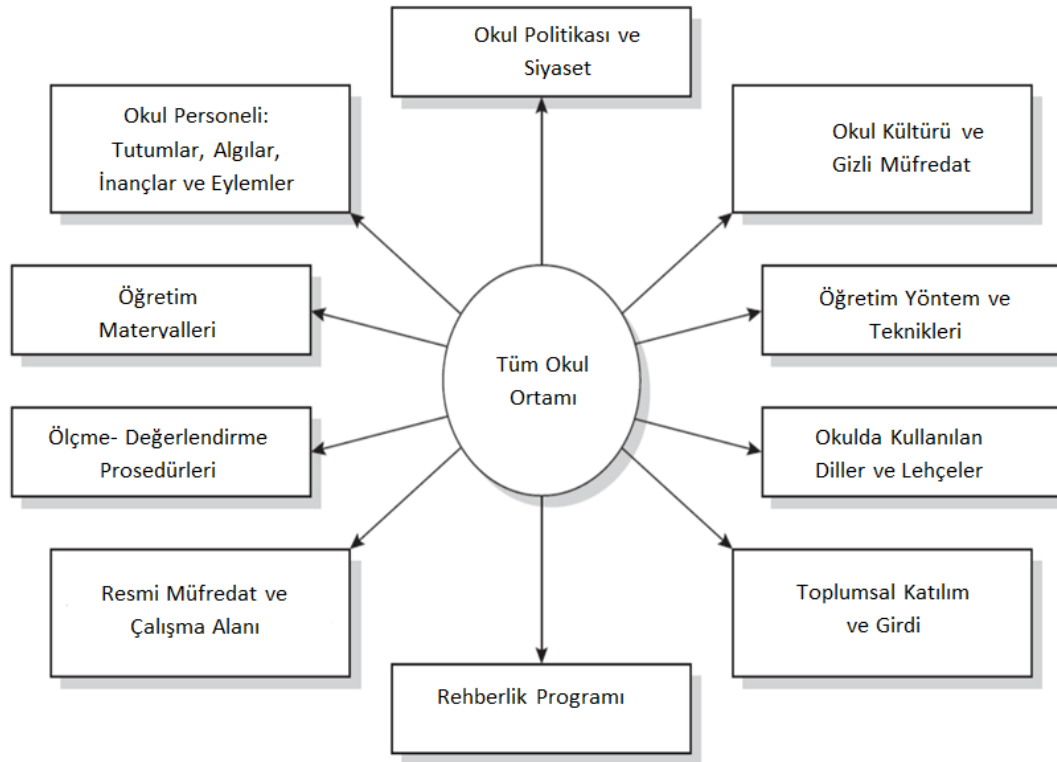
2.4.1. Çok Kültürlü Eğitim

Demokrasinin öncülüğünde kültürel çoğulculuğu benimseyen ‘Ulusal Çok Kültürlü Eğitim Derneği (NAME)’ 1990 yılında kurulmuştur. Bu dernek kültürel ve etnik çeşitliliğin toplumu güçlendiren olgular olduğunu belirtmektedir ve çok kültürlülüğün topluma zarar verdiği düşüncesini reddetmektedir. NAME (2011)’e göre çok kültürlü eğitimin amacı kültürel, etnik, ırksal, sınıfsal, dil, yaş, cinsiyet, cinsel yönelim, engellilik ve dini ne olursa olsun herkes için eşit fırsatlar oluşturmaktır. Zaten çok kültürlü eğitim de temelinde ayrımcılık, yabancı düşmanlığı, etnosentrizm, seksizm, ırkçılık, yaşçılık, sınıfçılık, engelli bireylere yönelik ayrımcılık ve homofobi gibi farklılıkları eksiklik olarak gören düşünce yapısının yanlış olduğunu kabul etmektedir. Ayrıca bu bakış açısının demokratik anlayış ile uygun düşmediğini kabul etmektedir. Çok kültürlü eğitim ile kişiler kendi değer yapılarına ve kültürlerine inanma, tek kültürlülüğü aşma ve çok kültürlü bir bakış açısı geliştirme becerisi kazanmaktadır. Ancak farklı toplumlar çok kültürlü yapıları farklı şekillerde algılayabilmektedirler. Yılmaz (2011) bu tepkileri üç ayrı başlıkta ele almıştır. ‘Erime Kazanı’ modelinde, hâkim kültür baskındır, farklı kültürleri özellikle de dil, din, etnik köken gibi yönlerden bastırmaya, dışlamaya ve asimile etmeye çalışılmaktadır. ‘Mozaik’ modelinde farklı kültürler bir arada yaşamaktadır ancak kültürler birbiriyle kaynaşmamaktadır ve her zaman bir çatışma ihtimali bulunmaktadır. Son model olan ‘Ebru’ modeli ise farklı kültürlerin iç içe geçerek kaynaştığı, bir kültürün diğerine üstünlük kurmadığı çok kültürlü toplum anlayışını yansıtmakta ve desteklemektedir. Genel olarak bakıldığında çok kültürlü eğitim dil, din, ırk, cinsiyet ve etnik köken gibi farklılıklarının toplumu ayrıştırdığı değil farklılıklar içerisinde bir ve beraber olmaya yönlendirdiği bir yaklaşım türüdür (Öteleş, 2020, s.51).

Çok kültürlü eğitim, eğitim ortamlarında özellikle ırk, etnik köken, dil ve din konularını hedef olarak almaktadır. Bu eğitim yaklaşımının özü ise her öğrenciye sosyal sınıfları, etnik kökenleri, ırksal değerleri, kültürel yargıları, cinsiyetleri, cinsel yönelimleri gibi özellikleri nasıl olursa olsun eşit öğrenme fırsatları sunmak ve eğitim sistemini bu yönde güncellemektir. Çok kültürlü eğitim yaklaşımı toplumdaki çeşitliliğin kıymetinin farkındadır ve bu durumu hem bireylerin bakış açılarını genişletmek hem de bireysel ve toplumsal problem çözme yeteneklerini destekleyip geliştirmek için kullanmaktadır. Öte yandan çok kültürlü eğitim çok çeşitli kültürle etkileşim hâlinde olmanın, bireysel gelişim ve deneyim için büyük bir öneme sahip olduğunu belirtmektedir (Banks, 2012, s.1). Nitekim Gay (1994, s.3) de çok kültürlü

eğitimi kültürel çeşitlilik hakkında bilgilenme, çeşitliliğe hazırlanma, çeşitliliği kabullenme ve iki kültür arasında geçiş yapabilme becerilerini kazanma süreci olarak ifade etmiştir. Çok kültürlü eğitim, okulların reformlarını, sınıf içi eğitimleri ve kişilerarası ilişkileri baz alan, sosyal adaletin demokratik ilkeleri yönünde tüm ayrımcı davranışları yok sayan, öğrenciler için oluşturulmuş temel bir eğitim hakkıdır (Nieto, 1992'den aktaran Gay, 1994, s.4). Nieto'nun 1992 yılında yaptığı tanımlama çok kültürlü eğitimin eğitim sistemi içindeki yerini ve önemini ifade etmektedir çünkü tüm çeşitlilikleri benimsemekte, ayrımcı davranışları ve eşitsizlikleri reddetmekte, eğitimde adaleti ve eşitliği desteklemektedir. Bu düşünce modeli, Amerikan Öğretmen Eğitimi için Amerikan Kolejleri Derneği'nin (AACTE) 1972'de kabul ettiği 'No One Model American' açıklamasıyla da benzerlikler göstermektedir. Bu belgede çok kültürlü eğitim, okulların kültürel farklılıkları eritme çalışmalarının veya bu farklılıkları kabul etmenin ötesinde bir ifadeyle ele almıştır. Açıklamaya göre okullar, tüm çocukların ve gençlerin kültürel çeşitliliğini koruyan ve geliştiren programları kullanarak kültürel zenginleştirmeye önem vermelidir. Zira çok kültürlü eğitim kültürel farklılıkların yalnızca anlaşılması ve bu farklılıklara değer verilmesinin ötesinde bir olgudur. Çünkü çok kültürlü eğitim Amerikan toplumunda kültürel çeşitliliğin etkisiyle var olan kıymetli, korunması ve devamı getirilmesi gereken bir yaklaşım olup etkili bir eğitim programının da etkisiyle kültürel eşitliği gerçek ve anlamlı kılmalıdır (AACTE, 1973, s. 264). Öyle ki çok kültürlü eğitim sadece farklı kültürlerin varlığını kabul etmek amacıyla oluşturulmamış, bu çeşitliliği eğitim sürecine dâhil etmek ve desteklemek amacıyla da ortaya çıkarılmıştır. Yani çok kültürlü eğitim kültürel çeşitliliği tanımanın yanı sıra bu çeşitliliği korumalı ve zenginleştirmelidir.

Banks (2016, s.1) çok kültürlü eğitimin daha etkili ve kapsayıcı bir biçimde uygulanabilmesinin tüm okulun yeniden yapılandırılması ile olabileceğini savunmuştur ve bu konuda iyileştirmeler yapılması gereken değişkenleri Şekil 1'deki gibi göstermiştir. Kültürler arasında bağlantı ve eğitimde eşitlik amacıyla öne çıkan çok kültürlü eğitim yaklaşımının, kökenlerini ve etkilerini daha iyi anlamak için bu yaklaşımın tarihsel gelişimini ve farklı toplumsal hareketlerin bu sürece nasıl katkıda bulunduğunu belirtmek gerekmektedir. Banks'e göre çok kültürlü eğitim, sadece eğitim programları ve öğretim yöntemleriyle sınırlı kalmamalıdır. Öyle ki çok kültürlü eğitim, okulun siyasi yapısı, ölçme ve değerlendirme prosedürleri, öğretim materyalleri, personellerin tutum ve inançları ve rehberlik faaliyetleri vb. okulların tüm yapısını ve kültürünü de içermelidir. Zira bu yaklaşım, okullarda kültürel çeşitliliği desteklemek ve her öğrencinin eğitimde eşit fırsatlara sahip olmasını sağlamak için gereklidir.

Şekil 1 Banks tüm okul ortamı

Çok kültürlü eğitimin kökenleri Amerika'da, çeşitli ırksal, etnik ve kültürel grupların etkileşimleriyle oluşmaya başlamıştır. Kuzey Amerika'ya ilk insan göçlerinin, Asya'dan Bering Boğazı üzerinden gelerek başladığı düşünülmektedir. Sonraları 16. ve 17. yüzyıllarda Avrupa istilaları başlamış ve yerli halk ve kültürleri son derece etkilemiştir. Dolayısıyla yerli halk üzerinde baskıcı bir dönem başlamıştır. Hristiyanlığı bu bölgelere getirmenin ve altın arayışının sonucunda Orta Amerika'da İspanyol ve Portekizliler etken rol oynamaya başlamışlardır. Kuzey Amerika'nın doğusunda Kuzey ve Batı Avrupa'dan gelenler hâkimiyet kurmuşlardır ve Afrika'dan zorla getirilen köleler ve Meksikalılar üzerinde de yoğun bir baskı oluşturmuşlardır. 20. yüzyılın ilk dönemlerinde ise Güneydoğu Avrupa ve Asya'dan gelen göçmenler ekonomik açıdan zorluklar yaşamışlardır ancak zamanla bazıları sosyal kabul ve başarı elde etmişlerdir. Nitekim 1960 yılından itibaren oluşan çok kültürlü eğitim hareketleriyle birlikte Amerika'da ırklar arası eşit eğitim anlayışı ön plana çıkmaya başlamıştır. Ayrımcılığa son vermek ve eğitimde eşitlik ilkesini savunmak için çeşitli hareketlenmeler ve yasal uygulamalar düzenlenmiştir. Bunların sonucunda ABD'de, Afrika kökenli Amerikalılar ve diğer etnik gruplar eşitlik taleplerinde bulunmuşlar, Sivil Haklar ve Kadın Kurtuluş Hareketleri gibi

hareketlenmeler başlamıştır. Etnik Miras Çalışmaları Yasası ile okullarda ırk ve etnik azınlıkların açısından müfredatların incelenmesi sağlanmıştır lakin bu programlar genellikle yüzeysel kalmıştır. 1970 ve sonrasında çok kültürlü eğitim politikaları oldukça ön plana çıkmıştır. Bu yıllarda kültürel çoğulculuk ve demokrasi anlayışları yoğunluk kazanmıştır. Bazı kısıtlamalar uygulanmasına rağmen ayrımcılığa uğrayan bireylerle ilgili farkındalık artmış, müfredatlar daha etkili hale getirilmiştir. Üstelik 1970 ve 1980’li yıllarda özellikle Afro-Amerikan olmak üzere çeşitli etnik kökene sahip yazarlar ve akademisyenler çok kültürlü eğitimi desteklemiştir. Şu var ki kültürel çoğulculuk ve demokrasiyi temel almakta olan çok kültürlü eğitim uygulamada genellikle geri planda kalmıştır. Bu tür eğitim programlarının temelini ise çeşitli kültürlerden personeller, önyargıdan uzak ve esnek bir müfredat, farklı dillerin zenginlik olarak görülmesi ve farklı kültürel grupların katkılarını içeren öğretim materyalleri oluşturmaktadır (Ramsey, 2003, s.4-33).

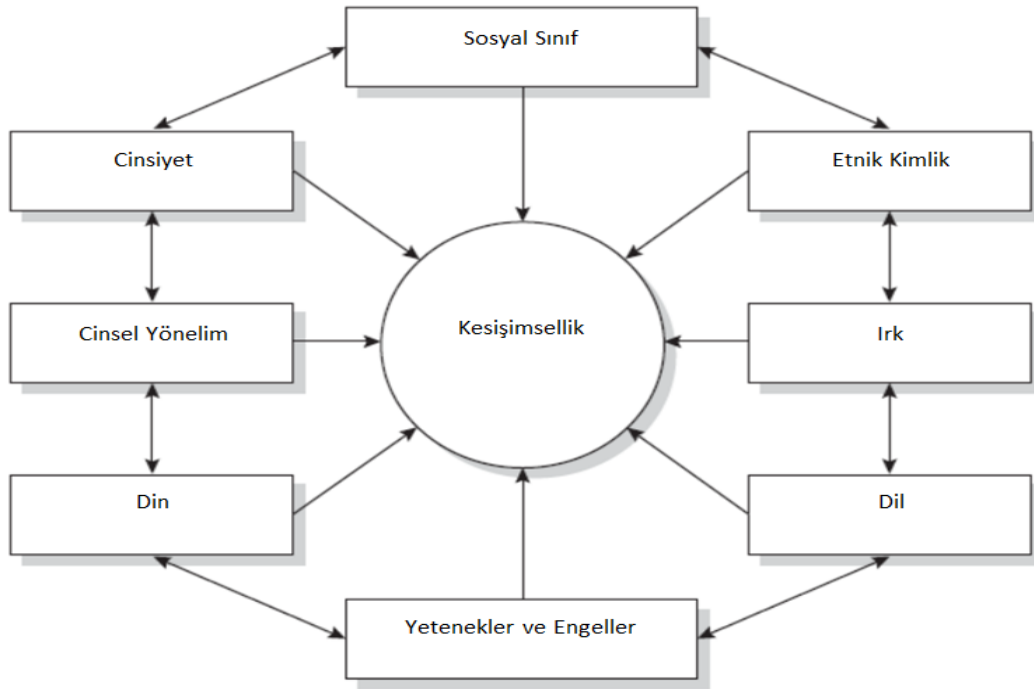
Göçmenlerin ve farklı etnik grupların etkileşimleri dünya genelinde birçok ülkede çok kültürlü eğitim hareketlerine yol açmıştır. Amerika haricinde İngiltere, Almanya, Avustralya, Kanada gibi ülkelerde de bu tür hareketler görülmüştür fakat kökenleri birbirinden farklıdır. Misal Birleşik Krallıkta çok kültürlü eğitim hareketleri İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde artmıştır. Burada hüküm süren baskıcı eğitim yaklaşımları zamanla kültürel farklılıkları tanımaya ve kabul etmeye dönüşmüştür. Japonya’da ise çok kültürlü eğitim Hiroşima ve Nagazaki’nin bombalanmasının sonucunda ortaya çıkmıştır. Japon eğitimciler barış eğitimi programları geliştirmiştir. Farklı ırklar ve etnik gruplar arasındaki eşitsizlikler Japonya’da daha az olsa da eğitimde barış ve insanlık hakkı gibi konular vurgulanmıştır. Öte yandan İngilizce ve Fransızca konuşan bireyler arasındaki çatışma, yerli halkların haklarının tanınması ve sürekli göç dalgası gibi nedenler Kanada’da da çok kültürlülük kavramını ortaya çıkarmıştır. Kanada’da gruplar arası ilişkileri düzenleme ve etnik kimlik çalışmaları zamanla çokça önem kazanmıştır. Avusturalya’da ise ilk dönemlerde Beyaz Avusturalyalılar çok kültürlü eğitime karşı çıkmıştır lakin 1972 yılında çok kültürlü eğitim yaklaşımının etkisiyle eğitim programları etnik çalışmaları, gruplar arası ilişkileri desteklemeyi ve farklı kültürel geçmişlere sahip bireyleri onurlandırmayı amaçlamıştır. Bunların dışında Almanya da 2. Dünya Savaşının etkisiyle yoğun bir ırkçılık etkisinde kalmıştır ve Doğu ve Batı Almanya’nın birleşmesi gibi zorlu dönemlerden geçmiştir. Yine de Almanya’da da çok kültürlü eğitim hareketi 1970’lerin ortalarından 1980’lerin sonlarına kadar ortaya çıkmıştır. Başlardaki asimilasyonu hedefleyen güçlü Almanca düşüncesi zamanla yerini Almanya’da var olan kültürel çeşitliliği tanımaya ve saygı göstermeye bırakmıştır (Ramsey, 2003, s.33-35).

Görüldüğü üzere dünya genelinde çok kültürlü eğitim hareketleri, her ülkenin kendi tarihsel ve sosyal yapısına göre şekillenmiştir ve Amerika, Kanada, İngiltere, Almanya gibi ülkeler, göçmenlerin ve çeşitli etnik grupların etkileşimlerinin doğrultusunda kendi çok kültürlü eğitim modellerini geliştirmişlerdir. Bu modeller her ülkenin geçmişinden gelen özgün ihtiyaçlar ve zorunluluklar sonucunda şekillenmiştir. Türkiye örneğine bakıldığında ise Günay ve Aydın (2015, s.4)'ın aktarımına göre Osmanlı İmparatorluğu döneminde, farklı din ve kültürlere mensup vatandaşlar birlikte yaşamıştır ve çeşitli dillerde eğitim veren Medrese ve Enderun gibi okullar açılmıştır. Bu kurumlarda Türkçe, Arapça, Kürtçe gibi birçok dilde dersler verilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte ise ulusal bir devlet yapısının oluşturulması sürecine girilmiştir. Bu süreçte ana dilde eğitim ve azınlık hakları gibi konular uzun süre çözüm beklemiştir. 20. ve 21. yüzyılda ise Türkiye'nin batılılaşma yolunda ilerlemesi ve Avrupa Birliği'ne katılma düşüncesiyle birlikte ekonomik ve kültürel etkileşim artmıştır. Bu değişimlerin neticesinde Türkiye çok kültürlü eğitim konusunda adım atmaya başlamıştır. Ancak toplumsal değişimin gerçekleşmesi hızlı olmamıştır. Çünkü Türkiye'de tek kültürlü bir ulus devlet olma yolu izlenmiştir ve otoriter yönetim politikaları uygulanmıştır ve çok kültürlülüğün milliyetçilik üzerinde olumsuz bir etkisi olabileceği, etnik ayrımcılığı destekleyerek toplumsal bölünmelere yol açabileceği endişeleri var olmuştur. Bununla birlikte özellikle Suriye iç savaşı sonrasında yaşanan göçmen akını, Türkiye'de zaten var olan kültür çeşitliliğini daha da arttırmıştır. Her ne kadar çok kültürlü eğitim uygulamalarının ülkenin yapısını bozduğu yönündeki endişeler devam etse de çok kültürlü eğitim çalışmaları Türkiye'de hâlen geçerliliğini korumaktadır. Bu alanda Avrupa Birliği uyum yasaları çerçevesinde göçmenler için eğitim programları ve öğretmen geliştirme modelleri gibi farklı kültürlerin bir arada yaşamasına yönelik çeşitli uygulamaların yapılması beklenmektedir. Nitekim çok kültürlülük konusunda Türkiye'de destekleyici ve eleştirel görüşler bulunmaktadır ve bu konuda henüz bir fikir birliği sağlanamamıştır. Ancak Türkiye'de eğitim sistemine yönelik çalışmalar, öğretim elemanlarının, öğretmen adaylarının, öğretmenlerin ve okul müdürlerinin çok kültürlü eğitim politikalarına ve değişikliklere olumlu yaklaşıtlarını gözler önüne sermektedir. Ülkemizde bu konuda YÖK ve Millî Eğitim Bakanlığının da çalışmaları bulunmakta, eğitim elemanlarına seminerler verilmekte ve eğitim fakültelerinde çok kültürlü eğitim konuları seçmeli derslerde işlenmektedir. Nayir ve Sarıdaş (2020)'a göre bu derslerin Amerika'da olduğu gibi zorunlu hâle getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca Milli Eğitim Şuraları ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından öneri ve düzenlemeler de yapılmaktadır. Bu doğrultuda 17. Milli Eğitim Şurası'nda öğretmenlerin farklı kültürleri anlamalarının ve bu konuda yeterli ve duyarlı bir profile sahip olmalarının önemi ortaya konulmuştur. Milli Eğitim Bakanlığınca

yapılan çalışmalarda kültürel değerlere duyarlılık içeren bazı performans hedefleri belirlenmiştir (Nayir ve Sarıdaş 2020, s.776). Her ne kadar bu alanda yapılan çalışmalar olsa da Karaca (2018, s. 28) Türk Dil Kurumu'nun resmî Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu'nda, 'çok kültürlülük' ya da 'kültürel çeşitlilik' gibi terimlerin henüz yer almadığını belirtmiştir. Bu durum Türkiye'de bu kavramların resmî dil ve sözlük çalışmalarında henüz tam olarak kabul görmediğini, günlük dilde ve toplumsal tartışmalarda yeterince bulunmadığını ve toplumun genelinde bu kavramların yeteri kadar anlaşılmadığını bildirebilmektedir. KONDA (2011) verilerinden aktaran Damgacı ve Aydın (2013, s.29)'a göre Türkiye'de bulunan yetişkin nüfusun %78,1'ini Türkler, %13,1'ini Kürtler ve %1,5'ini Lazlar ile Türkmenler oluştururken totalde otuz altı değişik etnik grup bulunmaktadır. Konuşulan ana diller açısından bakıldığında, %85 oranıyla Türkçe en yaygın dildir ve Türkçeyi sırasıyla %13 oranıyla Kürtçe ve Zazaca izlemektedir. Bu veriler bize Türkiye'de bulunan etnik ve dilsel çeşitliliği sunmaktadır. Nitekim bu çeşitliliğin özellikle de eğitim eşitliği ve kültürel çeşitliliği koruma çerçevesinde dikkate alınması önem taşımaktadır. Dahası Türkiye'nin kırsal kesimlerinde ikamet eden kadınların eğitimle ilgili zorluklar yaşadıkları da yaygın olarak bilinmektedir ve bu durumun ana sebepleri arasında ekonomik sıkıntılar ile yetersiz yatırımların olması bulunmaktadır (Karaca, 2018, s. 28). Bu durum da keza eğitim politikalarının toplumsal cinsiyet eşitliği ve bölgesel eşitlik açısından yeniden gözden geçirilmesinin gerekliliğini belirtmektedir.

Çok kültürlü eğitimin temelleri yukarıda da bahsedildiği üzere 1960'lı yıllarda öncelikle Afrika-Amerikalıların kamusal alanlarda, eğitimde, evlerde ve okullarda temel hak arayışlarının etkisiyle ortaya çıkmıştır. Bu hareketin etkisiyle farklı etnik gruplar özellikle de Afrika-Amerikalılar okul müfredatlarının kendi kültürlerini, tarihini, düşüncelerini ve bakış açılarını kapsayacak şekilde yeniden ele alınması gerektiğini savunmuşlardır ve okullarda daha fazla siyahi öğretmen ve yönetici bulunmasını istemişlerdir. Çok kültürlü hareketlenmeler sadece ırk ve etnik kökenli hareketlenmeler olarak kalmamıştır ve sivil hakların etkisiyle diğer azınlık grupları da harekete geçirmiştir. 20. yüzyılın başlarında kadın hakları hareketlenmeleri çok kültürlü hareketlenmelerin öncülerinden olmuştur. Bu hareketin temelinde kadınlara evlerde, iş yerlerinde, gelir dağılımında, eğitimde ayrımcı bir yaklaşım uygulayan yasaların kaldırılmasını sağlamak ve eşit fırsatlar sunmak bulunmaktadır. Cinsiyetler arası siyasi, sosyal ve ekonomik eşitlikler için çalışan feminist gruplar ders kitaplarının yeniden ele alınmasını talep etmişlerdi çünkü dönemin ders kitapları ve müfredatları erkek egemenliğindeydi ve okullarda yönetici statüsünde de erkekler bulunmaktaydı. Diğer azınlık gruplara bakıldığında ise 1970'li yıllarda, engelli bireyler, yaşlı kişiler ve eşcinsel gibi diğer azınlık grupları da haklar elde etmeye başlamışlardır ve 1975'te kabul edilen Engelli Çocuklar için Tüm Eğitim Yasası

ile engelli öğrenciler için kapsayıcı eğitim ortamları zorunlu hâle getirilmiştir (Banks & McGee Banks, 2016, s.3-4). 1960'lı yıllarda ortaya çıkan sivil hareketler ve mücadeleler, eğitim sistemlerinin önemini ve bireyler üzerinde olan etkilerini gözler önüne sermiştir. Bu durum da öğretmenlerin öğrencilerini anlayabilmek amacıyla çeşitli sosyo-kültürel değişkenleri göz önünde bulundurmalarının önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Banks (2016, s.3)'e göre öğrencilerin davranışlarını anlamak için öğretmenlerin yalnızca ırk ya da etnik köken bilgisini ele almaları yeterli değildir. Öğretmenlerin aynı zamanda öğrencilerin ana dili, sosyal sınıfı, cinsiyeti gibi diğer önemli unsurları ve bu unsurların kesişimlerini ve etkileşimlerini de dikkate almaları gerekmektedir. Banks bu değişkenlerin öğrenci davranışları üzerindeki etkileşimini Şekil 2'deki gibi bir şematik gösterimle ifade etmiştir.

Şekil 2 Çeşitlilik değişkenlerinin kesişimi

1960'lı yıllarda çok kültürlülük alanında yaşanan gelişmeler eğitimcilerin ve öğrencilerin ihtiyaçlarına daha çok önem veren, öğrencilerin çeşitliliklerini kapsayan ve kültürlerarası etkileşimli temel alan bir eğitim yaklaşımının önemi ortaya koymuştur. Banks bu doğrultuda çok kültürlü eğitimi 5 boyutta ele alıp incelemiştir. Bu boyutlardan ilki 'İçerik Entegrasyonudur'. Çok kültürlü eğitimde genellikle içerik entegrasyonu ön plandadır ve bu içerikler dil ve sosyal alan dersleri ile ilişkilendirilmektedir. Lâkin çok kültürlü öğeleri fen ve matematik alan içeriklerine dâhil etmek öğrencilerde bilgi oluşturma ve önyargıları azaltma

gibi açılardan önemlidir. İkinci bir boyut olan ‘Bilgi Yapılandırma’ ise öğretmenlerin öğrencilere bir alan bilgileri direkt olarak aktarmalarını değil bilginin içerisinde yer alan örtük kültürel öğeleri, düşünce yapılarını, bakış açılarını ve önyargıları da aktarmalarını ele almaktadır. ‘Eşitlik Pedagojisi’ de ayrı bir boyut olup öğretmenlerin, çeşitli kültürel, etnik ve sosyoekonomik özelliklere sahip olan öğrencilere akademik destek sağlamak amacıyla çok kapsamlı öğretim yöntemleri kullanmalarını içermektedir. ‘Önyargıyı Azaltma’ boyutu ise öğretmenlerin, öğrencilerin ırksal tutumlarını azaltma ve demokratik tutumlar geliştirmelerine yardımcı olmak için kullanılabilecekleri stratejileri kapsamaktadır. Okulun kültürel yapısının ve yönetim biçiminin ırk, etnik ve sosyoekonomik açıdan farklılık gösteren öğrencilere eşit imkânlar ve kültürel deneyimler sunması amacıyla yeniden yapılandırılması ise son boyut olan ‘Okul Kültürünü Güçlendirme’ boyutunu oluşturmaktadır (Banks, 1993, s.5-7). Zaman içerisinde çok kültürlülüğün etkisiyle yaşanan toplumsal ve eğitimsel süreçler, Banks ve diğer uzmanların çok kültürlü eğitimin temel prensiplerini oluşturmada oldukça etkili olmuştur.

Çok kültürlü eğitim ırkçılık, ön yargı, cinsiyet ayrımı gibi ayrımcılıkların sona ermesini, tüm kültürlerin değerli olduğunun anlaşılmasını ve tüm bireylerin eşit eğitim haklarına sahip olmasını amaçlamaktadır. Bu eğitim politikasında öğretmenler karmaşık bilişsel ve sosyal becerileri değerlendirmek ve öğrencilerin bakış açılarını anlayabilmek için çok yönlü, kültürel duyarlılığa sahip öğretim ve değerlendirme tekniklerini kullanma konusunda desteklenmelidir ve öğretim programları bu yönde düzenlenmelidir. Öğrenciler ise bu programlara katılmaları, ırksal ön yargıları öğrenmeleri, bu ön yargılardan uzak durmaları ve ortak değerleri edinmeleri konusunda teşvik edilmelidir. Diğer yandan eğitim yöneticilerinin okulları ekonomik olarak eşit oranda desteklemesi de çok kültürlü eğitimde oldukça önemli bir yere sahiptir. Bahsedilen bu prensipler çok kültürlü eğitimin temelini oluşturmaktadır ve her öğrencinin eğitimden en iyi şekilde faydalanabilmesi için gereklidir (Banks ve diğerleri (2001), Bennett (2001) ve Gay (1994) akt. Cırık, 2008, s.32). Aynı şekilde

Bansode (2019) da çok kültürlü eğitim kapsamında hazırlanan müfredatların tüm kültürel özellikleri kapsayıcı yönde olmasını ve işbirlikçi öğrenme yaklaşımlarının desteklenmesini savunmuştur. Ayrıca eğitim kurumları demokrasi ve laiklik gibi ilkelerin ışığında toplumun tüm kesimlerini kapsayıcı koşullar sağlamalı, kültürel entegrasyonu ve toplumsal uyumu teşvik edecek programlar düzenlemeli, farklı kültürel gruplardan öğretmenler seçmeli ve öğretmenlerin sosyal yöndeki çalışmalarına destek olmalıdır (Bansode, 2019). Çünkü eğitim kurumları çok kültürlü sınıflarda farklı deneyimlere sahip öğrencilerin birbirleriyle etkileşimde bulunma fırsatını sağlayabildiği ve öğrencilerin kendi kültürlerini koruyabilmelerine katkıda bulunabildiği sürece başarılıdır. Neticede eğitim kurumlarının

öğrencilerin istedikleri kişi olabilmelerini sağlayan bir yer olabilmesi, onların kim oldukları tanınmaları ve desteklemelerini ile mümkündür (Kim, 1992, s.321). Bu geniş çerçevede ele alınan çok kültürlü eğitim anlayışı sadece müfredatın içeriğine veya eğitim kurumlarının uygulamalarına bağlı değildir. Bu müfredatı uygulayacak ve eğitim kurumlarında görev alacak öğretmenlerin nitelikleri de oldukça önemlidir. Çok kültürlü sınıflarda öğretmenler güncel bilgilere sahip olmalı ve öğrencilerinin çeşitliliğine duyarlı olmalıdır. Ayrıca öğretmenler öğrencilerin kültürlerine uyum sağlayabilmeli, öğrencilere empati duyabilmeli, onların ihtiyaçlarını anlayabilmeli, esnek düşünce yapısına sahip olabilmeli, laiklik ve eşitlik gibi değerleri aktarabilmeli ve öğrencilerine örnek olabilmelidir (Kennedy, 2017, s.166). Benzer bir şekilde Kroeger ve Bauer (2004) de öğretmenlerin öğrencilerin öğrenme farklılıklarını anlayabilmesinin ve bu farklılıklara göre eğitim tasarlayabilmesinin, öğrencilerin aile, kültür ve toplum değerlerini eğitime entegre edebilmesinin, öğrenciler arası farklılıkları kabul ederek her birini değerli hissettirebilmesinin ve bu doğrultuda öğrencilerin deneyimlerini, kültürlerini ve toplumsal kaynaklarını dikkate alarak zengin ve kapsayıcı bir öğrenme ortamı oluşturabilmesinin önemini savunmuşlardır (Kroeger ve Bauer, 2004, s.21). Sleeter ve Grant (1988) öğretmenlere ilaveten eğitim programlarının da çeşitli kültürlerdeki bireylerin deneyimlerine ve farklılıklarına duyarlı olmasını desteklemiştir. Bu sebeple eğitimde farklı kültürlere uygun çeşitli öğretim materyalleri ve yöntemleri kullanılmalı ve tarihsel kültür göz ardı edilmemelidir. Ayrıca cinsiyet eşitliği de göz önünde bulundurularak tarafsız bir dil kullanılmalı ve her öğrenci için adil ve eşit bir eğitim ortamı sağlanmalıdır (akt. Cırık, 2008, s.33). Bunların yanı sıra çok kültürlülük olgusu eğitim programları içerisinde ayrı bir bölüm ya da ders konusu olarak ele alınmamalı bunun yerine programın temel yapısının bir parçası olarak kabul edilmeli ve programın hedeflerine, içeriğine, eğitim durumlarına ve değerlendirme yöntemlerine uyumlu bir şekilde dâhil edilmelidir (Cırık, 2008, s.33). Kısacası çok kültürlü eğitim yaklaşımı sadece eğitim kurumlarını ya da öğretmenleri değil tüm eğitim müfredatını, öğretim materyallerini ve yöntemlerini de kapsamaktadır. Dahası çok kültürlü eğitim sadece farklı kültürlere sahip olan öğrencilere değil cinsiyeti, yaşı, engel durumu vb. fark etmeksizin tüm öğrencilere yönelik olmalıdır. Lâkin çok kültürlü eğitim yaklaşımının tam anlamıyla anlaşılabilip uygulanabilmesi için bu kavramla ilgili sıkça karşılaşılan yanlış anlaşılımları ve eleştirileri anlamak ve incelemek kritik bir öneme sahiptir.

Son 20 yılda çok kültürlü eğitim hareketi oldukça hız kazanmış olsa da çok kültürlü eğitimin anlamı ve uygulanma şekilleri konusunda yaygın yanlış anlamalar bulunmaktadır. Ayrıca bu yanlış anlaşılımlar eğitimde çok kültürlülük sürecinin uygulanmasına engel de oluşturmaktadır. Çok kültürlü eğitimle ilgili eleştiriler şu şekilde ele alınmıştır:

- Çok kültürlü eğitime yönelik genel yanlış anlaşılmalardan biri aynı ülke ya da bölgeden olan veya aynı dili konuşan insanların ortak bir kültürü paylaştığıdır. Misal Güney Amerika’da en az yedi farklı lehçe ve kültür bulunmaktadır ve Latin Amerikalıların büyük kısmı ortak bir dile sahip olsa da benzer etnik özellikler göstermemektedir.
- Aynı kültürden aileler aynı kültürel değerleri gösterir düşüncesi bulunmaktadır. Ancak aynı aile içinde farklı kuşaklardan bireylerin kültürel kimlikleri farklılık gösterebilmektedir.
- Öğretmenlerin çeşitli kültürleri göstermek amacıyla seçtikleri kitaplar zaman zaman ırkçı olabilmekte ya da yanlış bilgiler verebilmektedir. Bu durumun eğitim sürecini olumsuz etkilere sebep olabilmektedir. Dolayısıyla çocuk kitaplarının başka kültürleri doğru şekilde yansıttığı konusunda yanılgılar bulunmaktadır.
- Çok kültürlü eğitimin alanı yalnızca etnik ve ırksal meselelerden oluşmamaktadır. Sosyoekonomik özellikler ve cinsiyet de bu eğitimde oldukça önemlidir.
- Çok kültürlü eğitimde kültürel çeşitlilik yüzeysel ve tek tip olmakta ve öğrencilere yanıltıcı ve kalıp yargılar içeren bir eğitim sunulmakta. Bu durum ise öğrencilerin önyargılarını artırabilmektedir. Örneğin Kasım ayında Amerika’da Şükran Günü’nde Kızılderililerin ele alınması gibi.
- Çok kültürlü eğitimi ayrı bir konu olarak ele almak öğretmenlerin oldukça yoğun olan programına bir konu daha eklemektir. Nitekim çok kültürlü kavramları müfredata tümüyle entegre etmek gerekmektedir.
- Çok kültürlü eğitimin müfredatın bir parçası olduğu düşüncesi gerçeği yansıtmamaktadır. Bu durum bazı çevreler tarafından eleştirilmekte ve müfredatlardan kaldırılmaya çalışılmaktadır.
- Çok kültürlülük bölücüdür. Dolayısıyla Amerika Birleşik Devletleri’ne göç eden kişiler zamanla asimile olmuş ve kendilerini Amerikalı olarak görmüşlerdir.
- Tek kültürlü veya iki kültürlü toplumlarda diğer kültürleri incelemek gerekli görülmemektedir. Mesela sınıfımızda sadece Beyaz ve Siyah öğrenciler varken diğer kültürleri neden incelemeliyiz diye düşünen lisans öğrencileri bulunmaktadır. Fakat bu öğrencilere yakın ilkokullarda 71 farklı ulustan öğrenci yer almaktadır.
- Çok kültürlü eğitim yalnızca büyük çocuklar içindir diye düşünülmektedir. Ancak çocuklar erken yaşlarda kültürel farklılıkları anlayabilmekte ve öğrenebilmektedir. Dahası kültürel farkındalığın okul öncesi dönem gibi erken yaşlarda başlaması gerekmektedir.

- Çok kültürlü eğitimin toplumun ortak zeminini etkisizleştirdiği düşüncesi bulunmaktadır. Hâlbuki çok kültürlü eğitim toplumun daha hoşgörülü ve adil olmasını sağlamaktadır ve farklı kültürlerin bir arada yaşayıp birbirlerine katkıda bulunmasına güdülemektedir.
- Çok kültürlü eğitim bazı tarihsel olayları ve kişilikleri yanlış temsil etmektedir. Bu yolla öğrencilerin eleştirel düşünme ve sorgulama yetenekleri gelişecek ve bu tür yanlışlamaları araştırmaları sağlanacaktır.
- İnsanın sadece bir kültürle kimlik bulduğu düşüncesi yanlıştır. Birçok insan ve birçok aile zamanla etnik çeşitlilik göstermektedir. Ayrıca çok kültürlü eğitim bireylerin kendi içindeki kültürel çeşitliliği anlaması ve değerlendirmesi için de oldukça önemlidir.
- Çok kültürlü eğitime yönelik kaynak eksikliği iddia edilmektedir. Fakat son yıllarda kültürel çeşitlilik konusunda birçok değerli kaynak bulunmaktadır ve bu kaynaklar özellikle ilkökul öğretmenleri için yarar sağlamaktadır (Aldridge, Calhoun ve Aman, 2000).

Çok kültürlü eğitimin tarihi, temel ilkeleri ve yöntemleri, müfredatları, öğretmenlerin ve okul idarelerinin sorumlulukları ve çok kültürlü eğitime karşı yapılan eleştiriler vb. konular artık karşımıza daha sık çıkmaktadır. Çünkü çok kültürlü eğitim, eğitim dünyasında her geçen gün daha fazla ilgi odağı haline gelmektedir. Yabancı dil öğretim ortamları da genellikle çok kültürlü bir yapıya sahip ortamlardır. Dolayısıyla çok kültürlü bir dil öğrenme ortamının eğitimciler ve öğrenciler için etkisi hakkında bilgi sahibi olmanın önemli olduğu söylenebilmektedir.

2.4.2. Çok Kültürlü Bir Ortamda Dil Eğitimi

Küreselleşen dünyada birden fazla dile hâkim olmak elzem hâle gelmiştir. Çok kültürlü eğitim ise zaman içerisinde eğitim politikalarında önemli bir yere sahip olmuştur. Dil öğretimi açısından düşünüldüğünde ise çok kültürlü bir eğitim ortamı öğrencilerin çeşitli diller ve kültürlerle etkileşimde bulunmalarını sağlayarak farklı kültürlerle karşı anlayış, saygı ve empati geliştirmelerine neden olmaktadır. Çok kültürlü eğitim ile dil öğreniminde, öğrencilerin ırkçılık, dini hoşgörüsüzlük, cinsiyetçilik, heteroseksizm ve zenofobi (yabancı korkusu) gibi tutumları ile mücadele edilmiştir ve öğrencilerin toplumsal baskı ve güç ilişkileri konularına eleştirel bir bakış açısı geliştirmesi sağlanmıştır. Bu yönde bir dil eğitimi öğrencilerin dünyaya bakış açılarını genişletecektir. Öğrenciler bu sayede globalleşmenin etkisiyle oluşan süreçleri ve birbirlerine bağlılıklarını anlayacaklar ve küresel barışı sağlama becerileri edineceklerdir (Ateş ve Aytekin, 2020, s.4572). Kısacası çok kültürlü eğitim, dil öğretimi ve öğreniminde

büyük bir rol oynamaktadır. Bu sayede çeşitli diller ve kültürlerle etkileşimde olan öğrenciler kültürel farklılıkları anlayabilecek, bu farklılıkları kabul edebilecek ve ırkçılık, cinsiyetçilik ve dinî hoşgörüsüzlük gibi tutumlara karşı gelebilecektir. Ayrıca çok kültürlü dil öğretimi aracılığıyla öğrenciler yabancı dil ile ilgili gramer bilgilerini artırırken yaşamlarını da zenginleştireceklerdir. Çok kültürlü dil eğitim ortamları çeşitli aktivitelerle hem bireylerin hem de toplumların gelişimine ve dönüşümüne destek olmaktadır (Aytekin ve Ateş, 2020, s.4575).

Çeşitli kültürel normların ve değerlerin bir arada olduğu çok kültürlü dil öğretimi sınıflarında yanlış anlamalar oluşabilmekte ve bu yanlış anlamalar ilk zamanlarda sınıf ortamında zorluklara neden olabilmektedir. Dahası kültürler arasındaki farklılıklar sınıf içerisinde gerginlik yaşanmasına sebebiyet verebilmektedir. Bu durumda öğretmenler, öğrencilerin duygularına duyarlı olabilmeli ve öğrenciler arasında tartışma çıkması gibi önceden tahmin edilemeyen durumlara karşı hızlıca müdahale edip farklı bir aktiviteye geçişi sağlayabilmelidir. Neticede kültürel veya sosyal bakımdan çeşitliklere sahip olan öğrenciler ilk dönemlerde kendilerini sınıfta rahat hissedemeyebilirler. Fakat dil öğretmenleri bu tür durumların bilincinde olup uygun öğrenme stratejileri kullanarak çok kültürlü dil öğrenme sınıfını kısa sürede etkili bir öğrenme ortamına dönüştürebilmelidirler (Kapakaya, 2020, s.87). Özetle çok kültürlü dil eğitimi öğrencilerin farklı kültürlere sahip kişilerle etkili iletişim kurma becerileri geliştirmelerine ve küresel bir bakış açısı kazanmalarına katkıda bulunurken aynı zamanda sosyal ve kültürel açıdan daha donanımlı hâle gelmelerine yardımcı olmaktadır. Çok kültürlü dil eğitimi sürecinde öğrencilerle birlikte öğretmenlere de büyük sorumluluklar düşmektedir.

2.5. Diller İçin Avrupa Ortak Metninde Kültür ve Çok Kültürlülük

Avrupa Konseyi demokrasi genel müdürü Samardžić-Marković tarafından yapılan açıklamaya göre 2001 yılında tanıtılan Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni (D-AOBM), dil eğitimi için oldukça önemlidir. Bu metin eğitimin daha nitelikli olmasını, kültürel/dilsel çeşitliliği ve sosyal hareketliliği desteklemektedir. Avrupa Dil Portföyü ile D-AOBM bireylerin haklarını ve demokrasiyi savunmaktadır. Ayrıca bu metin dilsel yeterliliği tartışmak ve eğitim politikalarını geliştirme konusuna bir çerçeve oluşturmaktadır. Avrupa Konseyi, arabuluculuk, çok dillilik/çok kültürlülük ve işaret dili gibi alanların daha efektif olmasını amaçlayan bu metin ile kapsayıcı eğitimi, çok dilliliği ve çok kültürlülüğü desteklemeyi amaçlamaktadır (D-AOBM, 2020, s.11). Türkiye ve başka birçok ülke, dil eğitimi konusunda Avrupa Konseyi'nin oluşturduğu ve geliştirdiği Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metnine göre hareket etmektedir. Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni çok dillilik kavramı ile bireylerin dil ve kültür

çeşitliliğine verilen önem üzerinde durmaktadır. Bu metinde çok dillilik ve çok kültürlülük kendine özgü bir bölüm olarak ele alınmıştır. Zira kültürel çeşitliliğin değerlendirilmesi için özel bir ölçek geliştirilmiştir. Bu ölçek ile belirtilen unsurlar kültürel çeşitliliğin anlaşılması ve entegrasyonu için oldukça önemli olup şu şekildedir:

- Farklı kültürler, tepkileri düzenleme, farklı dile geçme gibi koşullar ile karşılaşıldığında belirsizlikle mücadele edebilme ihtiyacı,
- Kültürlerin çeşitli uygulama ve kurallara sahip olabileceği ve farklı alt kültürlerle sahip bireylerin durumları farklı şekillerde algılayabileceğini kavrama ihtiyacı
- Stereotipleri ve fazla genellemeleri gündeme alarak davranışlardaki farklılıklara (jestler, tonlar ve tutumlar da dâhil) dikkat çekme ihtiyacı,
- Ortak noktaların bilincine varma ve bu noktaları daha iyi bir iletişim için kullanma ihtiyacı,
- Çeşitliliklere karşı anlayışlı olma isteği,
- Yanlış anlama ihtimallerini tahmin ederek açıklama yapmak ve açıklama istemek.

Ölçekte düzeylerin çoğunda işlevsel hâle getirilen anahtar olgular şu şekildedir:

- Kültürel, toplum-edimsel ve toplum-dilbilimsel geleneklerin ve ipuçlarının farkına varıp onlara göre davranma,
- Perspektif açıları, uygulama ve olaylardaki benzerliklerin ve farklılıkların tanınması ve yorumlaması,
- Taraf olmadan ve kritik yaparak değerlendirme (D-OABM, 2020, s.124).

D-OABM'ye göre, dil öğrenimi yalnızca dilbilimsel bir süreç değil bir kültürel perspektif kazanma sürecidir. Tablo 2'de de görüleceği üzere dil öğrenenlerin kültürel farkındalık ve iletişim becerileri A seviyesinden C seviyesine kadar kademe kademe ilerlemektedir. Kişiler ilk seviyelerde temel kültürel gelenekleri tanıyıp uygulayabilirken ve iletişimdeki kültürel karmaşıklıkların sebeplerini algılayabilirken seviye ilerledikçe kendi kültürünün diğer kültürlerden insanlar tarafından nasıl farklı algılanabileceğini anlayabilmektedir ve basitçe açıklayabilmeye başlamakta ve önyargıları aşarak iletişime etkili bir şekilde katılabilip yanlış anlamaların farkına varıp onları düzeltebilmektedir. Son seviyelerde ise dil öğrenenler artık toplumsal geleneklerdeki farklılıkları tanıyıp bu konuda eleştirel ve derin düşünebilmekte, kültürlerarası iletişimde belirsizliklerle başa çıkabilmekte ve tepkilerini kültüre uygun, yapıcı bir şekilde ifade edebilmektedir (D-OABM, 2020). Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metninde seviyelere göre kültürel farkındalık ve iletişim becerileri şu şekilde belirtilmiştir:

Tablo 2 *Çoğul kültürlü birikimi temel alıp geliştirme*

Seviye	Beceri
C2	Yanlış anlamaları ve kültürel anlaşmazlıkları engellemek ve/veya onarmak amacıyla denge sağlayarak ve kültürel farklılıklara yönelik farkındalık göstererek, bağlama göre hareketlerini ve ifade yapılarını başlatabilir ve kontrol edebilir.
C1	Toplumdilbilimsel/toplum-edimsel geleneklerdeki farklılıkları tanıyabilir, bunlar üzerinde eleştirel olarak derin düşünebilir ve buna göre iletişimini ayarlayabilir. Kültürlerarası karşılaşma, okuma, film vb. yararlanarak kültürel değerlerin ve uygulamaların arka planını hassas bir şekilde açıklayabilir ve bunların boyutlarını yorumlayıp tartışabilir. Kültürlerarası iletişimde belirsizliklerle başa çıkabilir ve açıklık getirmek için düşüncesini yapıcı ve kültürel olarak uygun bir şekilde ifade edebilir.
B2	**Yargıların ve önyargıların sıklıkla temellendiği örtük değerlere farkındalık göstererek kendisinin ve diğer sosyal grupların bakış açıları ve uygulamalarını tanımlayabilir ve değerlendirebilir. **Kendi toplumunun ve aşına olduğu diğer toplumların kültürel varsayımları, yerleşmiş fikirleri, basmakalıp inanışları ve önyargıları hakkındaki yorumlarını açıklayabilir. **Başka bir kültüre ait bir belge veya olayı yorumlayabilir ve açıklayabilir ve bu belgeyi ve olayı kendi kültürüne ve/veya aşına olduğu başka kültürlere ait belgeler veya olaylarla ilişkilendirebilir. **Kendi toplumu ve diğer toplumlarla ilgili iletişim araçlarında yer alan bilgi ve görüşlerin tarafsızlığını ve dengesini tartışabilir. Kültürel olarak belirlenmiş davranış kalıplarındaki (ör. mimikler ve ses tonu veya işaret dilleri için işaret boyutu) benzerlik ve farklılıkları belirleyip bunların üzerine derin düşünebilir ve karşılıklı anlayışı müzakere etmek amacıyla bunların önemini tartışabilir. Kültürlerarası bir temasta birinin belirli bir durumda mutlak kabul ettiği bir şeyin başkaları tarafından aslında kabul görmediğini fark edebilir ve tepki verip kendini uygun bir şekilde ifade edebilir. Söz konusu kültürdeki kültürel ipuçlarını genellikle uygun bir şekilde yorumlayabilir. Kendi kültürü ve diğer kültürlerdeki belirli iletişim yolları ve bunların ortaya çıkarabileceği yanlış anlaşılma riskleri üzerine derin düşünebilir ve bunları açıklayabilir.
B1	Duruş, göz teması ve diğerleriyle arasındaki mesafe ile ilgili genellikle geleneklere göre hareket edebilir. En yaygın kullanılan kültürel ipuçlarına göre genellikle uygun karşılığı verebilir. Kendi kültürünün özelliklerini başka kültürdeki kişilere veya diğer kültürün özelliklerini kendi kültüründeki kişilere açıklayabilir. Değerlerinin ve davranışlarının kendinin diğer insanların değer ve davranışları hakkındaki görüşlerini nasıl etkilediğini basitçe açıklayabilir. Başka bir toplumsal kültürel bağlamda kendine "garip görünen şeylerin diğer ilgili bağlamdaki insanlar için nasıl gayet "normal" olabileceğini basit şekilde tartışabilir.

Kendi kültürel olarak belirlenmiş eylemlerinin diğer kültürlerden insanlar tarafından nasıl farklı algılanabileceğini basitçe tartışabilir.

A2

Günlük sosyal temaslarla (ör. Farklı selamlaşmalar, adetler) ilişkili temel kültürel gelenekleri tanıyabilir ve uygulayabilir.

Her ne kadar rutinden sapma ile baş etmek konusunda zorluk yaşasa da günlük selamlaşma, vedalaşma, teşekkür ve özür ifadelerinde uygun şekilde davranabilir.

Günlük işlemsel bir etkileşimdeki davranışının kastettiğinden farklı bir mesaj verebileceğini fark edebilir ve bunu basitçe açıklamaya çalışabilir.

Diğer kültürlerle mensup kişilerle iletişimde güçlük yaşadığında nasıl davranacağından emin olmasa bile böyle durumlar yaşanabileceğini fark edebilir.

A1 Somut türden basit günlük işlemlerde bile zorluk yaşasa da numaralandırmanın, mesafe ölçümünün, saati söylemenin vb. ayrı yolları olduğunu fark edebilir.

A1 Tanımlayıcı yok.

öncesi

Yıldızlı tanımlayıcılar (**) B2 seviyesinin yüksek bir düzeyini temsil eder. C seviyeleri için de uygun olabilirler (D-OABM, 2020, s.125).

Tablo 2’den de anlaşılacağı üzere dil öğreniminde sadece gramer yapılarına hâkim olmak yeterli olmayacaktır. Zaman içerisinde öğrenciler derin bir kültürel anlayış ve duyarlılık da kazanacaktır. Diğer yandan dil öğrenme sürecine yardımcı materyaller düşünüldüğünde akla ilk gelenlerden biri ders kitaplarıdır. Ders kitapları dil bilgisi kurallarını aktarmanın yanı sıra kültür aktarımında da büyük bir etkiye sahiptir.

2.6. Yabancı Dil Öğretiminde Ders Kitaplarının Önemi ve Kültürün Kitaplardaki Yeri

Eğitim, birçok bireyin hayatında temel bir faktördür. Eğitim politikaları ülkeden ülkeye, okuldan okula, kişiden kişiye vb. büyük farklılıklar göstermektedir. Fakat eğitim denilince akla gelen en temel materyal ders kitaplarıdır. Günümüz dünyasında yabancı dil öğretiminde çok çeşitli materyaller kullanılmakta ve bu materyaller arasında ders kitapları çok kritik bir rol oynamaktadır. Sheldon (1988) dil öğreniminde kullanılan ders kitaplarını, hedefe yönelik iletişimi yaymak için tasarlanmış bir kitap veya bir dizi uyumlu ürün (örneğin öğrenci kitabı ve çalışma kitabı) olarak tanımlamıştır (Sheldon 1988, aktaran Vitta, 2021, s. 2). Tarih boyunca değişen ihtiyaçlara ve yaklaşımlara rağmen ders kitapları eğitimde en önemli yardımcılardan biri olmuş ve dil öğretiminde etkili olmuştur. Bu nedenle ders kitaplarının eğitimdeki önemini ve sürekliliğini anlamak için tarihsel gelişimini ve günümüzdeki rolünü daha detaylı incelemek gerekmektedir.

On altıncı yüzyıldan itibaren Avrupa'da ders kitapları okullarda öğrencilere bilgi sağlamak için kullanılan en önemli kaynaklar haline gelmiştir. Bu kitaplar öğrencilerin ezberlemesi ve tekrar etmesi için tasarlanmış bilgiler içermekteydi ve öğretmenlerin derslerine önemli bir destek olarak kullanılmıştır. Ancak ders kitaplarının kökenleri çok daha eskilere dayanmaktadır. Antik dünyanın Akdeniz, Orta Doğu, Afrika, Amerika ve Asya bölgelerindeki medeniyetler, papirüs, palmiye yaprakları, bambu veya amattan yapılmış rulo veya katlanabilir metinler gibi çeşitli materyalleri kullanarak öğrencilere öğretmek için çeşitli eğitim metinleri oluşturmuşlardır. 16. yüzyıldan itibaren Avrupa'da Latin dilinin yerini ulusal dillerin almasıyla ders kitapları yaygınlaşmaya başlamıştır ve bu kitaplar bilginin nasıl öğretileceği ve kimin kontrol edeceği gibi konularda bir denge oluşturmuştur. Yirminci yüzyılda ders kitapları film ve televizyon gibi yeni medyayla rekabet etmeye başlamıştır. İnternet ve dijital teknolojilerin ortaya çıkmasıyla birlikte ders kitaplarının rolü ve kullanımı değişmiştir (Sammler, 2018, s.13). Ancak eğitimde hâlâ etkili bir araç olmaya devam eden ders kitaplarının avantajları konusuna da değinmek gerekmektedir.

Hutchinson ve Torres (1994, s.27)'e göre eğitim karmaşık ve düzensiz bir yapıya sahiptir ve ders kitapları belirli bir düzen oluşturmaktadır. Richards (2001, s.255)'a göre de ders kitaplarının çeşitli avantajları bulunmaktadır. Ders kitapları eğitim programına bir yapı kazandırmaktadır. Ayrıca bu kitaplar farklı sınıflardaki öğrencilerin benzer içerik almasını ve dolayısıyla aynı şekilde test edilmesini sağlayabilmektedir. Dahası ders kitapları çoğunlukla çalışma kitapları, CD'ler, videolar, CD-ROM'lar ve kapsamlı öğretim rehberleri gibi çeşitli öğrenme kaynaklarıyla zengin bir öğrenme ortamı sağlamaktadır. Öğretmenler için ise bu kitaplar, zamanda tasarruf ve verimlilik sağlamaktadır. Görsel olarak da genellikle çekici olan ders kitapları yüksek tasarım ve üretim standartlarına sahiptir ve bu sayede hem öğrenciler hem de öğretmenler için uygun bir seçenek oluşturmaktadır. Neticesinde dil öğretiminde etkili eğitimin bir parçası olan ve dil öğrenme sürecinde bireylere dilin yapısal yönlerinin yanı sıra kültürel yönlerini keşfetme imkânını da sunan ders kitaplarından faydalanmak gerekmektedir.

2.6.1. Yabancı Dil Öğretimi Ders Kitaplarında Çok Kültürlülük

Yabancı dil öğretiminde hangi öğrenim seviyesinde ne derecede kültürel çeşitlilik edinilmesi gerektiği A-DOBM tarafından belirlenmiştir. Bu metne göre dil öğretimi amacıyla kullanılan kaynaklarda kültürel çeşitliliğin yer alması oldukça önemlidir. Dil öğretiminde kaynak denildiğinde akla ilk gelenlerden biri ders kitaplarıdır. Gay (2020, s. 129)'e göre yapılan araştırmalar 1980 ve 1990'lı yılların başlarında ders kitaplarının sınıf içi öğretimin büyük bir kısmının temelini oluşturduğunu bizlere göstermektedir. Bilgisayar temelli teknolojilerin ve

çoklu ortam öğretim kaynaklarının gelişmesiyle bu oran bir miktar azalmıştır. Ancak ders kitapları hâlâ öğretimdeki en önemli araç olarak görülmektedir. Bunların yanı sıra ders kitapları egemen grupların hâkimiyeti altındadır ve onların kültürlerini ve değerlerini yansıtmaktadır. Diğer yandan ise farklı ırklardaki ve sosyal gruplardaki bireylerin kitaplarda dışlanması daha da ön plana çıkmaktadır.

Sleeter ve Grant (1991, s.203) Amerika’da kullanılan matematik, dil, sosyal bilimler, bilim vb. alanları kapsayan birtakım ders kitabını incelemiştir. Bu çalışmada ders kitaplarının, özellikle beyaz erkekleri kapsayacak şekilde hazırlandığını ve toplumda var olan grupların hepsini kapsamadığını belirtmişlerdir. Diğer yandan kadınlara, siyahlara, yerli Amerikalılara ve diğer azınlık gruplarına yönelik içerikleri yüzeysel bulmuşlardır ve bu grupların önemsenmediğini ifade etmişlerdir. Ders kitaplarında sosyal sınıf ve engellilik gibi konuları yeterince ele almamış, yoksulluk ve zenginlik hakkında gerçekçi veriler sunulmamıştır. 1960 ve 1970’li yıllarda çok kültürlülük olgusu kitaplarda yer almaya başlasa da yetersiz kalmıştır ve ders kitapları tarafsız olamamıştır. Ders kitapları eğitim araştırmalarının merkezinde yer almaktadır çünkü ‘amaçlanan müfredatı’ temsil etmektedir ve bireysel öğrenciler ile toplum, kültür ve politikanın güçleri arasında yer almaktadır. Ders kitapları aynı zamanda dünya çapında en yaygın kullanılan öğretim teknolojileri arasındadır ve öğrenci başarısını olumlu yönde etkilemektedir. Ancak iyi bilindiği üzere ders kitapları tarafsız değildir ve içerikleri tartışmalıdır (Lucy, vd., 2020, s.2).

Darder (1991)’e göre ders kitaplarının cinsiyet, popüler kültür, din, sosyal sınıf vb. birçok sosyo-kültürel konuda öğrencilerin görüşlerini ve inançlarını değiştirme gücüne sahip olduğu söylenebilir çünkü ders içi öğretiminin büyük kısmı ders kitapları aracılığıyla sağlanmaktadır (akt. Arıkan, 2005, s. 30). Bu bağlamda, ders kitaplarının içerikleri incelenirken etnik çeşitlilik ve kültürel zenginlik konularına önem verilmelidir. Çünkü ders kitaplarında bu konular yeterince kapsanmamaktadır. Farklı etnik grupların tarihleri, kültürleri ve deneyimleri uygun ve kapsamlı bir şekilde ders kitaplarında sunulmalıdır. Öğretmenler yetersiz gördükleri ders kitaplarını tamamlamalı veya yerine geçecek kaynaklar bulup kullanmalıdır. Öğrenciler ise ders kitaplarını çok kültürlü içerik açısından eleştirel bir şekilde değerlendirebilmeli ve eksiklikleri telafi edebilmelidir (Gay, 2020, s.144).

Sonuç olarak yabancı dil öğretimi ders kitaplarına çok kültürlülüğün dâhil edilmesi öğrencileri küreselleşen bir dünyaya hazırlamak için önemlidir. Ayrıca ders kitapları kültürleri fark etmeksizin tüm öğrencileri kapsayabilmelidir. Ders kitaplarının kapsayıcı olabilmesi ise metinlerin, görsellerin ve etkinliklerin dikkatli bir şekilde incelenmesini ve seçilmesini gerektirmektedir.

2.6.2. YDTÖ ve ESL Ders Kitaplarında Dört Temel Dil Becerisi Bölümlerinde Çok Kültürlülük

Dünya genelindeki toplumların çeşitliliğini ve birbirleriyle olan ilişkilerini anlamamızda çok kültürlülük önemli bir yere sahiptir. Her topluluğun kendine özgü kültürel değerleri bulunmaktadır ve bu değerlerin aktarılmasında en önemli yardımcı öge dildir. Dolayısıyla çok kültürlülüğün dil öğretimine dâhil edilmesi oldukça önemlidir. Çünkü çok kültürlü dil eğitimi ile sadece dil bilgisi becerilerini değil kültürel değerleri de aktarmaktadır. Bu değerler ise öğrencilerin empati, saygı, hoşgörü vb. aracılığıyla kültürlerarası farkındalıklarında artışa neden olmaktadır. Dil öğretiminden bahsedildiğinde akla gelen materyallerden ilki ders kitaplarıdır ve yabancı dil öğretimi kitapları gramer bölümlerinin yanı sıra dört temel beceri bölümlerinden oluşmaktadır. Nitekim yabancı dil olarak Türkçe ve İngilizce öğretimi ders kitaplarında dört ana dil becerisi olan okuma, yazma, dinleme ve konuşma bölümlerine çok kültürlülüğün dâhil edilmesi önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümlerde yer alan metinler, diyaloglar veya görseller çeşitli kültürlerden unsurları içererek hazırlanabilir ve bu unsurlar öğrencilerin perspektiflerini geliştirebilir.

Sonuç olarak çok kültürlü içeriklerin ders kitaplarına entegre edilmesi bağlamında yapılan araştırmaların büyük bir kısmının, İngilizceyi ikinci dil olarak öğreten materyallerin değerlendirilmesi ile ilgili olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitapları kültürel boyutları açısından sıklıkla incelenmiş olsa da çok kültürlü bir bakış açısıyla nadiren ele alınmıştır. Ayrıca Türkçe ve İngilizce öğretim kaynaklarının çok kültürlülük açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesine yönelik bir eksik olduğu da aşîkârdır.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde, araştırmanın modelinden, araştırmanın çalışma materyallerinden, verilerin toplanması ve analizinden bahsedilecektir.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada nitel yöntem kullanılmıştır. Araştırmada veri toplama sürecinde doküman incelemesi yöntemine başvurulmuş olup verilerin değerlendirilmesi aşamasında da doküman analizi tekniği tercih edilmiştir. Doküman incelemesi yöntemi, araştırmanın temel verilerini oluşturan çeşitli dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analiz edilmesi işlemine denilmektedir. (Özkan, 2021, s.2) Bu yöntem hem basılı hem de elektronik dokümanları sistematik bir şekilde incelemek ve değerlendirmek için kullanılmaktadır. Diğer araştırma yöntemlerine benzer bir şekilde, doküman incelemesi de verileri analiz ederek anlam çıkarma, anlayış kazanma ve ampirik bilgi geliştirme süreçlerini içermektedir. Bu süreç boyunca, dokümanlardaki verilerin bulunması, seçilmesi, değerlendirilmesi ve sentezlenmesi sağlanmaktadır ve bu yöntem, araştırmacılara birçok farklı kaynaktan veri toplama ve anlama imkânı sunmaktadır (Bowen, 2009; akt. Özkan, 2021, s.2). Benzer bir şekilde Wach (2013, s.1) da nitel doküman analizini, yazılı belgelerin içeriğinin titizlikle ve sistematik olarak incelenmesine yönelik bir araştırma yöntemi olarak açıklamaktadır.

3.2. Araştırmanın Çalışma Materyali

Bu çalışma Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni (CEFR) tarafından belirlenen ‘bağımsız kullanıcı’ olarak adlandırılan B seviyesini (orta seviye) içermektedir. Araştırma sürecinde orta seviyesinin tercih edilme sebebini D-AOBM’ye göre orta seviyede öğrencilerin temel dil yapılarını öğrenmiş olup daha karmaşık yapıları ve kavramları öğrenmeye başlaması ve bu seviyede öğrencilerin farklı kültürel bağlamlarda etkili iletişim kurmaya ve ön yargılarından uzaklaşıp eleştirel düşünmeye başlaması etkili olmuştur. Çalışmada İngilizce dilinin öğretiminde kullanılan Pearson yayıncılık şirketine ait ‘Speakout’ ve Türkçe dilinin öğretiminde kullanılan Yunus Emre Enstitüsü tarafından yayınlanan ‘Yedi İklim’ adlı iki kitabın karşılaştırılması yer almaktadır. Yedi İklim ve Speakout ders kitaplarının seçilmesinde her iki kitabın da D-AOBM’ye uygun olarak hazırlanması ve alanlarında tanınan ve yaygın olarak kullanılan kitaplar olması etkili olmuştur.

Bu araştırma kapsamına incelenen yabancı dil öğretimi ders kitapları şu şekildedir:

1. Yedi İklim Türkçe (2015), Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğretim Ders Kitabı B1 Seviyesi, Yunus Emre Enstitüsü Yayınları Yayınları: Ankara.
2. Yedi İklim Türkçe (2015). Yunus Emre Enstitüsü Türkçe Öğretim Ders Kitabı B2 Seviyesi, Yunus Emre Enstitüsü Yayınları, Ankara.
3. Speakout (2015). Pearson Education Limited English Language Teaching Course Book Intermediate, Pearson Educated, Edinburgh Gate.
4. Speakout (2015). Pearson Education Limited English Language Teaching Course Book Upper Intermediate, Pearson Educated, Edinburgh Gate.

Araştırma sürecinde için her iki kitabın 2015 yılı baskıları tercih edilmesinde aynı dönemde yayımlanan kitapların içeriklerinin ve yaklaşımlarının daha benzer, objektif ve dengeli bir karşılaştırma yapılmasını sağlayacağı düşüncesi bulunmaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması

Bu çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti B seviyesi kitapları ile yabancı dil olarak İngilizce öğretiminde kullanılan Speakout kitapları B seviyesi ele alınmıştır. İncelenen kitaplardaki veriler doküman inceleme yöntemiyle tespit edilmiştir. Doküman inceleme yöntemiyle ders kitaplarında çok kültürlülük olgusunun yerini belirlemek ve buna göre bir değerlendirme yapmak amaçlanmıştır. Veriler toplanırken çok kültürlülük olgusunun tanımından yola çıkılarak oluşturulan çok kültürlü öğelerin yer aldığı bir tablo kullanılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde seçilen kitaplar ‘çok kültürlülük’ olgusun kapsamında, ırk/etnik köken, dil, din/mezhep, cinsiyet, engellilik, yaş, sosyal sınıf/sosyoekonomik durum, toplumsal/sosyal ilişkiler, siyasal yönelim, cinsel yönelim ve diğer kültürel öğeler başlıkları altında ele alınıp karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sürecinde kitaplarda yer alan 4 ana dil becerisi bölümü okuma, yazma, dinleme, konuşma etkinlikleri hâlinde tablolandırılmıştır. Bu tablolar aracılığıyla her kitap için 4 temel beceri bölümlerinde yer alan etkinlik sayısı tespit edilmiştir. Araştırma sürecinin başında, çok kültürlülükle ilgili içeriklerin tanımları belirlenmiştir. Bu içeriklerin tanımlardan da yola çıkılarak nasıl belirlenmesi gerektiğini netleştiren bir kriterler seti geliştirilmiştir. Daha sonra ise bu kriterlerin aracılığıyla etkinliklerin arasından çok kültürlülük temalarını içerenler belirlenmiştir. Belirlenen içerikler çok kültürlü

ögelerin yer aldığı tabloya tek tek işlenmiştir. Böylelikle incelenen materyallerin çok kültürlülüğü ne derecede ve hangi yönleriyle kapsadığı nicel bir şekilde gösterilmiştir. Nitekim araştırma sürecinde dil öğretimi amacıyla hazırlanan ders kitaplarının hangi oranda çok kültürlü perspektif içerdiği karşılaştırılıp vurgulanmıştır. Araştırmanın bulgular bölümünde ele alınan başlıklar, APA ve Öğretmen Eğitimi Ulusal Akreditasyonu tarafından yayınlanan çok kültürlülük olgusunun tanımındaki verilerden yola çıkılarak oluşturulmuştur. Ayrıca diğer kültürel boyutlar başlığında belirtilen alt kriterler ise Diller için Ortak Avrupa Başvuru Metninde yer alan sosyokültürel değerlerden yola çıkılarak seçilmiştir. Bu başlıkların seçilmesinin temel nedenini araştırmanın merkezini oluşturan çok kültürlülük olgusunun kabul görmüş tanımlar ve standartlar doğrultusunda ele alınması isteği olmuştur.

BÖLÜM 4

BULGULAR

Bu araştırma yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan Yedi İklim (B1-B2) ders kitapları ile yabancı dil olarak İngilizce öğretimi için kullanılan Speakout (B1-B2) ders kitaplarının dört temel beceri bölümleri olan okuma, dinleme, konuşma ve yazma aktivitelerinde çok kültürlülük olgusunu analiz etmek ve karşılaştırmak amacıyla hazırlanmıştır. Araştırma sürecinde elde edilen bulgular konu başlıkları altında düzenlenerek sunulmuştur. Bu başlıklar çok kültürlülük olgusunun ırk/etnisite, dil, din/mezhep, cinsiyet, yaş, engellilik, sosyal sınıf/sosyoekonomik durum, toplumsal ilişkiler, cinsel yönelim, siyasal yönelim ve diğer kültürel boyutlarını kapsayacak şekilde belirlenmiştir. Çok kültürlülük APA (2002) tarafından tanımlandığı üzere bireyin ırk, etnik köken, dil, cinsel yönelim, cinsiyet, yaş, engellilik, sınıf durumu, eğitim, dinî ve manevi yönelimler ile diğer kültürel boyutları da içeren bir kavramdır. Bu kapsamlı tanım Öğretmen Eğitimi Ulusal Akreditasyon Komisyonu (2002, s.54) tarafından da benzer bir şekilde ele alınmış olup çok kültürlülük etnik köken, ırk, sosyoekonomik durum, cinsiyet, dil, din, cinsel tercih, coğrafi konum ve diğer özel durumlarla ilişkili sosyal, politik, ekonomik, akademik ve tarihsel yapıları kavrama süreci olarak belirtilmiştir. Bu tanımlar yapılan araştırmanın çok kültürlülük olgusunu ele alış biçiminin temelini oluşturmuş ve analiz sürecinde de araştırmacıya rehberlik etmiştir.

4.1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabının Çok Kültürlülük Açısından İncelenmesi

Yabancılarla Türkçe öğretimi alanında kullanılan Yedi İklim B1 seviyesi ders kitabında totalde 8 ünite bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda dört temel beceri bölümüne ait aktivitelerin kitap içerisindeki dağılımı gösterilmektedir. Araştırma sürecinde dil bilgisi yapılarını temel alan cümle tamamlama, boşluk doldurma, cümle sıralama ve cümleler arası yapısal farkları belirleme vb. etkinlikler çalışma kapsamının dışında tutulmuştur.

Tablo 3 *Yedi İklim B1 kitabı dört temel beceri etkinlikleri sayısı*

YEDİ İKLİM B1	
Okuma	77
Dinleme	27
Yazma	41
Konuşma	47

Yabancılarla Türkçe Öğretimi alanında kullanılan Yedi İklim B1 seviyesi ders kitabında totalde 77 adet okuma, 27 adet dinleme, 47 adet yazma ve 41 adet konuşma etkinliği bulunmaktadır. Bu etkinlikler çok kültürlülük kapsamında ırk/etnisite, dil, din/mezhep, cinsiyet, yaş, engellilik, sosyal sınıf/sosyoekonomik durum, toplumsal/sosyal ilişkiler, cinsel yönelim, siyasal yönelim ve diğer kültürel boyutlar olarak ele alınıp incelenmiştir. Etkinliklerde çok kültürlülük kapsamında ele alınan bu boyutların varlık oranları aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 4 *Yedi İklim B1 kitabı çok kültürlü öğelerin dağılımı*

No.	Kriter	Okuma	Dinleme	Yazma	Konuşma
1	İrk / Etnisite	12	8	0	0
2	Dil	3	3	1	1
3	Din / Mezhep	0	1	0	0
4	Cinsiyet				
4a.	Kadın	34	12	0	0
4b.	Erkek	39	17	0	0
5	Yaş	5	3	0	0
6	Engellilik	6	2	3	3
7	Sosyoekonomik Durum/Sosyal Sınıf	26	7	0	0
8	Toplumsal / Sosyal İlişkiler	14	4	2	6
9	Siyasal Yönelim	0	0	0	0
10	Cinsel Yönelim	0	0	0	0
11	Diğer Kültürel Boyutlar				
11a	Tatiller, Festivaller	2	3	2	4
11b	Gelenekler	2	4	2	5
11c	Yiyecekler	0	1	0	0
11d	Kıyafetler	0	2	0	0
11e	Sanat, Müzik, Edebiyat, Spor, Eğitim	4	5	3	3
11f	Semboller	2	4	0	0
11g	Coğrafı ve Kültürel Yerler	13	11	0	0
11h	Beden Dili	0	0	0	0

4.1.1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin İrk / Etnisite Açısından İncelenmesi

Yedi İklim B1 seviye ders kitabında bulunan 77 adet okuma etkinliğinin 12'sinde farklı ırk ve etnik kökene ait kullanıma rastlanılmıştır. Bu durum bize ders kitabının çok kültürlü içeriğe bir ölçüde önem verdiğini ancak bu oranın kitabın genel içeriği ele alındığında yaklaşık olarak %16'sına denk geldiğini göstermektedir. Yani Yedi İklim B1 seviye ders kitabı okuma metinlerinde ırk/etnisite açısından çok kültürlülüğün tam anlamıyla kapsamlı bir şekilde ele alınmadığı düşünülebilir. Aşağıda ırk/etnisite konusunda elde edilen kullanımlardan örnekler sunulmuştur.

- Japon dağcı Yuichiro Miura 80 yaşında Everest tepesine tırmanarak en yaşlı dağcı unvanını elde etti (2015, s.10).
- ABD'li George Blair sporu ve spor yapmayı çok seviyor (2015, s.10).

Yedi İklim B1 seviye ders kitabındaki 27 dinleme metninin analizi sonucunda 8 etkinlikte farklı ırk ve etnik köken bilgisine rastlanılmıştır bu da dinleme etkinliklerinin %29,6'sına denk gelmektedir. Bu oranın kitabın dinleme bölümlerinde ırk ve etnik çeşitlilik konusunda belirli bir etkiye olduğu gözlenmiş olsa da metinlerin içeriğinde yer alan bu olgular daha çok kelime bazlı olmuştur.

- Kâğıdı ilk Çinliler yapmıştır bunu hepimiz biliyoruz. İşin garip yönü ilk gazete de Çin'de yayımlanmıştır (2015, s.12).
- 42 yaşındaki Brezilyalı otobüs şoförü Kültür Otobüsünden esinlenerek otobüs kütüphanesini yaratmış. Brezilya başkentinde hizmet veren bu otobüsün raflarında bulunan on beş kitabı Brezilyalılar seyahat ederken okuyor.

2012 yılında İtalyan sanatçı Massimo Bartolini Belçika Sanat Festivali için Bookyard adında kamuya açık geniş bir açık hava kütüphanesi geliştirmiştir.

Emekli İtalyan öğretmen Antonio La Cava 2003 yılında çocuklara okuma sevgisini yaymak için bir motosiklet alıp 700 kitaplı bir mobil kütüphaneye çevirmiş (2015, s.63).

B1 seviye Yedi İklim ders kitabında 41 adet yazma ve 47 adet konuşma etkinliği bulunduğu tespit edilmiş olup bu etkinliklerde özellikle olarak bir ırk ya da etnik kökenden bahsedilmediği belirlenmiştir. 'Sizin ülkenizde bu durum nasıldır?' şeklinde verilen yazma aktiviteleri ırk/etnisite başlığına dâhil edilmeyip etkinliğin içeriğine uygun olan başlık altında incelemeye alınmıştır.

4.1.2. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Dil Açısından İncelenmesi

Yedi İklim B1 seviye ders kitabında bulunan 77 adet okuma metninin yalnızca 3 tanesinde farklı bir dile ait kullanıma rastlanılmıştır. Bu oran toplam okuma metinlerinde % 3,9'a denk gelmektedir ve bu durum bize kitabın çok kültürlülük kapsamındaki olgulardan biri olan dil çeşitliliği açısından oldukça sınırlı olduğunu göstermektedir.

Kitaptaki okuma etkinliklerinin neredeyse tamamına Türkçe hâkim olup aşağıda dil konusunda elde edilen çok kültürlü kullanımlardan örnekler sunulmuştur. Örneklerde de görüldüğü üzere metinlerde farklı diller sadece kelime bazında birer kere yer almıştır.

- Kaşgarlı Mahmut bu sözlükte Türkçe kelimelerin Arapça açıklamalarını yapmış (2015, s.57).
- Nevruz kelimesi Farsça “Yeni Gün” anlamına gelir (2015, s.135).

Ders kitabında bulunan 27 dinleme metninin yalnızca 3 tanesinde farklı diller ile ilgili ögeler tespit edilmiştir. Kitabın genelinde Türkçeden yoğun miktarda bahsedilmiş olup dil çeşitliliği bakımından %3,9 oranında kısıtlı bir içerik oluşturulmuştur. Bu içerik ise aşağıdaki örneklerde de belirtildiği üzere metinlerde birkaç kelime ile sınırlı kalmıştır.

- Hat kelimesi ilk olarak Arap harflerini akla getiriyor sizce de öyle mi? Güzel yazının Arap harfleri ile ya da Latin harfleri ile yazılması önemli değildir (2015, s.31).
- Her kapıyı farklı bir anahtar açar. Kişisel ve kültürel gelişimde de sihirli bir anahtara sahip olmak gerekmektedir. Bu sihirli anahtar ise yabancı dildir. Yabancı dil ile herkesten bir adım önde olmanız mümkün. Günümüzde yabancı dil bilmek bir zorunluluk haline gelmiştir (2015, s.74).

41 adet yazma etkinliğin bulunan B1 seviye ders kitabında çok kültürlülük kapsamında büyük bir yere sahip olan dil olgusuna bir kere yer verildiği saptanmıştır. Etkinliğin içeriğinde Türkçe haricinde belirli bir dilden özel olarak bahsedilmemiştir. Etkinliklerden yalnızca birinde ‘Bir lisan bir insan, iki lisan iki insan’ sözünün öğrenciler tarafından açıklanması istenmiştir.

İncelenen konuşma etkinliklerinde de benzer bir şekilde dil olgusuna ait bir adet etkinlik tespit edilmiştir. Etkinlikte Türkçe haricinde İngilizce, Arapça, Farsça, Boşnakça, Sırpça, Almanca, Rusça, Japonca, Çince ve İspanyolcaya yer verilmiş ve öğrencilerin ‘Sen hangi dilleri ne seviyede biliyorsun?’ sorusuna cevap vermeleri istenmiştir.

4.1.3. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Din/Mezhep Açısından İncelenmesi

Yedi İklim B1 seviye ders kitabında bulunan 77 adet okuma metinlerinde farklı bir din/mezhebe ait kullanıma rastlanılmamıştır.

İncelenen 27 adet dinleme metninin 1 tanesinde farklı din ve mezhebe ait bir olguya rastlanılmış olup kitapta din/mezhep konusundaki içeriklerin hepsinin İslamiyet’e ait öğeler olduğu tespit edilmiştir.

- Japonya’da çocuklara yeni kimonolar alınır. Yeni kimonosunu giyen çocuklar tapınağa gider. Din adamları tarafından onlara özel şekerler verilir (2015, s.143).

Kitapta incelenen yazma ve konuşma aktivitelerinde farklı bir din/mezhebe ait kullanım veya örneğe rastlanılmamıştır.

4.1.4. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Cinsiyet Açısından İncelenmesi

Yedi İklim B1 seviye ders kitabında bulunan 77 adet okuma metninin 34’ünde kadın, 39’unda erkek bireylere yer verilmiş olup kitap genelindeki okuma metinlerde kadın erkek oranlarının birbirlerine yakın olduğu tespit edilmiştir. Bu durum bize çok kültürlülük kapsamında okuma metinlerinde cinsiyetler arası sayısal dengenin dikkate alındığını göstermektedir. Ancak kitap genelindeki okuma metinleri toplumsal cinsiyet açısından ele alındığında ise kadın-erkek stereotiplerinin genel olarak korunmuş olduğu ve geleneksel bir bakış açısı izlendiği dikkat çekmiştir. Aşağıda araştırma sırasında okuma metinlerinden toplumsal cinsiyet konusunda elde edilen bu yapıdaki örnekler sunulmuştur.

- Kimi insanlar bazı şeyleri çok güzel yaparlar. Örneğin benim annem çok güzel kek yapar. Kek yapmakta üstüne yoktur. Babamın matematik bilgisi çok iyidir. Matematik ödevlerimize yardım eder. Problem çözmekte babamın üstüne yoktur (2015, s.21).
- Yemek kokusu, “mutlu ev” kokusudur. Koca bir sofrada, koca bir aile gelir gözümüzün önüne. Aç kurtlar gibi çocuklar, yorgun ama mutlu bir baba, onlar için bütün bir gün uğraşmış bir anne... Belki bir babaanne...(2015, s.42).

Yedi İklim B1 seviye ders kitabında incelenen 27 dinleme metninin 12’sinde kadın, 17’sinde erkek bireylere yer verilmiş olup kitap genelinde kadın erkek oranlarının dengede olduğu ve sayıların birbirlerine yakın olduğu tespit edilmiştir. Toplumsal cinsiyet açısından ele alındığında ise dinleme metinlerinde de mesleklerin dağılımı vb. konularda geleneksel bir bakış açısı tespit edilmiştir.

- İş yerinden eşini arayan Turgut Bey ve evde temizlik yapan Selma Hanım arasındaki bir diyaloga yer verilmiştir (2015, s.98).
- Bütün bu bilgileri kimden mi öğrendim tabii ki Mualla Hanımdan. İşte o bizim dedikoducu Mualla’dır (2015, s.12).

Kitapta incelenen 41 adet yazma ve 47 adet konuşma aktivitesinde farklı cinsiyetlere ait herhangi bir kullanım veya örneğe rastlanılmamıştır.

4.1.5. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Yaş Açısından İncelenmesi

Yedi İklim B1 seviye ders kitabında 77 okuma metninin 5'inde farklı yaş gruplarına ait özel atıflara yer verildiği tespit edilmiştir. Nitekim okuma metinleri incelendiğinde genel olarak genç ve yetişkin yaş gruplarına odaklanıldığı belirlenmiştir. Kitabın içeriğinde yaşlılar genel olarak anneanne, babaanne, dede vb. olgularla ele alınmıştır ve çocuklar ile yaşlılar daha az temsil edilmiştir.

Yedi İklim B1 seviye ders kitabında 27 dinleme metninin sadece 3'ünde yaşa ait belirli verilerin olduğu tespit edilmiştir. Kitapta incelenen yazma ve konuşma aktivitelerinde ise herhangi bir yaş olgusuna rastlanılmamıştır.

4.1.6. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Engellilik Açısından İncelenmesi

Yedi İklim B1 seviye ders kitabında 77 okuma metninin sadece 6'sında %7,8 oranında engellilikle ilgili içeriğe rastlanmıştır ve bu içeriklerin büyük çoğunluğu 5. ünite olan 'Engelleri Kaldıralım' ünitesinde yer almaktadır. Bu durum kitap genelinde okuma metinlerinde engellilik temasında eşit bir dağılım olmadığını göstermektedir. Aşağıda engellilik konusunda okuma metinlerinden elde edilen kullanımlardan örnekler sunulmuştur.

- Eşref Armağan doğuştan görme engelli bir ressamdır. Hiçbir zaman gün batımını, baharın renklerini, çiçek açan doğayı görmedi. O, görmeden mükemmel eserler yaratan bir dehadır (2015, s.92).
- Raymond, kendine bakamayan otistik bir dehadır ve bir engelliler kliniğinde kalmaktadır. Ancak otistik ağabeyinin matematik ve ezberleme konusundaki olağanüstü yeteneği karşısında hayretler içerisinde kalır (2015, s.99).

Yedi İklim B1 seviyesi ders kitabındaki 27 dinleme metninin 2'sinde engellilikle ilgili içerik tespit edilmiştir ve bu durum çok kültürlülüğün kapsam alanı içinde olan engellilik olgusunun %7,4 oranında temsil edildiğini göstermektedir. Her iki metin de 'Engelleri Kaldıralım' adlı 5. üniteye yer almaktadır.

- Eli Bowen Amerika'nın Ohaio eyaletinde 1844 yılında dünyaya gelmişti.....Dünyaya gözlerini biraz eksik açmıştı. Çünkü ayakları beline bitişikti. Bir başka deyişle bacakları olması gerekenden çok daha kısaydı (2015, s.101).

Ders kitabındaki 41 dinleme metninin ise 3 tanesinde engellilik ile ilgili içerik tespit edilmiştir ve bu durum engellilik olgusunun %7,3 oranında temsil edildiğini göstermektedir. Tespit edilen 3 aktivite de ‘Engelleri Kaldıralım’ adlı 5. ünite de yer almaktadır ve aşağıdaki gibidir.

- Engellilerin hayatlarını kolaylaştırmak için ne yapmak lazım? (2015, s.97).
- Engelli insanların sokakta, evde, okulda, iş yerinde yaşadıkları zorlukları anlatınız. (2015, s.105).

Okuma, dinleme ve yazma aktivitelerinde de görüldüğü üzere engelliler olgusuyla ilgili konuşma etkinliklerine kitapta yalnızca 5. ünite de rastlanılmıştır. Örnekleri ise şu şekildedir.

- Engelliler en çok hangi sorunlarla karşı karşıya geliyorlar? Açıklayınız. Engellilerle ilgili bildiğiniz bir film var mı? Varsa bu filmi anlatınız. (2015, s.100).
- Sizin ülkenizde engelli ve ünlü bir sanatçınız var mı? (2015, s.106).

4.1.7. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Sosyoekonomik Durum/Sosyal Sınıf Açısından İncelenmesi

Yedi İklim B1 seviye ders kitabında 77 okuma metninin 26 tanesinde sosyoekonomik durum ve sosyal sınıf belirten olgulara yer verildiği tespit edilmiştir. Kitap genelinde okuma metinlerinde orta sınıfın hâkimiyeti gözlemlenmiş olup genellikle öğretmen, akademisyen, öğrenci, polis, avukat, sekreter, doktor, mimar, hemşire, hasta bakıcı, seriş görevlisi vb. mesleklere yer verilmiştir. Kitaptaki okuma metinlerinde yer yer toplumlarda üst sınıfı temsil eden siyasilere, oyunculara, bilim insanlarına, sanatçılara, sporculara vb. kişilere de rastlanılmıştır. Ancak okuma metinlerinde yapılan araştırma sonucunda alt seviyede sosyoekonomik düzeylere sahip olan bireylerin göz ardı edildiği tespit edilmiştir.

27 dinleme metninin 7'sinde, sosyal sınıf ve ekonomik durumu belirten içeriklere rastlanılmıştır. Dinleme metinlerinde orta sınıfa ait meslek gruplarına doktor, kuaför, kasap, şoför, akademisyen, öğrenci vb yer verilmiş olup öte yandan toplumun üst kesiminden kişiler; yönetmenler, politikacılar, oyuncular, bilim insanları, sanatçılar ve sporcular da gözlemlenmiştir. Alt sosyoekonomik düzeydeki bireyler 2 dinleme metninde tespit edilmiş olup aşağıda örnek sunulmuştur.

- Meşhur bir Alman bestecisi olan Beethoven 1770 yılında Almanya'nın Bonn şehrinde doğdu. Yoksul bir ailenin çocuğu olması nedeniyle yeteneğinin gerektirdiği eğitimi alamaz ancak kendi kendisini yetiştirmeyi başarır. Babası saray müzisyenliği yaparak hayatını kazanır. Annesi ise saray hizmetçiliği yapar. Müzik eğitimini dört yaşında

babasından almaya başlayan Beethoven küçük yaşta aile bütçesine katkı sağlamaya başlar (2015, s.93).

Yedi İklim kitabı B1 seviye ders kitabı yazma ve konuşma etkinliklerinde sosyoekonomik durum belirten herhangi bir olguya rastlanılmamıştır.

4.1.8. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Toplumsal/Sosyal İlişkiler Açısından İncelenmesi

Yedi İklim B1 seviye ders kitabındaki okuma metinlerinin analizi sonucunda, toplam 77 metinden 6'sında toplumsal ilişkilere dair bulgular elde edilmiştir. Bu bulgular arasında en çok eşler arasındaki etkileşimler, ebeveyn-çocuk etkileşimleri, işveren-çalışan ilişkileri, komşuluk bağları ve öğretmen-öğrenci ilişkileri gibi farklı sosyal bağlamdaki ilişkiler dikkat çekmiştir. Çok kültürlü bir bakış açısıyla ele alındığında, bu ilişkilerin ele alınışı, kitabın okuma metinlerinde sosyal ilişkilerin çeşitli yönlerini ve kültürel normlarını ortaya koymuştur denilebilmektedir. Aşağıda çok kültürlülük kapsamında toplumsal ilişkiler konusunda okuma metinlerinden elde edilen kullanımlardan örnekler sunulmuştur.

- İnsan kaynakları müdürü ile iş başvurusunda bulunan Derya Hanım arasındaki diyaloga yer verilmiştir (2015, s.39).
- Eve gelen servis görevlisi ile Asuman Hanım arasındaki bir diyaloga yer verilmiştir (2015, s. 84).

Yedi İklim B1 seviye ders kitabındaki dinleme metinlerinin incelenmesi doğrultusunda, 27 metinden 4 tanesinde toplumsal ilişkilere dair bulgular elde edilmiştir.

- Bu metinde sınav sonucu belli olan Yaren ile ailesinin arasındaki diyaloglara yer verilmiştir (2015, s.49).

Ders kitabındaki yazma etkinliklerinin incelenmesi doğrultusunda, 41 metinden 2 tanesinde toplumsal ilişkilere dair bulgular elde edilmiştir. Aşağıda bu kapsamda yazma aktivitelerinden elde edilen kullanımlardan örnekler sunulmuştur.

- Kiracısınız, evinizi başka biri satın aldı. 1 ay içinde boşaltmanızı istiyor ama bu mümkün değil. Durumu anlatan ve yeni ev sahibini ikna eden bir e posta yaz.
- 16 yaşındasınız. Arkadaşlarınızla buluşacaksınız. Tam evden çıkacakken babanız gidemezsin saat çok geç dedi. Ne yaparsın?

İncelenen konuşma etkinliklerinde 6 adet örneğe rastlanmış olup örneklerin bir kısmı şu şekildedir.

- “Müşteri-emlakçı”, “kurs müdürü-öğrenci”, “servis görevlisi-müşteri” diyalogu oluştur ve canlandır.
- Şirketiniz var eleman arıyorsunuz. İş görüşmesi yap canlandır.

4.1.9. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Siyasal Yönelim Açısından İncelenmesi

Yedi İklim B1 seviye ders kitabında bulunan okuma, dinleme, yazma ve konuşma etkinliklerinin hiçbirinde çok kültürlülük bağlamında siyasal yönetime ait kullanıma rastlanılmamıştır.

4.1.10. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Cinsel Yönelim Açısından İncelenmesi

Yedi İklim B1 seviye ders kitabında bulunan okuma, dinleme, yazma ve konuşma etkinliklerinin hiçbirinde çok kültürlülük bağlamında cinsel yönetime ait bir kullanım saptanmamıştır.

4.1.11. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Diğer Kültürel Boyutlar Açısından İncelenmesi

Tatiller ve festivaller ile gelenekler konusunda Yedi İklim B1 seviyesi okuma metinlerinde 7. ünite olan “Kutlama” ünitesinde her birinden sadece ikişer tane olacak şekilde bulunmuştur. Bu durum farklı kültürlerin özel günlerini ve ritüellerini tanıtmada sınırlı bir içerik sunulduğunu göstermektedir.

- Baharın gelişini ve kötülük karşısında iyiliğin zaferini gösteren Holi Festivali Hindistan’da kutlanır. Holi Festivali, insanların rengârenk kıyafetler giydiği bir festivaldir. Hint halkı bu festivalde rengârenk boyları önce yüzüne sürüyor daha sonra ise birbirlerinin vücutlarına atıyor (2015, s.135).
- Nevruz Bayramı, baharın gelişini kutlamak amacıyla yapılan bir şölendir. İran’dan Çin’e, Anadolu ve Batı Trakya’dan Sibiry’a, Orta Asya’ya kadar geniş bir coğrafyada kutlanır. Nevruz kelimesi Farsça Yeni Gün anlamına gelir (2015, s.135).

İncelenen 27 adet dinleme metninde, okuma metinleriyle benzer bir doğrultuda 7. ünite olan “Kutlama” ünitesinde 3 adet tatiller, festivaller ve 4 adet gelenekler olgularına ait örneklerle rastlanmıştır. Dinleme metinlerinde tatiller, festivaller ve gelenekler konularında elde edilen örneklerden bir kısmı aşağıda sunulmuştur.

- Cannes Film Festivali ilk olarak 1946’da Fransa’nın güneyindeki Cannes kentinde düzenlendi. Bu festival uluslararası bir film festivalidir. Büyük ödül Altın Palmiyedir. Uluslararası Belgesel Film Festivali 1988 yılından beri her yıl Hollanda’nın başkenti Amsterdam’da düzenlenir. Dünyanın en büyük belgesel festivalidir (2015, s.124).

- Japonya'daki kutlamalar içinde en önemli olanı Yeni Yıl kutlamalarıdır. 1-3 Ocak tarihlerinde 3 gün süren etkinliklerde renkli görüntüler ortaya çıkar. Evlerin kapılarına çam ve bambu dallarından yapılan süslemeler asılır. Japonlar bu 3 gün çok neşelidir çünkü bu üç günde gülen insanların kötülüklerden kurtulacağına inanılır. Hindistan yılbaşındaki en renkli ülkelerden biridir. Yılbaşı günü rengârenk giysiler giyen kadınlar bir çiçek tarlasına benzerler. Hindistan'da yılbaşında çam ağacı yerine muz ve mango ağaçlarını süslerler... Yılbaşında şehir meydanında çam ağacının başında toplanan İspanyollar birlik mesajı verirler. Yılbaşında İspanyadaki en önemli gelenek gece yarısı 12 tane üzüm yemektir... (2015, s.132).

İncelenen 41 adet yazma etkinliğinde tatiller ve festivaller ile gelenekler ikişer kez ele alınmış olup örnekleri aşağıda verilmiştir.

- Ülkenizde bayramlar nasıl geçiyor? Bayramlarda neler yapıyorsunuz?

Ülkenizdeki bir festivali anlatınız.

Konuşma etkinliklerinde ise tatiller ve festivaller olgusuna ait 4, gelenekler konusuna ait 5 bulguya rastlanılmış olup örnekleri şu şekildedir.

- Doğum günü kutlamalarının ülkeden ülkeye çeşitlilik göstermesinin nedeni nedir?

Ülkenizdeki doğum günü kutlamalarını anlatın?

Doğum günü kutlamalarında genellikle neler yapılır?

Ülkenizde önemli görülen ve özel bir kutlama yapılan yaş var mıdır? (2015, s.144).

- Ülkenizde bayramlar nasıl geçiyor?

Bayramlarda neler yapıyorsunuz? (2015, s.141).

Yedi İklim B1 seviyesi kitabı okuma metinlerinde Türk kültürüne ait dolma, sarma, mantı, menemen vb. yiyeceklerden bahsedilmenin yanı sıra farklı kültürlere ait yiyecekler konusunun hiç ele alınmadığı ve kıyafetler konusuna da bir kere yüzeysel olarak değinildiği gözlemlenmiştir.

Benzer bir şekilde dinleme metinlerinde de farklı kültürlere ait yiyecekler konusunun 1 kere ele alındığı ve kıyafetler konusuna da 2 kere yüzeysel olarak değinildiği gözlemlenmiştir.

- Japonya'da çocuklara yeni kimonolar alınır. Yeni kimonosunu giyen çocuklar tapınağa gider. Din adamları tarafından onlara özel şekerler verilir (2015, s.143).

İncelenen yazma ve konuşma etkinliklerinde farklı kültürlere ait yiyecekler ve kıyafetler konusuna ait bulgular tespit edilememiştir.

Okuma metinlerinde sanat, müzik, edebiyat, spor ve eğitim gibi daha geniş kültürel ifadeler 4 metinde işlenmiş olup bu alanlarda bir miktar içeriğin sunulduğunu, fakat toplam

metin sayısı ele alındığında bu olguların hâlâ sınırlı kaldığını tespit edilmiştir. Aşağıda kitaptan elde edilen bulgulara örnekler sunulmuştur.

- Farklı şekillerde ve farklı coğrafyalarda ortaya çıkan hat sanatını yazı sistemlerine veya farklı hat kültürlerine göre sınıflandırmak mümkün: İslam hat sanatı, Arap hat sanatı, Japon hat sanatı, Batı hat sanatı gibi (2015, s.32).
- Haka Dansı Yeni Zelanda'ya özgü bir dans türüdür (2015, s.130).

B1 seviye ders kitabı dinleme metinlerinde sanat, müzik, edebiyat, spor, eğitim olgularının 5 metinde ele alındığı tespit edilmiş olup ders kitabının kültürel çeşitlilik alanında kısıtlı kaldığı belirlenmiştir. Dinleme metinlerinden elde edilen örneklerin bir kısmı aşağıda verilmiştir.

- Bu dinleme metninde Beethoven'ın hayatına yer verilmiş olup Mozart, klasik müzik ve 9. Senfoni'den de bahsedilmiştir (2015, s.93).
- Bu dinleme metninde ise akrobat Eli Bowen ve beysbol oyuncusu Jim Abott'ın hayatı hakkında bilgiler verilmiştir (2015, s.101).

Yazma aktiviteleri içerisinde sanat, müzik, edebiyat, spor ve eğitim gibi kültürel konuların üç defa ele alındığı tespit edilmiş olup dikkate alınan toplam etkinlik sayısı göz önüne alındığında, bu kültürel konuların kitap genelinde yeterince temsil edilmediği anlaşılmaktadır. Bu alandaki örnekler aşağıdaki gibidir.

- Hat sanatı vb. sizin de kendi kültürünüze özgü sanatlarınız var mı? Bu sanatı anlatan kısa bir metin yazınız (2015, s.32).
- Ülkenizdeki halk ozanı/yazar/oyuncu/tiyatrocülardan birini genel özellikleriyle (şiiirleri, türküler vb.) tanıtınız (2015, s.32).

Konuşma etkinlikleri içerisinde de sanat, müzik, edebiyat, spor ve eğitim gibi kültürel konuların üç defa ele alındığı tespit edilmiş olup bu alandaki örneklerin bir kısmı aşağıdaki gibidir.

- Yılda kaç kere sinemaya gidersin? Hangi tür filmlerden hoşlanırsın? Şimdiye kadar seni en çok etkiledi? Ülkenizdeki en ünlü film yönetmenleri kimdir?
- Ülkenizde üniversiteye girmek için ne yapmak gerekiyor?

Yedi İklim B1 seviye okuma metinlerinde sembollerle ilgili içeriklerin yalnızca 2 metinde yer aldığı belirlenmiş olup bu da çok kültürlülük kapsamında daha fazla temsil edilebilecek bir alan olduğunu gösterebilmektedir. Sembollerle ilgili örneklerden biri aşağıdaki gibidir.

- Avro, Avrupa para piyasalarındaki tedirginlik nedeniyle bugün düşüşe geçti. Dolar, Amerika Bankalar Birliğinden gelen olumlu sinyallerle Avro karşısında değer kazandı (2015, s.14).

Yedi İklim B1 seviye dinleme metinlerinde ise sembollerle ilgili içeriklere 4 metinde yer verildiği tespit edilmiştir. Metinlerdeki Gazetta (en küçük Venedik parası), İngiltere kırmızı telefon kulübeleri, Sulliwan Awards, olimpiyat madalyası sembollere örnek olarak verilebilmektedir. Diğer taraftan B1 seviye yazma ve konuşma etkinliklerinde herhangi bir sembol tespit edilememiştir.

Diğer kültürel boyutlar açısından B1 seviye okuma metinleri ele alındığında en fazla içerik, coğrafi ve kültürel yerler ile ilgili olup, 13 metinde bu konuların işlendiği gözlemlenmiştir. Bu, kitabın okuma metinleri açısından coğrafi ve kültürel çeşitliliğe daha fazla yer verdiğini göstermektedir. Ancak verilen kültürel ve coğrafi yerler hakkındaki bilgiler genel olarak sadece isim olarak geçmiş ve yüzeysel kalmış olup örneklerde de görüldüğü üzere çok fazla ayrıntılara inilmediği saptanmıştır.

- Uygur Türkleri, İran ve Irak'a gelerek bu memleketlerde ciltçilik sanatının gelişmesinde büyük ölçüde rol oynadılar. Ciltçilik Doğu Türkistan ve Horasan'dan sonra Arap Yarımadası ve Irak'ta gelişmiştir.
- Mustafa Kemal, 1905 yılında Şam'a atandı. Şam'da 5. Ordu'nun emrinde kaldığı üç yıl içerisinde Suriye'nin hemen her yerini dolaştı (2015, s.156).

Benzer bir şekilde 27 adet dinleme metninin 11 tanesinde farklı yerlere ait coğrafi ve kültürel mekânlara yer verilmiştir. Aşağıda verilen örnekler coğrafi ve kültürel yerler açısından kitapta tespit edilen örneklerden bir kısmıdır.

- Kaliforniya Standford Üniversitesi, Çin, Venedik, Roma, Avrupa, Almanya, Belçika, Londra, İtalya, Bulgaristan (Sandy Kumsalı), Belçika, Brezilya, Venezuela, Valle del Momboy Üniversitesi, Kansas City.

Coğrafi ve kültürel yerler olgusuyla ilgili yazma ve konuşma etkinliklerinde herhangi bir veriye rastlanılmamış olup sizin ülkenizde nasıldır vb. yapıdaki sorular içeriğine uygun olarak kategorize edilmiştir.

Son olarak Yedi İklim B1 seviye okuma, dinleme, yazma ve konuşma aktivitelerinin hiçbirinde beden dili iletişim biçimlerinin ele alındığı gözlemlenmemiştir.

4.2. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabının Çok Kültürlülük Açısından İncelenmesi

Yabancı dil olarak İngilizce öğretiminde kullanılan Speakout B1 seviye kitabında toplamda 10 ünite bulunmaktadır. Aşağıdaki çizelgede, dört ana beceri alanına ilişkin etkinliklerin kitap boyunca nasıl ele alındığı gösterilmekte olup araştırma sürecinde, dil yapısına dayalı cümle tamamlama, boşluk doldurma, cümle düzenleme ve cümleler arasındaki yapısal farkları tespit etme gibi aktiviteler çalışmanın dışında bırakılmıştır.

Tablo 5 *Speakout B1 kitabı dört temel beceri etkinlikleri sayısı*

SPEAKOUT B1	
Okuma	55
Dinleme	43
Yazma	20
Konuşma	94

İngilizcenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan Speakout B1 seviyesi ders kitabında totalde 55 adet okuma, 43 adet dinleme, 20 adet yazma ve 94 adet konuşma etkinliği tespit edilmiştir. Bu etkinlikler çok kültürlülük bağlamında ırk/etnisite, dil, din/mezhep, cinsiyet, yaş, engellilik, sosyal sınıf/sosyoekonomik durum, toplumsal/sosyal ilişkiler, cinsel yönelim, siyasal yönelim ve diğer kültürel boyutlar olarak ele alınmıştır. Çok kültürlülük kapsamında ele alınan bu boyutların oranları aşağıdaki tabloda sunulduğu gibidir.

Tablo 6 *Speakout B1 kitabı çok kültürlü öğelerin dağılımı*

No.	Kriter	Reading	Listening	Writing	Speaking
1	İrk / Etnisite	22	20	0	6
2	Dil	7	3	0	2
3	Din / Mezhep	3	0	0	0
4	Cinsiyet				
4a.	Kadın	20	37	0	4
4b.	Erkek	36	39	0	6
5	Yaş	2	3	0	0
6	Engellilik	4	1	0	2
7	Sosyoekonomik Durum/Sosyal Sınıf	32	22	1	13
8	Toplumsal / Sosyal İlişkiler	3	4	1	6
9	Siyasal Yönelim	0	0	0	0
10	Cinsel Yönelim	0	0	0	0

11	Diğer Kültürel Boyutlar				
11a	Tatiller, Festivaller	0	0	0	0
11b	Gelenekler	2	1	0	2
11c	Yiyecekler	1	5	1	3
11d	Kıyafetler	0	1	0	1
11e	Sanat, Müzik, Edebiyat, Spor, Eğitim	6	7	0	7
11f	Semboller	5	4	0	0
11g	Coğrafi ve Kültürel Yerler	23	17	1	9
11h	Beden Dili	0	0	0	0

4.2.1. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin İrk / Etnisite Açısından İncelenmesi

Speakout B1 seviye ders kitabında bulunan 55 adet okuma metninin 22'sinde farklı ırk ve etnik kökene ait kullanıma rastlanılmıştır. Bu oran kitaptaki okuma metninin yaklaşık %40'ında farklı ırk/etnisitenin ele alındığını göstermektedir ki bu durum da Speakout B1 seviye ders kitabının, ırksal ve etnik çeşitliliği dikkate aldığını düşündürülebilir. Aşağıda ırk/etnisite konusunda elde edilen kullanımlardan örnekler sunulmuştur.

- My mother is half Danish, half English, and my father who is from Bolivia, speaks Spanish and Gurani. (20165 s. 8).
- In 1405, a Chinese explorer called Zheng went on a journey. (2015, s.106).

Speakout B1 seviye ders kitabındaki 43 dinleme metninin 20'sinde farklı ırk ve etnik kökenlere dair bilgiler tespit edilmiş olup bu konuların metninin %46.51'inde yer aldığını göstermektedir. Bu oran, ders kitabının ırksal ve etnik çeşitliliği önemli ölçüde ele aldığını göstermektedir. Örneklerin bir kısmı aşağıdaki gibidir.

- It is an interesting: one of the most intelligent people I know is a ten year old boy from Egypt (2015, s.86).
- Ok. Well. Someone whose work really influenced me is Gabriel Garcia Marquez. I like his stories, but I fell in love with his novels... Anyway, erm, well Marquez is a Colombian writer (2015, s.113).

Speakout B1 seviye ders kitabındaki 20 adet yazma etkinliğinde çok kültürlülük olgusu kapsamında farklı ırk ve etnik kökenlere dair bilgiler tespit edilememiştir. Diğer yandan konuşma etkinlikleri incelendiğinde 6 adet etkinlikte ırk ve etnisite konularına değinilmesi, bu

ögelerin %6.38'lik bir oranla ele alındığını göstermektedir. Etnik çeşitlilik kitapta yer almakla birlikte kısıtlı bir oranda bulunmaktadır.

4.2.2. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Dil Açısından İncelenmesi

Speakout B1 seviye ders kitabında bulunan 55 adet okuma metninin 7 tanesinde farklı bir dile ait kullanıma rastlanılmıştır bu da ders kitabındaki metinlerin yaklaşık %12.7'sinde farklı bir dilin ele alındığını göstermektedir. Aşağıda dil konusunda elde edilen kullanımlardan örnekler sunulmuştur.

- Grandpa shouts, “Dinner is ready” in Danish. My mother asks me in English to lay the table. As I do so, I catch the theme tune of Brazilian soap opera on TV where my sister is relaxing. She speaks perfect Portuguese. My father asks her to record the programme in his native Spanish (2015, s.8).
- Daniel’s other great love, besides numbers is learning languages. He speaks ten, and he managed to learn Icelandic in a week for a TV programme in Iceland (2015, s.83).

43 dinleme metninin 3'ünde farklı dillerle ilgili ögelerin bulunması, bu konunun metinlerin yaklaşık %6.98'inde işlendiğini göstermekte olup bu oran, ders kitabının dil çeşitliliğine sınırlı bir yer verdiğini belirtmektedir. Örneklerin bir kısmı şu şekildedir.

- Most of the time he uses English, but he guesses where you are from and then he starts speaking your language. For example, he can speak a little bit of French, Spanish, Japanese, Italian, etc. (2015, s.86).

Speakout B1 seviye ders kitabındaki yazma etkinliklerinde çok kültürlülük olgusu kapsamında farklı bir dile ait veri tespit edilememiştir. Konuşma etkinliklerinde ise 2 kere (%2.13) farklı dil olgusu ele alınmış olup örneklerden biri şu şekildedir.

- Is there any advantages of being bilingual?
Do you know any families bilingual or multilingual?

4.2.3. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Din/Mezhep Açısından İncelenmesi

Speakout B1 seviye ders kitabında bulunan 55 adet okuma metninde farklı bir din/mezhebe ait 3 adet kullanıma rastlanılmıştır. Bu oran konunun kitaptaki metinlerin yaklaşık %5.45'inde ele alındığını göstermektedir ki bu durum ders kitabının, din veya mezhep

çeşitliliğini sınırlı bir biçimde ele aldığını ortaya koymaktadır. Kitaptan elde edilen örneklerden biri aşağıda belirtildiği gibidir.

- He contacted experts ranging from astronomers to Buddhist monks, to scientists, to magicians and asks a lot of questions. (2015, s.60).

İncelenen dinleme metinlerinde Mother Teresa, Sistine Şapeli, Kurtarıcı İsa Heykeli vb. Hristiyanlık olguları haricinde farklı din ve mezheplere ait öğelere rastlanmamıştır. Benzer bir şekilde yazma ve konuşma etkinliklerinde de din ve mezhep olgusu ile ilgili veri tespit edilememiştir.

4.2.4. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Cinsiyet Açısından İncelenmesi

Speakout B1 seviye okuma metinlerinin 20'sinde kadınlara, 36'sında ise erkeklere yer verilmesi, kadın karakterlerin %36.4 ve erkek karakterlerin %65.5 oranında temsil edildiğini göstermektedir ve bu oranlar, ders kitabında erkek karakterlerin daha sık temsil edildiğini ve kadın karakterlerin nispeten daha az temsil edildiğini gösterebilmektedir.

Speakout B1 seviye ders kitabında incelenen 43 dinleme metninin 37'sinde kadın, 39'unda erkek bireylere yer verilmiş olup kitap geneli dinleme metinlerinde kadın erkek oranlarının dengede olduğu ve sayıların birbirlerine yakın olduğu belirlenmiştir. Toplumsal cinsiyet açısından incelendiğinde ise kadın beyni-erkek beyni ile ilgili verilen metin; bilgisayarı bozulan kadın, tamir eden erkek vb. yer yer kadın-erkek stereotiplerinin korunmuş olduğu tespit edilmiştir.

İncelenen yazma etkinliklerinde cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kapsamında herhangi bir veriye rastlanılmamıştır. Konuşma etkinliklerinde ise bu oran birbirine yakın olup cinsiyetlerin dengeli bir şekilde dağıldığını göstermektedir. Verilen konuşma etkinliklerinde toplumsal kadın/erkek cinsiyet rolleri ile ilgili 3 adet etkinlik belirlenmiştir.

- “Women think people are more important. Men, on the other hand, are more interested in getting the machine right.”

Was the explanation correct for you? What do you think about presenter's view? (2015, s. 11).

- Do the men and women in your life conform to the normal stereotypes? (2015, s.12).

4.2.5. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Yaş Açısından İncelenmesi

Speakout B1 seviye ders kitabında, 55 okuma metninin sadece 2'sinde spesifik olarak yaşlara ait özel atıflara yer verildiği tespit edilmiştir ve bu durum toplam metinlerin %3.6'sına denk gelmektedir. Metinlerde genellikle genç ve yetişkin yaş gruplarının öne çıkarıldığı belirlenmiş olup ders kitabının yaş çeşitliliğini yansıtmada konusunda sınırlı bir kapsama sahip olduğu saptanmıştır.

Dinleme metinlerinin ise sadece 3'ünde yaşa ait belirli verilerin olduğu tespit edilmiştir. Metinler incelendiğinde genel olarak genç ve yetişkin yaş gruplarına yer verildiği saptanmıştır. İncelenen yazma ve konuşma etkinliklerinde yaş olgusuna ait bir veriye rastlanılmamıştır.

4.2.6. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Engellilik Açısından İncelenmesi

Speakout B1 seviye ders kitabında 55 okuma metninin sadece 4 tanesinde engellilikle ilgili içeriğe rastlanmıştır ki bu oran okuma metinlerinin %7.27'sine denk gelmektedir. Bu durum bize engellilik konusunun kısıtlı olarak ele alındığını göstermektedir. Çok kültürlülük çerçevesinde engellilik ile ilgili okuma metinlerinden çıkarılan bir örnek aşağıda yer almaktadır.

- Sargy Mann painted all of his professional life, first as a teacher and later as a professional artist. In his mid-30she developed cataracts on both eyes, eventually leading to total blindness. He continued to painting... (2015, s.15).
- As a child Daniel was diagnosed as autistic. He couldn't make friends. He was too different from other children (2015, s.83).

İncelenen dinleme metinlerinde 1 adet engellilik konusuyla ilgili bulguya rastlanılmıştır. Bu veriye 'The Blind Painter' adlı BBC videosunda yer verilmiş olup görme engelli bir ressam olan Sargy Mann'i ele almıştır. Yazma etkinlikleri incelendiğinde engellilik olgusuyla ilgili herhangi bir veri tespit edilmemiştir. Konuşma etkinliklerinde ise %2.13 oranında ele alınmıştır. Çok kültürlülük kapsamında bu alanda çıkarılmış örnek kullanımlar aşağıda verilmiştir.

- Which creative or sporting activity would be difficult if you were blind? What problems do you think a blind person would have? (2015, s.16).
- Can you think of other people who have achieved great things despite physical disabilities? Do you think Sargy Mann would be succesful artist if he was not blind? (2015, s.16).

4.2.7. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Sosyoekonomik Durum/Sosyal Sınıf Açısından İncelenmesi

Speakout B1 seviye ders kitabındaki 55 okuma metninin 32'sinde sosyoekonomik durum ve sosyal sınıfa dair bilgilere yer verildiği ortaya konulmuştur. Bu da metinlerin yaklaşık %58,2' sinde bu olgunun ele alındığını göstermektedir. Kitapta genellikle orta sınıfın yanı sıra üst sınıfa ait siyasetçiler, oyuncular, bilim insanları, sanatçılar ve sporcular gibi meslek gruplarına odaklanıldığı belirlenmiş olup alt sosyoekonomik düzeydeki bireylerin yeterince temsil edilmediği ve bu temsilin büyük oranda 8. ünite, yani "Communities" ünitesinde ele alındığı tespit edilmiştir. Örneklerin bir kısmı aşağıdaki gibidir.

- ... Money is more important than love or marriage. And if you give a millionaire money, they won't spend it, they will invest it to make more money. But you don't have to be born rich to be a millionaire. Most millionaires come from relatively poor backgrounds (2016, s.44).
- Access to a clean water supply is still one of the biggest problems for people living in rural villages in Asia and Africa (2015, s.56).

Ders kitabında incelenen 43 dinleme metninin 22'sinde sosyoekonomik durum ve sosyal sınıflarla ilgili içerik bulunmuştur. Kitabın dinleme metinlerinde, okuma metinlerine benzer bir doğrultuda büyük ölçüde orta sınıfa ait meslek grupları ve üst sınıfa mensup siyasetçiler, oyuncular, bilim adamları, sanatçılar ve sporcular gibi profesyonel gruplara yönelik bir odaklanma sergilediği gözlemlenmiştir.

Ders kitabı yazma etkinlikleri incelendiğinde sosyoekonomik olgular doğrultusunda 2 veri tespit edilmiştir. Bir etkinlikte “fashion designer, teaching assistant, travel writer, graphic designer” mesleklerinden beirini seçip bu doğrultuda covering letter yazılması istenmiştir. Diğer bir etkinlikte ise Anuta kabilesi vb. alt düzey sosyoekonomik özellikteki topluluklar için düzenlenen bir proje ve bu proje için (Tribewanted Community) gönüllü aranmasına yer verilmiştir.

Speakout B1 seviye ders kitabında bulunan konuşma aktivitelerinin 13'ünde sosyal sınıfın ele alınması, bu konunun %13,83 oranında işlendiğini belirtmektedir.

- How many of the questions did you answer like a millionaire? Is getting rich something which concerns you? Why? Why not? (2015, s.46).
- Would you like to visit anuta? Can the modern world learn anything from the places like anuta? (2015, s.100).

4.2.8 Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Toplumsal/Sosyal İlişkiler Açısından İncelenmesi

Speakout B1 seviyesindeki ders kitabındaki okuma metinleri üzerine yapılan inceleme, toplam 55 metnin 3'ünde toplumsal ilişkilerle ilgili öğelerin bulunduğunu ortaya koymuştur. Aşağıda çok kültürlülük bağlamında toplumsal ilişkileri ele alan okuma metinlerinden çıkarılmış bir örnek kullanım verilmiştir.

- Some people just get lucky. There were the neighbourhood friends who turned out to be a long-lost brothers and sisters. There was a man whose house caught fire and who was saved by his neighbourhood, who scaled a wall, climbed through a window and beat off smoke to reach the victim... (2015, s.93).

Ders kitabındaki dinleme metinleri üzerine yapılan incelemede, toplam 43 metnin 4'ünde toplumsal ilişkilerle ilgili öğelerin bulunduğunu ortaya koyulmuştur. Diğer taraftan yazma etkinliklerinde yapılan incelemede toplumsal ilişkilerle ilgili bir veri tespit edilmiştir. Son olarak 94 konuşma etkinliğinin 6'sında toplumsal ilişkilere yönelik veriler belirlenmiş olup, bu, tüm etkinliklerin yaklaşık %6,38'ine denk gelmektedir. Örneklerin bir kısmı aşağıdaki gibidir.

- Do you know your neighbours?
Do you have a good relationship with them? Why? (2015, s.92).
- What type of things do bad/good neighbours do? (2015, s.93).

4.2.9. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Siyasal Yönelim Açısından İncelenmesi

Speakout B1 seviye ders kitabında bulunan okuma, dinleme, yazma ve konuşma etkinliklerinin hiçbirinde çok kültürlülük bağlamında siyasal yönetime ait kullanıma rastlanılmamıştır.

4.2.10. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Cinsel Yönelim Açısından İncelenmesi

Speakout B1 seviye ders kitabında bulunan okuma, dinleme, yazma ve konuşma etkinliklerinin hiçbirinde çok kültürlülük bağlamında cinsel yönetime ait bir kullanım saptanmamıştır.

4.2.11. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Ders Kitabı Etkinliklerinin Diğer Kültürel Boyutlar Açısından İncelenmesi

Tatiller ve festivaller konusunda Speakout B1 seviyesi okuma metinlerinde herhangi bir örnek tespit edilememiş olup gelenekler olgusuyla ilgili 2 örneğe denk gelinmiştir. Bu durum

farklı kültürlerin özel günlerini ve geleneklerini ele alınma konusunda sınırlı bir içerik sunulduğunu belirtmektedir.

- ... In this episode, he goes to the Pacific Island of Anuta, one of the most remote communities of on Earth. There he learns about their traditions, and discovers how the community survives. There are just twenty four families on Anuta (2015, s.100).
- Tribewanted is a community tourism Project on Vorovoro Island, Fiji. The members of Tribewanted work with the local people to build a village community. This community combined Fijian traditions with ... (2015, s.101).

Speakout B1 seviye kitabı dinleme metinlerinde farklı bir kültüre ait tatiller ve festivallerle ilgili herhangi bir veriye rastlanılmamış olup geleneklerle ilgili bir örnek belirlenmiştir. 8. Ünite de bulunan BBC videosunda Anuta Adası ve adada yaşayan halkın gelenekleri ile ilgili veriler tespit edilmiştir. İncelenen okuma etkinliklerinde farklı kültürlere ait tatiller, festivaller ve gelenekler doğrultusunda bir veri tespit edilememiştir. İncelenen konuşma etkinliklerinde farklı kültürlerin tatil ve festival gibi özel günlerine ilişkin herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır; ancak geleneklerle ilgili 2 örnek tespit edilmiştir.

- When was the last time you were a guest? What was the situation?
When was the last time you had a guest? Was he/she a good guest?
What type of things do a good or bad guest in your country?

Speakout B1 seviyesi kitabı okuma metinlerinde farklı kültürlere ait yiyecekler konusunun iki kere ele alındığı ve kıyafetler konusunun ise hiç işlenmediği gözlemlenmiştir.

- ... And what's on the menu? Italian meatballs. (2015, s.8).
- Situated below a music venue this is a great place to eat contemporary Mexican Street food and maybe even a cocktail...But the burritos and tacos are very delicious.
The decor is Mediterranean as is the menu. There is a selection of typically Tuscan dishes, like lentil or bean soup and bruschetta with porcini mushrooms, as well as all the usual pizza and pasta dishes (2015, s.121).

Dinleme metinlerinde ise 5 adet yiyecekler, 1 adet kıyafet konusuna ait veri tespit edilmiş olup örnekleri aşağıdaki gibidir.

- My favorite food city is ah, Hiroshima, in Japan...Umm..hmm... Ah they've got all sorts of food. They've of course got the really famous sushi that everyone thinks about when they think of Japanese food, but they have got so much else to offer. Ah Hiroshima's really famous for its okonomiyaki which is like a cross between a pancake and a pizza... (2015, s.119).

İncelenen yazma etkinliklerinde ise yiyecekler konusuna ‘Yaşadığın şehirde bir restoran seç ve ora için bir inceleme metni yaz.’ Etkinliği ile bir kere yüzeysel olarak değinildiği tespit edilmiş olup kıyafetler konusuna yer verilmediği gözlemlenmiştir. Konuşma etkinliklerinde 3 farklı yiyecek kültürüne dair etkinlik bulunmuş ve bu, %3,19 oranında bir temsiliyet oluşturmuştur. Ayrıca, kıyafetlerle ilgili içerikler ise 1 etkinlikte yer verildiği tespit edilmiştir.

- What is the best street food you have ever eaten?

Is there any food that you would never eat?

55 okuma metninin 6’sında sanat, müzik, edebiyat, spor ve eğitim gibi geniş kültürel ifadelere yer verilmesi, bu konuların toplam metinlerin %10,91’inde işlendiğini göstermektedir. Aşağıda, çok kültürlülük kapsamında bu alanlarda çıkarılmış örnek kullanımlar verilmiştir.

- In the film the Last Samurai, Tom Cruise plays a US army captain who joins the samurai warriors in Japan in 1876 (2015, s.20).
- On 21st of August, 1991, Leonardo Da Vinci’s Mona Lisa, one of the most famous paintings in the world, was stolen from the wall of Louvre Museum, in Paris (2015, s.29).

Okuma metinlerine benzer bir şekilde sanat, müzik, edebiyat ve spor alanında dinleme metinlerinde de 7 adet veri tespit edilmiş olup örneklerin bir kısmı şu şekildedir.

- OK. This story is about a man called Ragu Dogaru, who stole famous paintings from a museum in Rotterdam. In fact he stole paintings by Picasso, Matisse and Monet. The paintings were worth millions of pounds.
- 9. ünite de BBC’ye ait videoda Michelangelo’ya ait Davud Heykeli, Sistine Şapeli ve Dome of St. Peters’e yer verilmiştir.

İncelenen yazma etkinliklerinde çok kültürlülük olgusu kapsamında sanat, müzik, edebiyat ve spor alanlarına ait herhangi bir veri tespit edilmemiştir. Ancak, konuşma etkinliklerinde bu konuların 7 etkinlikte ele alınması, %7,45 oranında temsil edildiğini göstermektedir. Örneklerin bir kısmı şu şekildedir.

- Which famous fictional thieves, investigators, detectives do you know about?
Do you watch any crime dramas? Which one? What do you like or dislike about them?
Which are famous in your country? (2015, s.28).
- What do you think of Michelangelo’s works? Have you ever seen any of his works?
How do you think his works influenced other artists? (2015, s.112).

Speakout B1 seviyesindeki okuma metinlerinde yapılan incelemede, sembollerle ilgili içeriğin 5 metinde ele alındığı tespit edilmiştir. Bu durum, çok kültürlülük açısından

sembollerin daha geniş bir şekilde temsil edilmesinin mümkün olduğunu ortaya koymaktadır. Semboller hakkında iki örnek aşağıda sunulmuştur.

- ...They prefer Gap to Gucci... However, they do like to drive Mercedes and go on at least three expensive holidays a year (2015, s.45).
- James has to drive six miles towards the Liver building in the city centre in a Peugeot 207 (2015, s.64).

Dinleme metinlerinde yapılan incelemede 4 adet sembol niteliğinde veri tespit edilmiştir. Örneklerden biri şu şekildedir.

- He's a Nobel-Prize winner. He won the Nobel Prize in literature.

İncelenen yazma ve konuşma etkinliklerinde çok kültürlülük olgusu kapsamında sembollerle ilgili herhangi bir veri tespit edilmemiştir.

Diğer kültürel boyutlar açısından B1 seviye okuma metinleri ele alındığında coğrafi ve kültürel yerler ile ilgili 23 metinde bu konuların işlendiği gözlemlenmiştir. Bu, kitabın okuma metinleri açısından coğrafi ve kültürel çeşitliliğe daha fazla yer verdiğini göstermektedir. Aşağıda, çok kültürlülük bağlamında coğrafi ve kültürel yerleri ele alan okuma metinlerinden örnek kullanımlar verilmiştir.

- We used to live in France, and as a child I always used to collect small insects that I found in the fields near my house (2015, s.48).
- The invention of ebook has meant that books are now slightly cheaper and a lot lighter to carry. But in Bogota, Colombia, they had a far better idea for helping people to read on the go (2015, s.56).

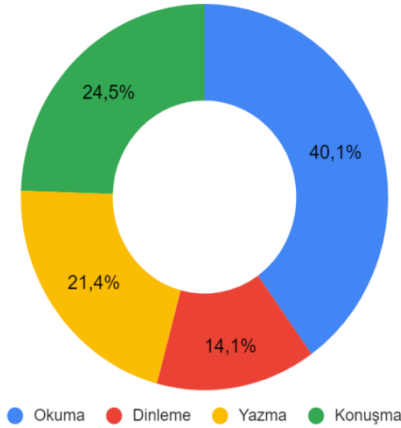
İncelenen 43 adet dinleme metninin 17 tanesinde farklı coğrafi ya da kültürel mekân verisi tespit edilmiş olup Bologna (Italy), Rotterdam, Sydney, İstanbul, Lisbon, Rio de Janeiro, Spain, Mexico, Germany, Norway, Hamburg, Japan, Hiroshima bu verilere örneklerdir. Yazma etkinliklerinde bu doğrultuda 'Yok olma tehlikesi altında olan bir yerle ilgili koruma amaçlı önlem alınması için bir e mail yaz.' şeklinde 1 adet veri tespit edilmiştir. Diğer taraftan konuşma etkinliklerinde ise 9 adet farklı coğrafi ya da kültürel mekân verisi belirlenmiş olup %9,57 oranına denk gelmektedir. Aşağıda bu doğrultuda örnek bir kullanım verilmiştir.

- You are a tourist. You want to go on a tour in the Australian Outback. Ask the tourist information for an advice (2015, s.123).

Son olarak Speakout B1 seviye okuma, dinleme, yazma ve konuşma aktivitelerinin hiçbirinde beden dili iletişim biçimlerinin ele alındığı gözlemlenmemiştir.

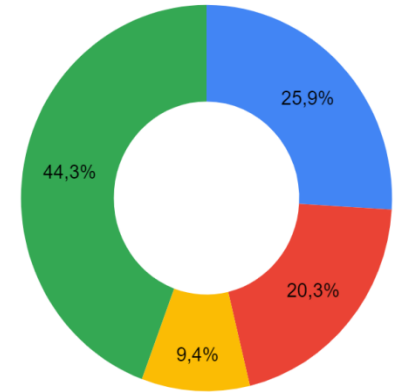
4.3. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı ve Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Seviye Ders Kitabı Verilerinin Çok Kültürlülük Kapsamında Karşılaştırılması

Yedi İklim B1 - Tüm Beceriler Dağılım Oranları

● Okuma ● Dinleme ● Yazma ● Konuşma

Speakout B1 - Tüm Beceriler Dağılım Oranları

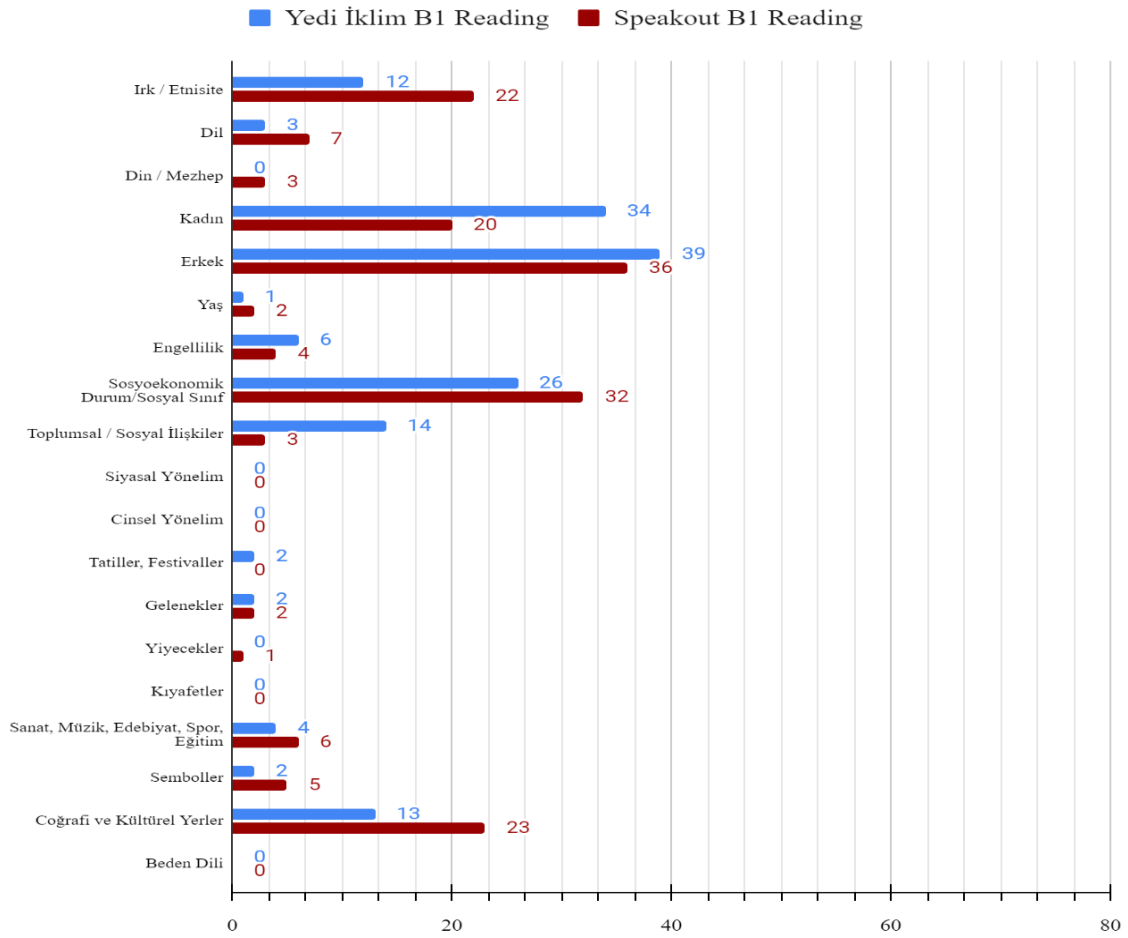
● Okuma ● Dinleme ● Yazma ● Konuşma

Şekil 3 Yedi İklim B1 beceri dağılımları

Şekil 4 Speakout B1 beceri dağılımları

Yapılan inceleme sonucunda Yedi İklim B1 ve Speakout B1 ders kitaplarında yer alan dil becerilerinin dağılımlarının her iki kitapta farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Grafiklerde de görüldüğü üzere Yedi İklim B1 seviye kitabında okuma etkinlikleri toplam içeriğin %40,1'i ile daha baskın iken Speakout B1 kitabında bu oran %25,9'u oluşturmuştur. Diğer yandan Speakout B1 kitabında konuşma etkinliklerinin %44,3 oran ile ağırlıkta olduğu belirlenmiş, Yedi İklim B1 kitabında ise konuşma etkinlikleri %24,5 oranında yer almıştır. Dinleme etkinliklerinin oranı Yedi İklim B1 kitabında %14,1 ve Speakout B1'de %20,3 olarak görülmüştür. Son olarak yazma becerisinin Yedi İklim B1 kitabında %21,4 oranında, Speakout B1 kitabında ise %9,4 oranında yer aldığı tespit edilmiş olup bu veriler her iki kitabın dil becerileri üzerindeki farklı yönlerini belirtmiştir.

4.3.1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı ve Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Seviye Ders Kitabı Okuma Etkinlikleri Karşılaştırması

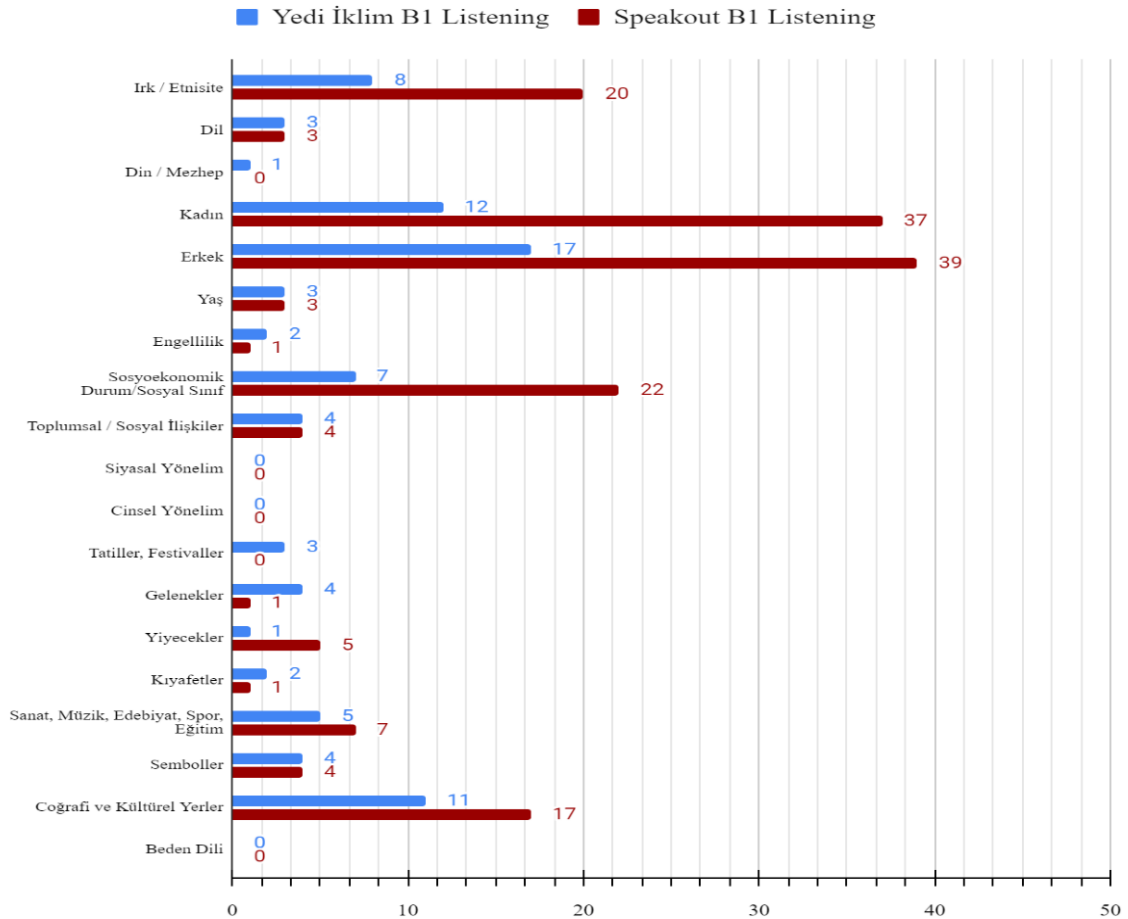

Şekil 5 Yedi İklim B1 ve Speakout B1 okuma etkinliklerinde çok kültürlü öğeler

Yedi İklim B1 ve Speakout B1 kitaplarındaki okuma etkinliklerinin sayıları incelendiğinde Yedi İklim kitabında 77 adet, Speakout kitabında ise 55 adet okuma etkinliği tespit edilmiştir. Speakout kitabında farklı kültürlere ait ‘İrk/Etnisite’ (%40) ve ‘Dil’ (%12,7 oranında) olgularının Yedi İklim kitabına oranla daha fazla ele aldığı tespit edilmiştir. Farklı kültürlerin ‘Din/Mezhep’ olgusu ise Yedi İklim’de hiç ele alınmazken Speakout kitabında 3 kere (%5,3 oranında) ele alınmıştır. Diğer yandan Yedi İklim okuma metinlerinde ‘Kadın/Erkek’ oranı daha dengeli bir şekilde sağlanmış olup her iki kitabın okuma metinlerinde ‘Yaş’ olgusu göz ardı edilmiştir ve ‘Engellilik’ konusu kısıtlı olarak ele alınmıştır. ‘Sosyoekonomik Durum/Sosyal Sınıf’ ve ‘Coğrafi ve Kültürel Yerler’ olguları Speakout kitabı okuma metinlerinde daha çeşitli iken ‘Toplumsal/Sosyal İlişkiler’ Yedi İklim kitabı okuma metinlerinde daha fazla (%18,2 oranda) yer almıştır. ‘Gelenekler’, ‘Tatiller/Festivaller’, ‘Yiyecekler’, ‘Sanat, Müzik, Edebiyat, Spor, Eğitim’ ve ‘Semboller’ olguları her iki kitaptada ya işlenmemiş ya da kısıtlı olarak ele alınmıştır. Ele alınmayan konulara bakıldığında ise her

iki kitapta da ‘Siyasal ve Cinsel Yönelim’, ‘Kıyafetler’ ve ‘Beden Dili’ konuları göz ardı edildiği dikkat çekmiştir.

4.3.2. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı ve Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Seviye Ders Kitabı Dinleme Etkinlikleri Karşılaştırması

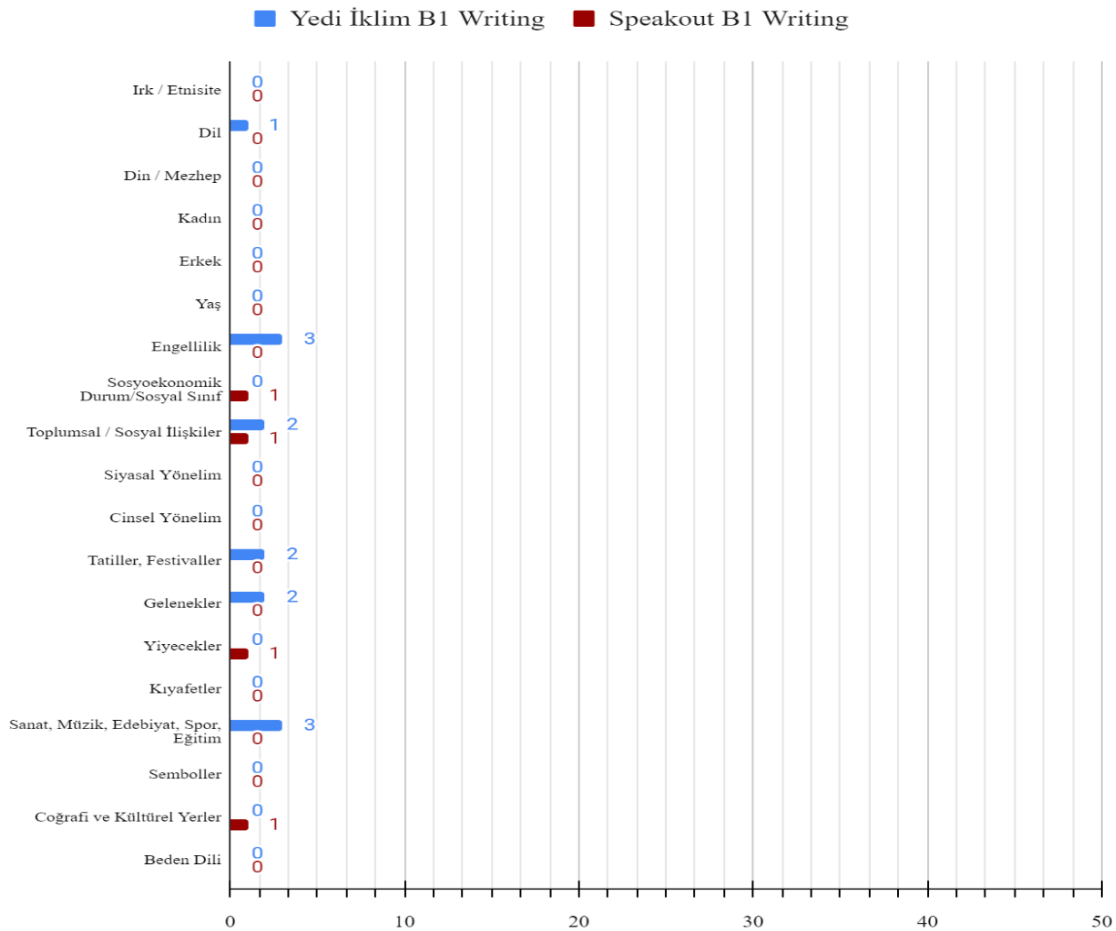

Şekil 6 Yedi İklim B1 ve Speakout B1 dinleme etkinliklerinde çok kültürlü öğeler

Yedi İklim B1 ve Speakout B1 kitaplarındaki dinleme etkinliklerinin sayıları incelendiğinde Yedi İklim kitabında 27 adet, Speakout kitabında ise 43 adet dinleme etkinliği tespit edilmiştir. Speakout kitabında farklı kültürlere ait ‘İrk/Etnisite’ (%46,5) olgusunun Yedi İklim kitabına oranla (%29,6) daha fazla ele alındığı tespit edilmiştir. Speakout ders kitabında ‘Kadın/Erkek’ bireylerin oranının daha dengeli olduğu belirlenmiş olup ‘Coğrafi ve Kültürel Yerler’ konusuna her iki kitap benzer oranda ağırlık vermiştir. ‘Dil’, ‘Din/Mezhep’, ‘Yaş’, ‘Engellilik’, ‘Gelenekler’, ‘Kıyafetler’ ve ‘Semboller’ olgularına her iki kitapta ya çok kısıtlı yer verilmiş ya da hiç yer verilmemiştir. Öte yandan ‘Tatiller/Festivaller’ (%11,1) ve ‘Gelenekler’

(%14,8) olguları Yedi İklim kitabı dinleme metinlerinde daha sık ele alınmıştır. Dahası farklı kültürelere ait ‘Yiyecekler’ teması Speakout kitabında daha fazla (%11,6) işlenmişken Yedi İklim kitabında bu konu çok daha az yer bulmuştur. Son olarak her iki kitapta da ‘Siyasal Yönelim’, ‘Cinsel Yönelim’ ve ‘Beden Dili’ konuları ele alınmamıştır.

4.3.3. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı ve Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Seviye Ders Kitabı Yazma Etkinlikleri Karşılaştırması

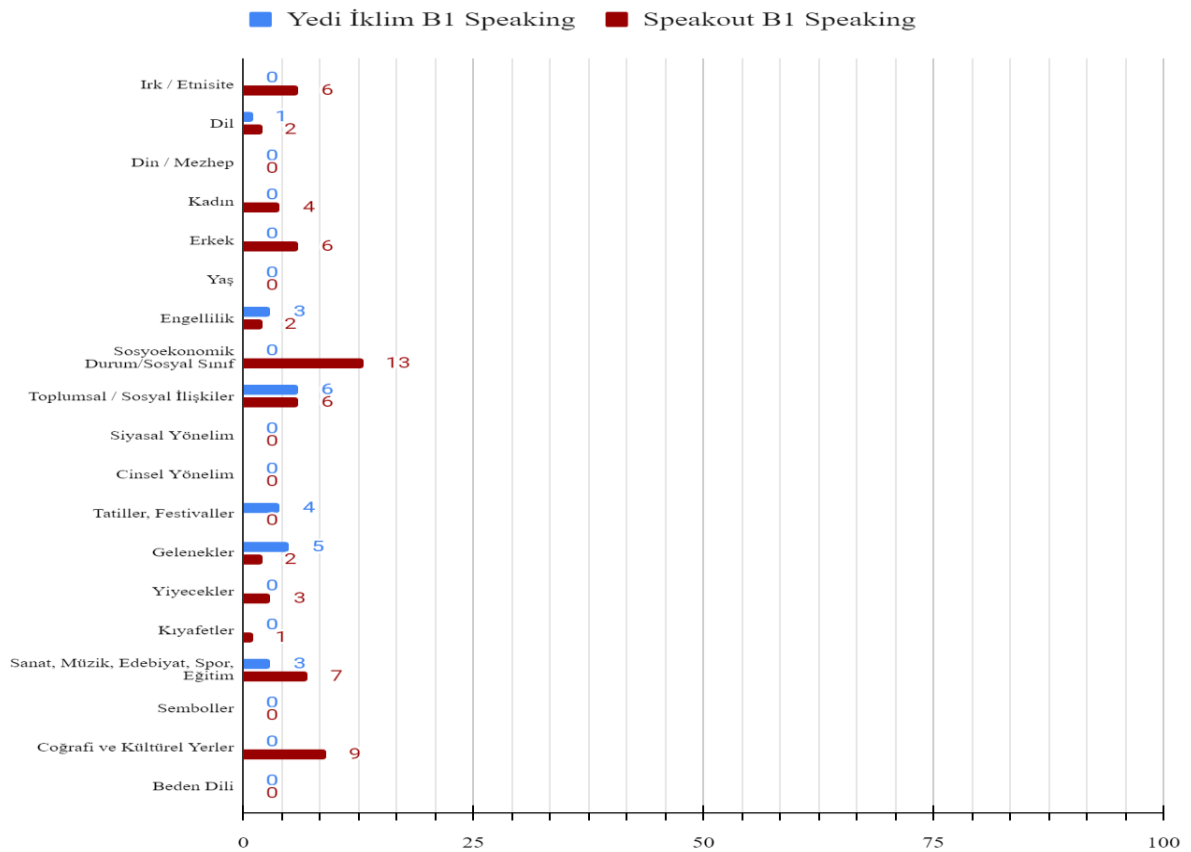

Şekil 7 Yedi İklim B1 ve Speakout B1 yazma etkinliklerinde çok kültürlü öğeler

Yedi İklim B1 ve Speakout B1 kitaplarındaki yazma etkinliklerinin sayıları incelendiğinde Yedi İklim kitabında 41 adet, Speakout kitabında ise 20 adet yazma etkinliği tespit edilmiştir. Yedi İklim B1 kitabı yazma metinlerinde ‘Engellilik’, ‘Toplumsal/Sosyal İlişkiler’, ‘Tatiller, Festivaller’ ve ‘Sanat, Müzik, Edebiyat, Spor, Eğitim’ gibi temalara kısıtlı olarak yer verilmiştir. Öte yandan bu temalar Speakout B1 yazma metinlerinde ya daha da sınırlı bir şekilde ele alınmış ya da hiç ele almamıştır. ‘Sosyoekonomik Durum/Sosyal Sınıf’,

‘Toplumsal/Sosyal İlişkiler’, ‘Coğrafi ve Kültürel Yerler’ ve ‘Yiyecekler’ temalarına ise çok kültürlülük kapsamında sadece Speakout B1 kitabı yazma etkinliklerinde birer kere yer verilmiş, Yedi İklim B1 kitabında ise hiç veriye rastlanılmamıştır. Diğer taraftan her iki kitapta da ‘İrk/Etnisite’, ‘Dil’, ‘Din/Mezhep’, ‘Yaş’, ‘Cinsel Yönelim’, ‘Siyasal Yönelim’, ‘Gelenekler’, ‘Kıyafetler’, ‘Semboller’ ve ‘Beden Dili’ gibi temalar yazma aktivitelerinde hiç ele alınmamıştır. Bu durum kitapların yazma etkinliklerinde belirli sosyal ve kültürel konuların göz ardı edildiğini göstermektedir.

4.3.4. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B1 Ders Kitabı ve Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B1 Seviye Ders Kitabı Konuşma Etkinlikleri Karşılaştırması

Şekil 8 Yedi İklim B1 ve Speakout B1 konuşma etkinliklerinde çok kültürlü öğeler

Yedi İklim B1 ve Speakout B1 kitaplarındaki konuşma etkinliklerinin sayıları incelendiğinde Yedi İklim kitabında 47 adet, Speakout kitabında ise 94 adet konuşma etkinliği tespit edilmiştir. ‘İrk/Etnisite’ (%6,3), ‘Sosyoekonomik Durum/Sosyal Sınıf’ (%13,8) ve ‘Coğrafi ve Kültürel Yerler’ (%9,6) temalarına Speakout kitabında kısıtlı da olsa yer verildiği

ancak ‘Yedi İklim’ kitabında tamamen göz ardı edildiği belirlenmiştir. Öte yandan ‘Tatiller/Festivaller’ (%8,5) ve ‘Gelenekler’ (%10,6) olguları Yedi İklim kitabında daha sık ele alınmıştır fakat genele bakıldığında oranları yine oldukça azdır. Ayrıca, ‘Dil’, ‘Engellilik’, ‘Toplumsal/Sosyal İlişkiler’ ve ‘Sanat, Müzik, Edebiyat, Spor, Eğitim’ temaları her iki kitapta da ele alınmış olmasına rağmen oranları yine oldukça düşüktür. Her iki kitapta da dikkat çeken durumlardan biri okuma, dinleme, yazma ve konuşma aktivitelerinde de olduğu gibi ‘Cinsel Yönelim’, ‘Siyasal Yönelim’ ve ‘Din/Mezhep’ gibi bazı olguların çok kültürlülük kapsamında tamamen göz ardı edilmiş veya çok düşük oranlarda ele alınmış olmasıdır.

4.4. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabının Çok Kültürlülük Açısından İncelenmesi

Yedi İklim B2 düzeyindeki ders kitabı toplamda sekiz ünite içermektedir. Okuma, dinleme, konuşma ve yazma olmak üzere dört ana dil becerisine yönelik etkinliklerin kitaptaki dağılımı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. Araştırma süreci boyunca dil bilgisine dayalı cümle tamamlama, boşluk doldurma, cümle sıralama gibi alıştırmalar ve cümleler arasındaki yapısal farklılıkları inceleme etkinlikleri kapsam dışında tutulmuştur.

Tablo 7 Yedi İklim B2 kitabı dört temel beceri etkinlikleri sayısı

YEDİ İKLİM B2	
Okuma	56
Dinleme	29
Yazma	51
Konuşma	57

Türkçe’nin Yabancı Dil Olarak Öğretimi alanında Yedi İklim B2 düzeyi için hazırlanan ders kitabında toplam 56 okuma, 29 dinleme, 51 yazma ve 57 konuşma etkinliği mevcuttur. Bu etkinliklerde ırk/etnisite, dil, din/mezhep, cinsiyet, yaş, engellilik, sosyal sınıf/sosyoekonomik durum, toplumsal/sosyal ilişkiler, cinsel yönelim, siyasi yönelim ve diğer kültürel boyutlar gibi çok kültürlülüğün çeşitli yönleri dikkate alınarak incelenmiş olup kitapta bu boyutların ne kadar yer aldığı aşağıdaki tablo ile belirtilmiştir.

Tablo 8 Yedi İklim B2 kitabı çok kültürlü öğelerin dağılımı

No.	Kriter	Reading	Listening	Writing	Speaking
1	İrk / Etnisite	14	4	1	0

2	Dil	0	1	0	0
3	Din / Mezhep	0	0	0	0
4	Cinsiyet				
	4a. Kadın	16	11	1	3
	4b. Erkek	21	15	3	2
5	Yaş	5	5	4	0
6	Engellilik	1	0	1	0
	Sosyoekonomik Durum/Sosyal				
7	Sınıf	23	6	6	10
8	Toplumsal / Sosyal İlişkiler	16	5	7	7
9	Siyasal Yönelim	0	0	0	0
10	Cinsel Yönelim	0	0	0	0
11	Diğer Kültürel Boyutlar				
	11a Tatiller, Festivaller	0	0	0	0
	11b Gelenekler	1	1	4	7
	11c Yiyecekler	1	1	1	0
	11d Kıyafetler	0	1	1	0
	11e Eğitim	3	2	3	2
	11f Semboller	2	2	1	0
	11g Coğrafi ve Kültürel Yerler	9	9	0	3
	11h Beden Dili	0	0	0	0

4.4.1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Irk / Etnisite Açısından İncelenmesi

Yedi İklim B2 seviye ders kitabında yer alan 56 okuma metninin 12 tanesinde çeşitli ırk ve etnik kökenlerden örnekler bulunmuştur. Bu oran kitaptaki okuma metinlerinin %21,82'sini oluşturmaktadır. Irk ve etnisite konusunda bulunan kullanımlara bazı örnekler aşağıda verilmiştir.

- ...Ee, ne olacak peki? Biliyorsun, bugün Japonlarla iş görüşmesi var. Patron bizim hazırlayacağımız sunumlara güveniyor (2015, s.20).
- Avusturalyalı 16 yaşındaki Jessica Watson, tekneyle çıktığı dünya turunu tamamlayarak “dünyayı tek başına, durmadan ve yardımsız dolaşan en genç kişi” oldu (2015, s.130).

Yedi İklim B2 seviyesindeki 29 dinleme metninde yapılan analizde 4 metinde ırk ve etnik köken ile ilgili bilgilere yer verildiği anlaşılmaktadır. Bu oran yaklaşık olarak %13,7'ye denk gelmektedir. Örneklerin bir kısmı şu şekildedir.

- 1983'te, Belçika'da geçirdiği kaza yüzünden felç olan ve bitkisel hayata giren Ron Hoban'ın 23 yıl boyunca bilincinin açık olduğu ve konuşulan her şeyi duyduğu anlaşıldı (2015, s.134).

B2 seviye Yedi İklim ders kitabı 51 adet yazma aktivitesinde 1 tane farklı ırk/etnisite verisi tespit edilmiş olup etkinlikte Phyliss Turner, Jessica Watson ve Ben Underwood'un dünyaca tanınma nedenlerinin yazılması istenmiştir. Öte yandan konuşma etkinliklerinde belirli bir ırk veya etnisiteyi açıkça ele alan içerik tespit edilememiştir. 'Sizin ülkenizde bu durum nasıldır?' gibi sorular içeren konuşma ve yazma aktiviteleri ırk/etnisite kategorisine dâhil edilmemiş, bunun yerine etkinliklerin bağlamına ve içeriğine uygun diğer başlıklar altında değerlendirilmiştir.

4.4.2. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Dil Açısından İncelenmesi

Yedi İklim B2 seviye ders kitabında bulunan 56 adet okuma metninde farklı bir dile ait kullanıma rastlanılmamıştır. Bu durum bize kitapta çok kültürlülük kapsamındaki olgulardan biri olan dil çeşitliliğine yer verilmediğini göstermektedir.

Ders kitabında bulunan 29 dinleme metninin yalnızca 1 tanesinde farklı diller ile ilgili veri tespit edilmiştir ve örneği şu şekildedir.

- Sanatı kıt kanaat olsa da yaşatmaya çalışıyoruz. Bakın, Arapçada bir söz var. Sanat, aslanın. Kahvaltıyı vermezse, öğle yemeği verir. Öğle yemeği vermezse, akşam yemeği verir. Yani, 3 öğün yok ama 2 öğününü idare et... (2015, s.171).

B2 seviye ders kitabındaki yazma ve konuşma etkinliklerinde, çok kültürlülük bağlamında önemli bir yere sahip olan dil konusunun ele alınmadığı gözlemlenmiştir.

4.4.3. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Din/Mezhep Açısından İncelenmesi

Yedi İklim B2 seviye ders kitabında bulunan okuma, dinleme, yazma ve konuşma etkinliklerinde farklı bir din/mezhebe ait kullanıma rastlanılmamış olup kitapta din/mezhep konusundaki içeriklerin hepsinin İslamiyet'e ait veriler olduğu tespit edilmiştir.

4.4.4. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Cinsiyet Açısından İncelenmesi

Yedi İklim B2 ders kitabında incelenen okuma metinlerinde kadın/erkek oranlarının yakın olduğu ve 16 kadın ile 21 erkek bireye yer verildiği tespit edilmiştir. Ancak metinlerde cinsiyetler arası sayı dengesi olsa da toplumsal cinsiyet açısından yapılan inceleme kadın ve erkek stereotiplerinin korunduğu gözlemlenmiştir. Özellikle 3. ünite olan ‘Mutfakta Kim Var?’ ünitesinde kadınların mutfakta yemek yapması ancak erkeklerin mangal yapması, kahve yapan kız çocuğunun olması, kadınların oya sanatıyla ilgilenmesi, inşaat görevlisi kişilerin erkek olması gibi temalar üzerinden cinsiyet rollerini pekiştirildiği belirlenmiştir.

Yedi İklim B2 ders kitabındaki 29 dinleme metninde 11’inde kadın, 15’inde erkek bireylere yer verilmiş olup kısmen yakın ve dengeli bir dağılım sağlanmıştır. Dinleme metinlerinde genellikle geleneksel bir bakış açısı yansıtılmıştır.

İncelenen 51 yazma etkinliğinde 3 tanesinde erkek, 1 tanesinde ise kadın bireye rastlanmıştır. Aynı şekilde konuşma etkinliklerinde 3 tanesinde kadın, 1 tanesinde erkek karakter tespit edilmiştir. Ayrıca toplumsal cinsiyetle ilgili bir örnek de belirlenmiş olup şu şekildedir.

- Sizin ülkenizde çalışma hayatında kadınlar mı yoksa erkekler mi ön planda? (2015, s.11).

4.4.5. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Yaş Açısından İncelenmesi

Yedi İklim B2 seviye ders kitabındaki 56 okuma metninde sadece 5 adet yaşa ait özel veri gözlemlenmiştir. Okuma metinlerinde çoğunlukla genç ve yetişkinlere yer verilmiştir ancak ‘Bir Ömür Böyle Geçti’ ünitesinde yaşlılık daha detaylı olarak ele alınmıştır. Kitapta yaşlılar daha çok geleneksel rollerde, anneanne, babaanne, dede gibi figürlerle ele alınmış olup bu gruplara ve çocuklara diğer yaş gruplarına oranla daha az yer verilmiştir. Yaşlılarla ilgili okuma metinlerinden bir örnek aşağıda verilmiştir.

- İki yıldır huzurevinde yaşıyorum. Dünyada kimim kimsem kalmadı. Çok şükür, şimdi buradayım. Allah devlete, millete zeval vermesin. Yaşıtlarımla huzur içinde yaşıyorum. Bugün bizi ziyarete gençler geldiler... (2015, s.73).

Yedi İklim B2 ders kitabındaki 29 dinleme metninde yaş ile ilgili bilgiler genellikle genç ve yetişkinlere odaklanmış, 5 metinde yaşa dair spesifik bilgilere rastlanmıştır. Yaşlılık ise ‘Bir Ömür Böyle Geçti’ bölümünde ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir. Örneklerden biri şu şekildedir.

- Yaşlanma bir süreçtir. Doğumla başlar ve bir daha durmaz. 1963 yılında Kiev’de toplanan Dünya Sağlık Teşkilatı Konferansı’nda yaşlılığa ilişkin bir sınıflandırma ortaya konulmuştur (2015, s.72).
- Cornell Üniversitesi'nden Gerontoloji-İhtiyarlık Sorunları uzmanı Carl A. Plemmer’e göre dünyadaki en önemli sanat, yaşamak. Plemmer, 65 yaşının üzerindeki 1000 Amerikalı ile yaptığı mülakatlar sonucunda ortaya çıkan bilgileri bir kitapta topladı. Yaşamla ilgili 30 Ders adlı kitap özellikle yetişkin ve yaşlılar tarafından büyük ilgiyle okunuyor. İşte o kitaptan mutlu olmak için tavsiyeler... (2015, s.112).

Kitapta incelenen 51 adet yazma aktivitesinde yaş olgusuna ait 4 kullanıma denk gelinmiştir. Konuşma aktivitelerinde ise herhangi bir yaş olgusu tespit edilmemiştir.

Örneklerin bir kısmı şu şekildedir.

- İnsan hayatında çocukluk çok önemli bir dönemdir. Metni devam ettirin.
- Yaşlı-yetişkin ve gençlerle ilgili verilen metni özetleyiniz.
- Yaşadığınız şehrin belediye başkanı olsaydınız gençler ve yaşlılar için nasıl projeler hazırlardınız? Bu projeleri gerçekleştirmek için neler yapardınız?

4.4.6. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Engellilik Açısından İncelenmesi

Yedi İklim B2 seviye ders kitabındaki okuma metinlerinden sadece birinde engellilikle ilgili içerik bulunmuş olup bu durum kitabın çok kültürlülük bağlamında engellilik konusunu göz ardı ettiğini göstermektedir. Aşağıda çok kültürlülük açısından engellilik olgusunun ele alındığı okuma metni örneği yer almaktadır.

- Ben Underwood’un gözleri kanser nedeniyle 3 yaşında iken alınmasına rağmen Ben, basketbol oynamaya, bisiklete binmeye devam etti ve hayatını normal bir şekilde sürdürdü. (2016, s.130).

Yedi İklim B2 seviyesi ders kitabındaki 29 dinleme metninde engellilikle ilgili hiçbir veri tespit edilememiştir. Yazma aktivitelerinde ise 1 kere engellilik konusu ele alınmış olup yaşlılar, küçük çocuklar ve engelli bireylerle ilgili verilen bir metinle ilgili görüşlerin yazılması istenmiştir. Konuşma metinlerinde ise bu olguya dair veriye rastlanılmamıştır.

4.4.7. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Sosyoekonomik Durum/Sosyal Sınıf Açısından İncelenmesi

Yedi İklim B2 seviye kitabı okuma metnlerinin 23’ünde (%41 oranında) sosyoekonomik durum ve sosyal sınıflara özgü öğeler belirlenmiştir. İncelenen metinlerde

özellikle orta sınıfa ait meslekler, öğretmen, akademisyen, öğrenci, polis, avukat, sekreter, doktor, mimar, mühendis gibi dikkat çekmiştir. Ayrıca siyasetçi, oyuncu, bilim insanı, sanatçı ve sporcu gibi üst sınıfa yansıtan kişilere de yer verilmiştir. Fakat yapılan incelemede daha düşük sosyoekonomik düzeye sahip bireylerin metinlerde yeterince temsil edilmediği tespit edilmiştir.

29 dinleme metninin 6'sında (%20,6) sosyal sınıf ve ekonomik durumu belirten içeriklere rastlanılmıştır. Dinleme metinlerinde orta sınıfa ait meslek gruplarının ağırlıkta olduğu tespit edilmiştir. Zaman zaman üst ve alt sosyoekonomik düzeydeki bireylere de yer verilmiş olup aşağıda örnekleri sunulmuştur.

- Zirvedeki iş adamlarına sorduk. Başarılı olmak için gençlere neler önerirsiniz? Sizin alanınızda başarılı olmak için neler yapmalılar? Tavsiyeleriniz neler? İşte başarılı iş adamlarımızın cevabı... (2015, s.22)
- Bir zamanlar, ülkenin birinde zengin bir aile ile fakir bir aile birbirlerine komşu olarak yaşarlarmış. Fakir ailenin evinden her akşam kahkaha sesleri yükselirken, zengin ailenin evi adeta yas evine bürünürmüş... (2015, s.58).

Yedi İklim kitabı B2 seviye ders kitabı yazma etkinliklerinde sosyoekonomik durum belirten 6 olguya, konuşma etkinliklerinde ise 7 olguya rastlanılmıştır. Örneklerin bir kısmı şu şekildedir.

- Bir tekstil fabrikası sahibisiniz. Sekreter, yönetici, muhasebeci alacaksınız. Alacağınız elemanların hangi özelliklere sahip olmasını isterdiniz? Niçin? (2015, s.17).
- Tanıdığımız başarılı bir iş adamının başarılı olmasındaki etkenleri yazınız. (2015, s.23).

4.4.8. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Toplumsal/Sosyal İlişkiler Açısından İncelenmesi

Yedi İklim B2 seviyesindeki ders kitabının incelenmesi sonucunda, 56 okuma metninden 16 tanesinde toplumsal ilişkilerle ilgili gözlemler yapılmıştır. Özellikle 2. ünite 'Değerlerimiz' ve 8. ünite 'Misafir Sever Misiniz?' ünitelerinde bu gözlemler yapılmış olup eşler, ebeveyn-çocuk, işveren/çalışan, komşuluk ve öğretmen/öğrenci gibi farklı sosyal durumlardaki ilişkilerin ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

Yedi İklim B2 seviye ders kitabındaki dinleme metinlerinin incelenmesi doğrultusunda 29 metinden 5 tanesinde yani yaklaşık %17 oranında toplumsal ilişkilere dair bulgular elde edilmiştir. Yazma etkinliklerinin incelenmesi doğrultusunda ise 51 metinden 7 tanesinde (%13,7) toplumsal ilişkilere dair bulgular elde edilmiştir. Aşağıda bu kapsamda yazma aktivitelerinden elde edilen kullanımlardan örnekler sunulmuştur.

- Yaşadığınız yerde komşuluk ilişkileri nasıl? Yazınız (2015, s.54).
- Kendinizi anne baba olarak görün ve çocuğunuza bir mektup yazın (2015, s.63).
- Hayatınızı paylaşacağınız bir erkekte/kadında hangi özellikleri arasınız? (2015, s.111).

İncelenen konuşma etkinliklerinde 6 adet örneğe rastlanmış olup örneklerin bir kısmı şu şekildedir.

4.4.9. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı Okuma Etkinliklerinin Siyasal Yönelim Açısından İncelenmesi

Yedi İklim B2 seviye ders kitabında bulunan okuma, dinleme, yazma ve konuşma etkinliklerinin hiçbirinde çok kültürlülük bağlamında siyasal yönetime ait kullanıma rastlanılmamıştır.

4.4.10. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Cinsel Yönelim Açısından İncelenmesi

Yedi İklim B2 seviye ders kitabında bulunan okuma, dinleme, yazma ve konuşma etkinliklerinin hiçbirinde çok kültürlülük bağlamında cinsel yönetime ait bir kullanım saptanmamıştır.

4.4.11. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Diğer Kültürel Boyutlar Açısından İncelenmesi

Yedi İklim B2 seviyesindeki okuma metinlerinde çeşitli kültürlere ait tatil ve festivaller konusunda içerik bulunmamaktadır. Kitap ‘Değerlerimiz’ ve ‘Misafir Sever Misiniz?’ gibi ünitelerde gelenekler temasına geniş yer vermiştir ancak Türk kültürünü ön plana çıkarmıştır. Kitap genelindeki okuma metinlerinde çok kültürlülük açısından farklı kültürlere ait geleneklere sadece bir kez değinilmiştir.

- Her milletin kendine özgü misafir ağırlama gelenekleri vardır. Örneğin İngiltere’de “çat kapı” gelen birine misafirperverliğin işareti olarak bir fincan çay sunulur. Orta Asya’da eve gelen konuklar çay, tatlı, kuruyemiş ve yemekle ağırlanır. Japonya’da misafire çay ikram edilmesi artık kalkma vaktinin geldiğini göstermektedir (2015, s.163).

İncelenen 29 adet dinleme metninde Türk kültürüne ait tatil, festival ve geleneklere özellikle 2. ünite olan ‘Değerlerimiz’ ünitesinde (düğün, mendil kapmaca oyunu, ant içmek, kan kardeşliği, kız isteme, tuzlu kahve vb.) fazlaca yer verildiği gözlemlenmiştir. Farklı kültürlerin tatillerine ve festivallerine değinilmediği ve geleneklerinden bir metinde bahsedildiği tespit edilmiştir.

- İşte dünya üzerindeki bazı diğer gelenekler: (Hollanda, İskoçya, Hindistan, Afrika, Çek, Kosova, Türkmenistan, Fas, Çin, Finlandiya) Afrika'nın bazı bölgelerinde damat adayı, kızı ailesinden istedikten sonra kızın ailesi kabul ederse gelin adayına para ve fıstık verir. Gelin fıstığı damatla bölüşür... Çek düğünlerinde gelin ve damat düğün salonuna girerken ayaklarının önüne tabak kırılır, ardından çift birlikteliklerini ve mutluluklarını göstermek için bu kırıkları süpürür... (2015, s.40).

41 yazma etkinliğinde tatiller ve festivaller ile gelenekler ikişer kez ele alınmış olup örnekleri aşağıda verilmiştir. Konuşma etkinliklerinde ise tatiller ve festivaller olgusuna ait 4, gelenekler konusuna ait 5 bulguya rastlanılmış olup örneklerin bir kısmı şu şekildedir.

- Ülkenizdeki düğün geleneklerini yazınız (2015, s.41).
- Ülkenizde misafirlikle ilgili söylenen birkaç atasözü söyleyiniz (2015, s.168).

Yedi İklim B2 seviye kitabındaki okuma metinlerinde, analı-kızlı, meyan şerbeti, Türk kahvesi gibi Türk kültürüne özgü yiyecek ve içecekler tespit edilmiştir, ancak farklı kültürlerle ait yiyecekler sadece bir kez ve yüzeysel bir şekilde ele alınmıştır. Kıyafetlerle konusuna ise kitapta hiç yer verilmemiştir. Benzer bir şekilde dinleme metinlerinde de Türk kültürüne ait, mantı, lahana çorbası, mısır ekmeği vb. yiyeceklere yer verilirken farklı kültürlerle ait yiyecekler ve kıyafetler konusuna 1'er kere değinilmiştir. Örnekleri şu şekildedir.

- Türkmen gelinlerinin düğünlerde giydikleri kıyafetlerin ve takıların ağırlığı neredeyse kendi ağırlıkları kadar oluyor. Sadece takıların ağırlığı 36 kiloyu bulurken külte olarak adlandırılan el işlemeli gelinlik örtüsü ve diğer kıyafetlerle birlikte bu ağırlık 40 kiloyu aşıyor... (2015, s.40).

İncelenen yazma ve konuşma etkinliklerinde farklı kültürlerle ait yiyecekler ve kıyafetler konusuna ait bulgular tespit edilememiştir.

Yedi İklim B2 seviyesindeki 56 okuma metninde sanat, müzik, edebiyat, spor ve eğitim gibi kültürel alanlara dair içerikler sadece 4 metinde yani %7,14 oranında ele alınmıştır. Bu durum, genel metin sayısına bakıldığında söz konusu konuların kitapta oldukça sınırlı bir yer kapladığını göstermektedir. Kitaptan alınan örnek bulgulardan biri aşağıda sunulmuştur.

- Leonardo Da Vinci, 1452-1519 yılları arasında yaşamıştır. Döneminin önemli bir düşünür, mimar, mühendis, mucit, matematikçi, anatomist, müzisyen, heykeltıraş, yazar ve ressamıdır. Rönesans sanatını zirveye çıkarmıştır (2015, s.25).
- William Faulkner sabahları daha rahat yazdığını söylemiştir. O her ne kadar öyle söylese de yazma alışkanlığı, çalıştığı işlere bağlı olarak zamanla değişmiştir.

“Döşegimde Ölürken” adlı romanını yazdığı sırada bir üniversitede gece bekçiliği yapan Faulkner, sabahları uyuyup öğleden sonraları yazarmış (2015, s.155).

B2 seviye ders kitabının dinleme metinleri incelendiğinde, sanat, müzik, edebiyat, spor ve eğitim gibi konuların sadece 2 metinde işlendiği belirlenmiştir. Bu oran %6,8’e denk gelmektedir. Metinlerden seçilen örnekler aşağıda sunulmuştur.

- Avrupa Birliğince desteklenen Comenius Projesi kapsamında Türkiye’ye gelen Polonyalı ve Almanyalı öğrenciler Sakarya’daki etnik kültürleri inceliyor. Proje kapsamında Türkiye’ye gelen öğrenciler... (2015, s.175).

Yazma aktiviteleri içerisinde sanat, müzik, edebiyat, spor ve eğitim gibi kültürel konuların üç defa ele alındığı tespit edilmiş olup dikkate alınan toplam etkinlik sayısı göz önüne alındığında bu kültürel konuların kitap genelinde yeterince temsil edilmediği anlaşılmaktadır. Bu alandaki örnekler aşağıdaki gibidir.

- Üniversite öğrencileri arasındaki değişim programına Erasmus’un adı verilmiştir. AB’de mesleki eğitim programına Leonardo’nun adı verilmiştir. Türkiye ile diğer ülkeler arasında öğrenci ve öğretim üyesi değişim programına Mevlana adı verilmiştir. Çünkü... (2015, 27).
- Ülkenizde yaygın olan bir el sanatınız tanıtınız (2015, s.116).

Konuşma etkinlikleri içerisinde de sanat, müzik, edebiyat, spor ve eğitim gibi kültürel konuların iki defa ele alındığı tespit edilmiş olup bu alandaki örnekler aşağıdaki gibidir.

- Atatürk’ün sanatçılar için söylediği sözler size ne ifade ediyor?
Sizin ülkenizde sanatçılar için söylenmiş sözler var mı? (2015, s.114).
- İlgilendiğiniz bir sanat var mı?

Yedi İklim B2 seviye ders kitabındaki okuma metinlerinin analizi, sembollerle ilgili içeriğin sadece 2 metinde işlendiğini ortaya koymuştur. Diğer taraftan B2 seviye dinleme metinlerinde ise yapılan incelemede sembolik içeriklerin yalnızca 2 metinde ele alındığı görülmüştür. Örneğin metinlerde ios ve android gibi terimler semboller olarak kullanılmıştır. Yazma etkinliklerinde 1 adet sembole yer verilmiş olup konuşma etkinliklerinde sembol tespit edilememiştir.

B2 seviye okuma metinleri incelendiğinde 56 metinden 9’unun coğrafi ve kültürel yerleri ele aldığı görülmüştür. Lâkin bahsedilen yerler genellikle isim düzeyinde kalıp detaylı bilgilere girilmemiş, örneklerde de görüleceği gibi yüzeysel kalmıştır.

- Tornadoların en sık görüldüğü mevsim genellikle yazdır. Genellikle Kuzey Amerika'nın iç, doğu ve kuzey doğusunda, zaman zaman da Avusturalya, Japonya, Orta Asya, İngiltere, İtalya'da görülür.

Benzer bir şekilde 29 adet dinleme metninin 9 tanesinde farklı yerlere ait coğrafi ve kültürel mekânlara yer verilmiştir ve bu oran %31'e denk gelmektedir. Kitapta tespit edilen örneklerden bir kısmı şu şekildedir. Hollanda, İskoçya, Hindistan, Afrika, Çek, Kosova, Türkmenistan, Fas, Çin, Finlandiya, Avrupa, Polonya, Cornell Üniversitesi, Kiev, Antik Roma, Moğolistan Altay Dağları, Arap Yarımadası gibi. Diğer taraftan coğrafi ve kültürel yerler olgusuyla ilgili yazma etkinliklerinde yüzeysel bir adet veri tespit edilmiş olup örneği aşağıda verilmiştir.

- Erasmus, Leonardo veya Mevlana değişim programlarından birine katılmak için bir mektup yazınız. Mektubunuzda şu bilgiler yer alsın: Ad ve soyadınız, doğum yeriniz, doğum tarihiniz, gitmek istediğiniz ülke vb.

İncelenen konuşma etkinliklerinde ise herhangi bir veriye rastlanılmamış olup 'Sizin ülkenizde nasıldır?' vb. yapıdaki sorular içeriğine uygun olarak kategorize edilmiştir. Yapılan inceleme sonucu konuşma etkinliklerinde ise coğrafi ve kültürel yerler olgusuyla ilgili iki adet veri tespit edilmiş olup şu şekildedir.

- Öğrenci değişim programıyla hangi ülkede okumak istersin, neden? (2016, s.32).
- Nasıl bir ülkede yaşamak istersiniz? Ülkenizin beğendiğiniz ve beğenmediğiniz özellikleri nelerdir? (20, s.30).

Son olarak Yedi İklim B2 seviye okuma, dinleme, yazma ve konuşma aktivitelerinde beden dili iletişim biçimlerinin ele alınmadığı gözlemlenmiştir.

4.5. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabının Çok Kültürlülük Açısından İncelenmesi

İngilizcenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan Speakout B2 düzeyindeki kitapta on adet ünite bulunmaktadır. Aşağıda yer alan tabloda, kitapta okuma, dinleme, konuşma ve yazma gibi temel dil becerilerinin dağılımını gösterilmiştir. Araştırma aşamasında, dil bilgisine dayalı cümle tamamlama, boşluk doldurma gibi aktiviteler kapsam dışında tutulmuştur.

Tablo 9 *Speakout B2 kitabı dört temel beceri etkinlikleri sayısı*

SPEAKOUT B2	
Okuma	55
Dinleme	45

Yazma	28
Konuşma	104

Speakout B2 seviyesi ders kitabında totalde 55 adet okuma, 35 adet dinleme, 28 adet yazma ve 104 adet konuşma etkinliği tespit edilmiştir. Bu etkinlikler çok kültürlülük bağlamında ırk/etnisite, dil, din/mezhep, cinsiyet, yaş, engellilik, sosyal sınıf/sosyoekonomik durum, toplumsal/sosyal ilişkiler, cinsel yönelim, siyasal yönelim ve diğer kültürel boyutlar olarak ele alınmıştır. Çok kültürlülük kapsamında ele alınan bu olguların verileri şu şekildedir.

Tablo 10 *Speakout B2 çok kültürlü öğelerin dağılımı*

No.	Kriter	Reading	Listening	Writing	Speaking
1	İrk / Etnisite	10	6	0	3
2	Dil	1	1	0	2
3	Din / Mezhep	0	0	0	0
4	Cinsiyet				
4a.	<i>Kadın</i>	15	36	2	2
4b.	<i>Erkek</i>	22	36	2	2
5	Yaş	5	7	1	10
6	Engellilik	0	1	1	0
7	Sosyoekonomik Durum/Sosyal Sınıf	24	23	4	16
8	Toplumsal / Sosyal İlişkiler	8	6	4	6
9	Siyasal Yönelim	0	0	0	0
10	Cinsel Yönelim	0	0	0	0
11	Diğer Kültürel Boyutlar				
11a	<i>Tatiller, Festivaller</i>	0	0	0	0
11b	<i>Gelenekler</i>	0	1	0	1
11c	<i>Yiyecekler</i>	1	3	0	0
11d	<i>Kıyafetler</i>	0	0	0	0
11e	<i>Sanat, Müzik, Edebiyat, Spor, Eğitim</i>	5	5	0	6
11f	<i>Semboller</i>	6	8	0	3
11g	<i>Coğrafi ve Kültürel Yerler</i>	15	11	1	9
11h	<i>Beden Dili</i>	0	1	0	3

4.5.1. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin İrk / Etnisite Açısından İncelenmesi

Speakout B2 seviye ders kitabında bulunan 55 adet okuma metninin 10'unda farklı ırk ve etnik kökene ait kullanıma rastlanılmıştır. Bu oran kitaptaki okuma metinlerin yaklaşık %18'ini oluşturmaktadır. Aşağıda ırk/etnisite konusunda kitaptan elde edilen kullanımlardan örnekler sunulmuştur.

- Wang Yani is a Chinese child prodigy whose work was first exhibited in China when she was four and later became a stamp. Her work now appears in galleries internationally.

Romanian Nadia Comaneci, winner of three Olympic gold medals, was the first female gymnast to be awarded a perfect score of 10 in an Olympic gymnastic event (2015, s.69).

Speakout B2 seviye ders kitabındaki 45 dinleme metninin 6'sında (%13,3 oranında) farklı ırk ve etnik köken dair yüzelsel bilgiler tespit edilmiştir. Diğer taraftan Speakout B2 seviye ders kitabındaki 28 adet yazma etkinliğinde çok kültürlülük olgusu kapsamında farklı ırk ve etnik kökenlere dair bilgiler tespit edilememiştir. Konuşma etkinlikleri incelendiğinde ise 3 adet etkinlikte ırk ve etnisite konularına değinilmiştir bu da bu ögelerin %2,8'lik bir oranla ele alındığını göstermektedir. Etnik çeşitlilik kitapta yer almakla birlikte kısıtlı bir oranda bulunmaktadır. Örneklerden biri şu şekildedir.

- Research shows that people tend to respond differently depending on their cultural context and other factors. In Japan, players offered twice as much as those in Peru. But don't make the mistake of thinking that Japanese are more generous than Peruvians.

4.5.2. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Dil Açısından İncelenmesi

Speakout B2 seviye ders kitabında bulunan 55 adet okuma metninin 1'inde farklı bir dile ait kullanıma rastlanılmıştır. Aşağıda dil konusunda elde edilen kullanıma ait veri sunulmuştur.

- One-to-one language tuition in a foreign country can achieve exceptional results. We round up 10 home stay language courses in superb locations ranging from learning Spanish in Guatemala to improving your English in the Lake District (2015, s.47).

35 dinleme metninin yalnızca 1'inde farklı dillerle ilgili ögelerin bulunması, bu konunun metinlerin yaklaşık %2,8'inde işlendiğini göstermekte olup tespit edilen örnek şu şekildedir.

- J: So, how was it?

C: Brilliant! I had an absolutely amazing time.

J: And how's your Spanish?

C: Muy bien, gracias.

C: ... yeah, and we would chat or just sit around drinking *limonada con soda* and...

Speakout B2 seviye ders kitabındaki yazma etkinliklerinde çok kültürlülük olgusu kapsamında farklı bir dile ait veri tespit edilememiş olup konuşma etkinliklerinde ise 2 kere yüzeysel olarak (%1,9 oranında) farklı dil olgusu ele alınmış olup örneklerden biri şu şekildedir.

- Has anyone read 'Cien Anos de Soledad' by Gabriel Gorda Marquez?

I think it's called 'A Hundred Years of Solitude' in English. It's about ... (2015, s.39).

4.5.3. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Din/Mezhep Açısından İncelenmesi

Speakout B2 seviye ders kitabı okuma, dinleme, yazma ve konuşma etkinliklerinde farklı bir din ya da mezhebe ait veri tespit edilememiştir.

4.5.4. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Cinsiyet Açısından İncelenmesi

Speakout B2 seviye okuma metinlerinin 15'inde (%27 oranında) kadınlara, 20'sinde (yaklaşık %36) ise erkeklere yer verilmiştir ve bu oranlar ders kitabının okuma metinlerinde erkek karakterlerin kadın karakterlere göre az da olsa daha fazla temsil edildiğini belirtmektedir. Kadın/erkek rolleri açısından ise yer yer (arabası bozulan bir kadın ve arabayı tamir eden bir erkek, kadınlar ve erkeklere telefon kullanımıyla ilgili yapılan anket sonucu kadınların markaya, erkeklerin ise kullanışa önem vermesi vb.) geleneksel tutum izlendiği belirlenmiştir. Başka bir metinde ise geleneksel tutumların değişmeye başladığından bahsedilmiştir ve örneği şu şekildedir.

- Traditionally it has always been women who do part-time jobs when a family needs one parent at home, while the man's career has always come first. But more recently it's men, not women, who are scaling down their work time and with over a million British men now working part-time, a quiet revolution is taking place.

Speakout B2 seviye ders kitabında incelenen 45 dinleme metninin 36'sında kadın ve erkek bireylere yer verilmiş olup kitap geneli dinleme metinlerinde kadın erkek oranlarında dengenin korunduğu tespit edilmiştir. Toplumsal cinsiyet açısından incelendiğinde ise 'Listen to two people giving a presentation about the pros and cons of traditional gender roles. Which

of your ideas do they mention?’ olmak üzere bir aktivite belirlenmiştir. İncelenen yazma ve konuşma etkinliklerinde cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kapsamında 2’şer veri tespit edilmiş olup örneklerin bir kısmı şu şekildedir.

- Work in pairs and discuss. Are there traditional gender roles in your country? What are they? (2015, s.29).
- Work in pairs and prepare a presentation on the pros and cons of one of the topics below. Make a list of three pros and three cons.

Women and men competing in the same teams and leagues in sports.

Laws that say companies should have 50 percent men and 50 percent women as directors.

Husbands and wives sharing household chores equally (housework and home repairs). (2015, s.29).

4.5.5. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Yaş Açısından İncelenmesi

Speakout B2 seviye ders kitabı okuma metnlerinin 5’inde yaşlara ait özel atıflara yer verildiği tespit edilmiş olup metinlerde genellikle genç ve yetişkin yaş gruplarının öne çıkarıldığı tespit edilmiştir. Örneklerin bir kısmı şu şekildedir.

- After working as a firefighter and insurance salesman, Colonel Sanders was 62 years old when he opened the first Kentucky Fried Chicken restaurant.

Romanian Nadia Comaneci, winner of three Olympic gold medals, was the first female gymnast to be awarded a perfect score of 10 in an Olympic gymnastic event. She was only 14. She retired at the age of 23 (2015, s.69).

İncelenen 45 dinleme metninin 7’sinde (%15.5 oran) yaşa ait spesifik verilerin olduğu tespit edilmiş olup metinlerde genel olarak genç ve yetişkin yaş gruplarına yer verildiği belirlenmiştir. Yaşlı bireylerle ilgili en belirgin içerik 6. ünitedeki bir BBC videosunda ele alınmıştır. Bu videoda, Japon adası Okinawa’da yaşayan yaşlıların hayatlarına yer verilmiştir. İncelenen yazma etkinliklerinde ise yaş olgusu ile ilgili 6. ünite de bir aktivite tespit edilmiş olup örneği şu şekildedir.

- Choose one of the topics from Exercise 6A and write a forum comment giving your point of view.

Politicians should be young - younger adults understand the changing world better.

Children should take care of their parents when they get old.

Some younger people think they have nothing to learn from older people, and they're right (2015, s.77).

Son olarak incelenen 104 adet konuşma etkinliğinde yaş olgusuna ait 10 adet veri (yaklaşık %9,6 oranında) tespit edilmiş olup bu etkinlikler genelde 6. ünitelerde yer almıştır. Örneklerin bir kısmı ise şöyledir.

- Work in pairs. For each statement, think of two points that support the opinion and two points against it.

Thirteen is too young to join a social networking site.

A sixteen-year-old shouldn't be allowed to smoke cigarette.

An eighteen-year-old who has just passed their driving test isn't ready to drive the family car alone (2015, s. 75).

- Who is the oldest person you know or have known?

What do you think they would say is the secret to a long life? (2015, s.76).

4.5.6. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Engellilik Açısından İncelenmesi

Speakout B2 seviye ders kitabı okuma metinlerinde engellilikle ilgili içeriğe rastlanmamıştır.

Dinleme metinlerinde 1 adet engellilik konusuyla ilgili bulgu tespit edilmiştir. Şu şekilde örneklendirilmiştir.

- Because I think that that will satisfy the needs of many different age groups. I think it would be very good for wheelchairs, for blind people, for people with disabilities, there would be areas that would be excellent for young people, and lots of learning opportunities in the education centre. And we know from past experience that the older age group certainly enjoy gardens (2015, s.125).

Son olarak Speak Out B2 seviye ders kitabı yazma ve konuşma etkinlikleri incelendiğinde engellilik olgusuyla ilgili herhangi bir veri tespit edilmemiştir.

4.5.7. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Sosyoekonomik Durum/Sosyal Sınıf Açısından İncelenmesi

Speakout B2 seviye ders kitabındaki 55 okuma metninin 24'ünde (%43.6) sosyoekonomik durum ve sosyal sınıfa dair bilgilerin bulunduğu belirlenmiştir. Metinlerde öğretmen, polis, avukat, doktor vb. orta sınıfın yanı sıra üst sınıfa ait oyuncular, siyasetçiler, bilim insanları, sanatçılar ve sporcular gibi meslek gruplarına yer verilmiştir. Alt

sosyoekonomik düzeydeki bireylere ait verilerin ise 5 metinde bulunduğu belirlenmiş olup örneklerin bir kısmı şu şekildedir.

- ...And it was when I was cycling in Holland that I heard about a charity which mends old bikes and sends them off to people who are living in extreme poverty. Ryan now donates all his spare time at weekends to fixing bikes for the charity... (2015, s.21).
- There was only one waitress and she was moving a bit awkwardly because she was visibly very pregnant. 'When's it due, honey?' the old lady asked. 'Any day now,' answered the waitress. 'You don't look too happy.' 'To be honest, I don't know how we're going to manage on just my husband's pay.' (2015, s.33).

Ders kitabın dinleme metinlerinin 23'ünde (yaklaşık %51 oranda) sosyoekonomik durum ve sosyal sınıflarla ilgili içerik bulunmuştur. Kitabın, okuma metinlerine benzer bir doğrultuda büyük ölçüde orta sınıfa ait meslek grupları ve üst sınıfa mensup siyasetçiler, oyuncular, bilim adamları, sanatçılar ve sporcular gibi profesyonel gruplara yönelik bir odaklanma sergilediği gözlemlenmiştir.

Ders kitabı yazma etkinlikleri incelendiğinde sosyoekonomik olgular doğrultusunda 28 metnin 4'ünde (%14,2 oranda) veri tespit edilmiştir. Örneklerden biri şöyledir.

- Choose two statements and write one reason for and one reason against each one. Give examples to support your ideas.

The media should focus more on the lives of ordinary people rather than on famous people.

Son olarak Speakout B2 seviye ders kitabında bulunan konuşma aktivitelerinin 16'sında sosyal sınıfın ele alınması, bu konunun %15,3 oranında işlendiğini belirtmektedir. Örneklerin bir kısmı aşağıda sunulmuştur.

- Work in pairs and choose three topics from Exercise 7 A to discuss. Make notes on why you agree or disagree with each statement.

I find it deeply disturbing that children are forced to work in factories.

It's completely unethical for a company to profit by paying workers less than a living wage.

It seems reasonable to steal food if you're poor and hungry. Otherwise you would die.

University education has become too expensive – I think it should be free for all. It's totally outrageous (2015, s.27).

4.5.8. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Toplumsal/Sosyal İlişkiler Açısından İncelenmesi

Speakout B2 seviye ders kitabı okuma metnlerinin 8'inde (yaklaşık %14,5) toplumsal ilişkilerle ilgili ögeler tespit edilmiştir. Aşağıda, çok kültürlülük bağlamında okuma metnlerinden çıkarılmış toplumsal ilişkileri ele alan örnekler verilmiştir.

- Wherever in the world you are born, society sets out a timeline for your life. You start out confronted by rules and restrictions: you mustn't cross at the red light; don't talk back to the teacher. There are milestones of freedom: the age at which your mother says you can stay out late, the point at which you're allowed to take public transport alone or to drive a car (2015, s.68).

Ders kitabındaki dinleme metinleri üzerine yapılan incelemede, toplam 45 metnin 6'sında (%13,3 oranında) toplumsal ilişkilerle ilgili ögelerin bulunduğunu ortaya koyulmuştur. Yazma etkinliklerinde yapılan incelemede ise toplumsal ilişkilerle ilgili 28 etkinlikte 4 adet veri (%14,2 oranında) tespit edilmiş olup örneklerin biri şöyledir.

- Your neighbours / new burglar alarm / alarm gone off three times / neighbours away / tried to talk to them / too busy. Write a letter of complaint to your neighbours.

Son olarak 104 konuşma etkinliğinin 6'sında toplumsal ilişkilere yönelik veriler belirlenmiş olup, bu, tüm etkinliklerin yaklaşık %5,7'sine denk gelmektedir. Örneklerin bir kısmı aşağıdaki gibidir.

- Work in pairs. For each situation below, write the first two sentences of the conversation.

You've been driving your colleague to work for over a month. He/She has never offered you money for petrol.

Your neighbour in a block of flats leaves bags of rubbish in the hall for days. He/She eventually takes them out but there's always a bad smell in the hall as a result.

Your friend has long conversations on her mobile when you're out together.

A friend often gives you a lift on his/her motorbike but his/her driving is scary (2015, s.99).

4.5.9. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabı Okuma Etkinliklerinin Siyasal Yönelim Açısından İncelenmesi

Speakout B2 seviye ders kitabında bulunan okuma, dinleme, yazma ve konuşma etkinliklerinin hiçbirinde çok kültürlülük bağlamında siyasal yönetime ait kullanıma rastlanılmamıştır.

4.5.10. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Cinsel Yönelim Açısından İncelenmesi

Speakout B2 seviye ders kitabında bulunan okuma, dinleme, yazma ve konuşma etkinliklerinin hiçbirinde çok kültürlülük bağlamında cinsel yönelime ait bir kullanım saptanmamıştır.

4.5.11. Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Ders Kitabı Etkinliklerinin Diğer Kültürel Boyutlar Açısından İncelenmesi

Speakout B2 seviyesi kitabında incelenen okuma metinlerinde tatiller/festivaller ve gelenekler konusunda bir örnek tespit edilememiştir. Dinleme metinlerinde ise farklı kültürlere ait tatiller ve festivallerle ilgili herhangi bir bilgi tespit edilemezken geleneklerle ilgili bir örnek belirlenmiştir. 8. üniteye yer alan BBC videosunda, farklı kültürlerden bireylerin tokalaşma biçimleri üzerine bilgiler içerdiği saptanmış olup videoda, Morocco, Malta, Kuzey ve Güney Afrika, Türkiye, Japonya gibi çeşitli yerlerde yaşayan insanların selamlaşma adetleri ele alınmıştır. İncelenen okuma etkinliklerinde de benzer bir şekilde farklı kültürlere ait tatiller, festivaller ve gelenekler doğrultusunda bir veri tespit edilememiştir. İncelenen konuşma etkinliklerinde farklı kültürlerin tatil ve festival gibi özel günlerine ilişkin herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır; ancak geleneklerle ilgili 1 örnek tespit edilmiş olup şu şekildedir.

- Are there any conversation topics which you would avoid asking in your culture/country? (2015, s.8).

Speakout B2 seviyesi kitabı okuma metinlerinde farklı kültürlere ait kıyafetler konusunun hiç işlenmediği, yiyecekler konusunun ise bir kere yüzeysel olarak ele alındığı tespit edilmiştir. Örneği şu şekildedir.

- There will be Turkish meze dishes on the tables and coffee or other drinks are available (2015, s.8).

Dinleme metinlerinde de okuma metinlerine benzer bir şekilde farklı kültürlerin kıyafetleri göz ardı edilmiş olup yiyecekler konusu ise 3 kere yüzeysel olarak ‘cappuccino, limonada con soda ve citrus meyvesi’ olmak üzere ele alınmıştır. Örneklerden biri aşağıdaki gibidir.

- C: ... yeah, and we would chat or just sit around drinking *limonada con soda* and...
J: What's that?
C: Erm, that's freshly squeezed lemons and soda water. It's a typical drink there.

İncelenen yazma ve konuşma etkinliklerinde farklı kültürlere ait yiyecekler ve kıyafetler olgusuna ait herhangi bir veriye ulaşılamamıştır.

Diğer taraftan B2 seviye Yedi İklim kitabında bulunan 55 okuma metninin 5'inde (%9 oranında) sanat, müzik, edebiyat, spor ve eğitim gibi kültürel ifadeler yer verilmiştir. Aşağıda, çok kültürlülük kapsamında bu alanlarda çıkarılmış örnek kullanımlar verilmiştir.

- Many years ago a crowd gathered outside the Paris Opera House to see a performance by one of the most famous opera singers of the time.
- It was in 1605, after a career as a soldier and then a tax collector, that Cervantes' novel *Don Quixote* was published, destined to become one of the greatest novels of all time. He was 58.

Sanat, müzik, edebiyat ve spor alanında dinleme metinlerinde 4 adet veri tespit edilmiştir. Diğer taraftan yazma etkinliklerinde hiçbir veriye rastlanılmamıştır. Son olarak incelenen konuşma etkinliklerinde bu konuya ilişkin 6 örnek (%5,7 oranında) belirlenmiş olup örneklerin bir kısmı şu şekildedir.

- Look at the photos of game shows and quizzes and discuss the questions.
Do you enjoy watching shows like this? Why/Why not?
What are the most popular shows of this kind in your country? (2015, s.50).
- Which paper in your country is the most sensationalist/biased? (2015, s.86).

Speakout B2 seviyesindeki okuma metinlerinde yapılan incelemede 55 metinden 6'sında (%10,91) sembollerle ilgili içerik ele alındığı ve bu içeriklerde para birimlerinin yer aldığı tespit edilmiştir. Dinleme metinlerindeki incelemede ise 45 metinden 4'ünde (%8,89) sembol niteliğinde veri belirlenmiştir. Yazma metinlerinde herhangi bir sembol yer almazken, konuşma metinlerinde ise 104 metinden 3'ünde (%2,88) sembol kullanıldığı tespit edilmiştir ve bu semboller arasında Longitude Prize ve çeşitli para birimleri yer aldığı belirlenmiştir.

Diğer kültürel boyutlar açısından B2 seviye okuma metinleri ele alındığında coğrafi ve kültürel yerler ile ilgili 15 metinde (%27,2) bu konuların işlendiği gözlemlenmiştir. Aşağıda çok kültürlülük bağlamında coğrafi ve kültürel yerleri ele alan okuma metinlerinden örnek kullanımlar verilmiştir.

- Nuclear weapons were the worst offender, getting %11 of the total vote. They've only been used in twice in wars-in 1945, the USA dropped the bomb 'Little Boy' on the Japanese city Hiroshima, followed the days later by 'Fat Man' which fell on Nagasaki (2015, s.57).
- My favourite building is in fact a bridge, the Millau Viaduct in southern France. It's an awe-inspiring structure, as much a work of art as it is a bridge (2015, s.125).

İncelenen 45 adet dinleme metninin 11 tanesinde (%24,4) farklı coğrafi ya da kültürel mekân verisi tespit edilmiş olup Afghanistan, Paris, France, Amsterdam, Seville, Buenos Aires,

Argentina, Malaysia, China, Italy, Venice, Japan, Finland, Rincon, Okinawa, Malta, East Africa, Mali, Morocco, Turkey bu verilere örnektir. Yazma etkinliklerinde ise bu doğrultuda 1 adet veri tespit edilmiştir ve örneği şu şekildedir.

- Write a short article (150-200 words) giving advice to a foreign student or business person coming to your country. Choose one or two topics from Exercise 4C to focus on. (2015, s. 101).

Diğer taraftan konuşma etkinliklerinde ise 9 adet farklı coğrafi ya da kültürel mekân verisi belirlenmiş olup %9,57 oranına denk gelmektedir. Aşağıda bu doğrultuda örnek bir kullanım verilmiştir.

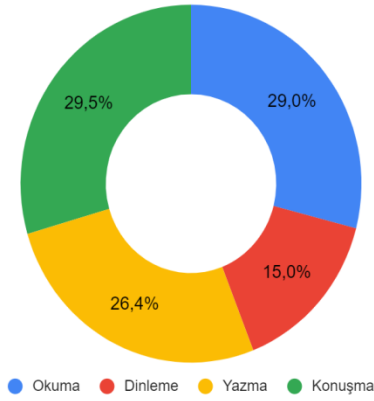
- Work in pairs and discuss. How easy do you think you would find it to live on Okinawa? Is there anything you would find difficult? (2016, s.76).
- Work in pairs and look at the categories. What do you think the top five are for each category?
The top five ...
Most dangerous animals
Countries with the tallest people
Cities for art lovers
Friendliest countries (2015, 87).

Son olarak Speak Out B2 seviye okuma metinlerinde beden diline ait bir veri bulunamamıştır. Dinleme metinlerinde ise beden dili iletişimi 1 kere 8. ünite BBC videosunda ele alınmış olup Morocco, Malta, Kuzey ve Güney Afrika, Türkiye, Japonya gibi çeşitli yerlerde yaşayan insanların selamlaşma adetleri ele alınmıştır. Yazma metinlerinde beden dili konusunda hiç veri tespit edilememiş olup konuşma metinlerinde ise 3 veri (%2,8) tespit edilmiştir. Örneklerin bir kısmı şu şekildedir.

- Work in pairs. Which gestures do you know? Show your partner.
shrug your shoulders
cross your fingers
tap the side of your head
give the thumbs up sign
hold your hands out, palms up
nod
shake your head
rub your thumb and first two fingers together
What do these gestures mean in your country? Do people there use any other gestures?

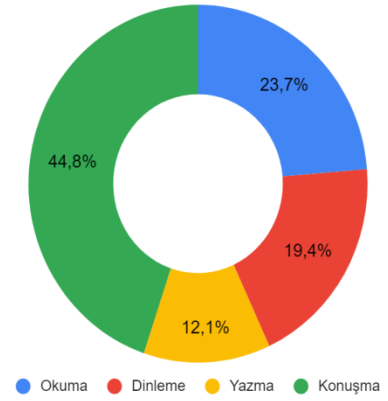
4.6. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı ve Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Seviye Ders Kitabı Verilerinin Çok Kültürlülük Kapsamında Karşılaştırılması

Yedi İklim B2 - Tüm Beceriler Dağılım Oranları

Şekil 9 Yedi İklim B2 beceri dağılımı

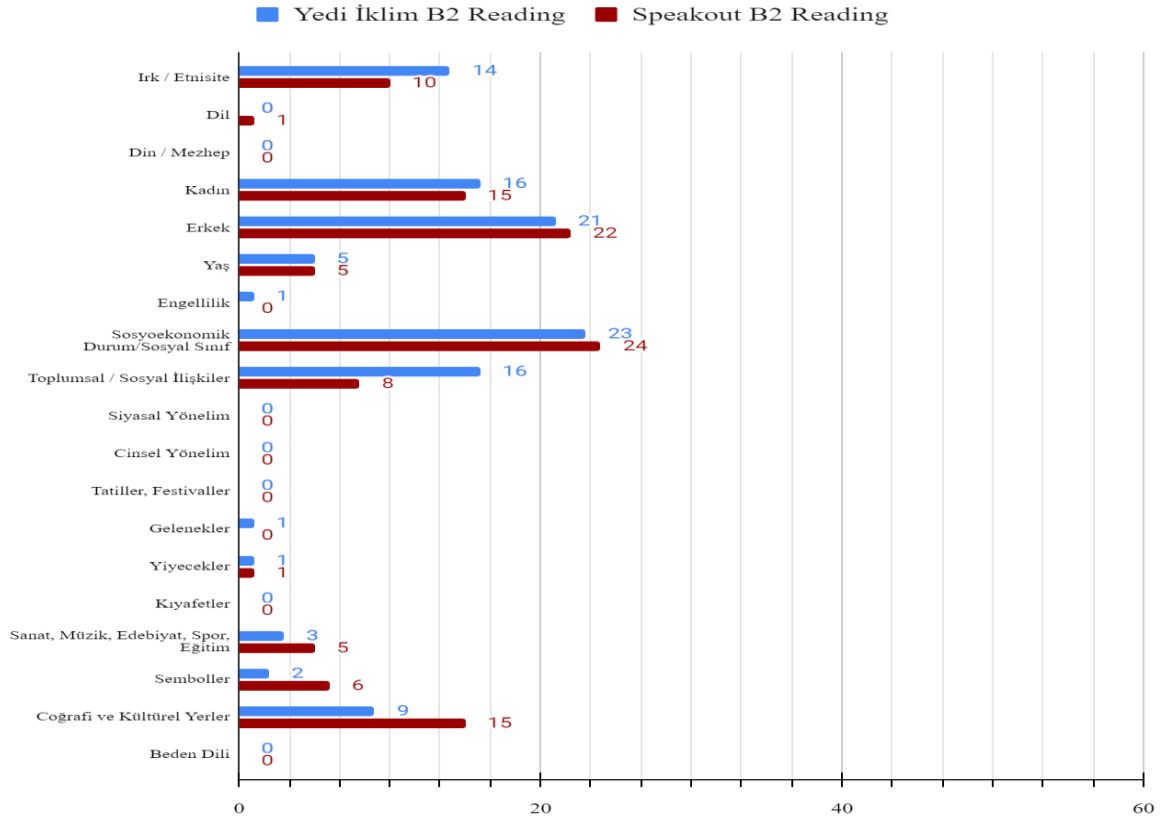
Speakout B2 - Tüm Beceriler Dağılım Oranları

Şekil 10 Speakout B2 beceri dağılımı

Yapılan araştırma ile Yedi İklim B2 ve Speakout B2 ders kitaplarında yer alan dil becerilerinin dağılımlarının her iki kitapta farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Grafiklerde de görüldüğü üzere Yedi İklim B2 seviye kitabında konuşma ve okuma etkinlikleri neredeyse eşit oranda olup tüm etkinliklere oranla daha baskın iken Speakout B2 seviye kitabında konuşma etkinlikleri %44,8'i oluşturmuştur. Diğer taraftan Yedi İklim ders kitabında konuşma ve okuma etkinliklerini dinleme (%26,4) ve yazma (%15,0) becerileri takip etmiştir. Speakout B2 ders kitabında ise konuşma etkinliklerinin (%44,8) ardından en fazla yer verilen etkinlik türü okuma (%23,7) olurken, üçüncü sırada dinleme (%19,4) ve dördüncü sırada yazma (%12,1) etkinlikleri yer almıştır. Son olarak Yedi İklim B2 seviye ders kitabında dört ana dil becerisi etkinliklerinin daha dengeli bir şekilde dağılım gösterdiği tespit edilmiş olup Speakout B2 ders kitabında özellikle konuşma becerisinin ön planda olduğu belirlenmiştir.

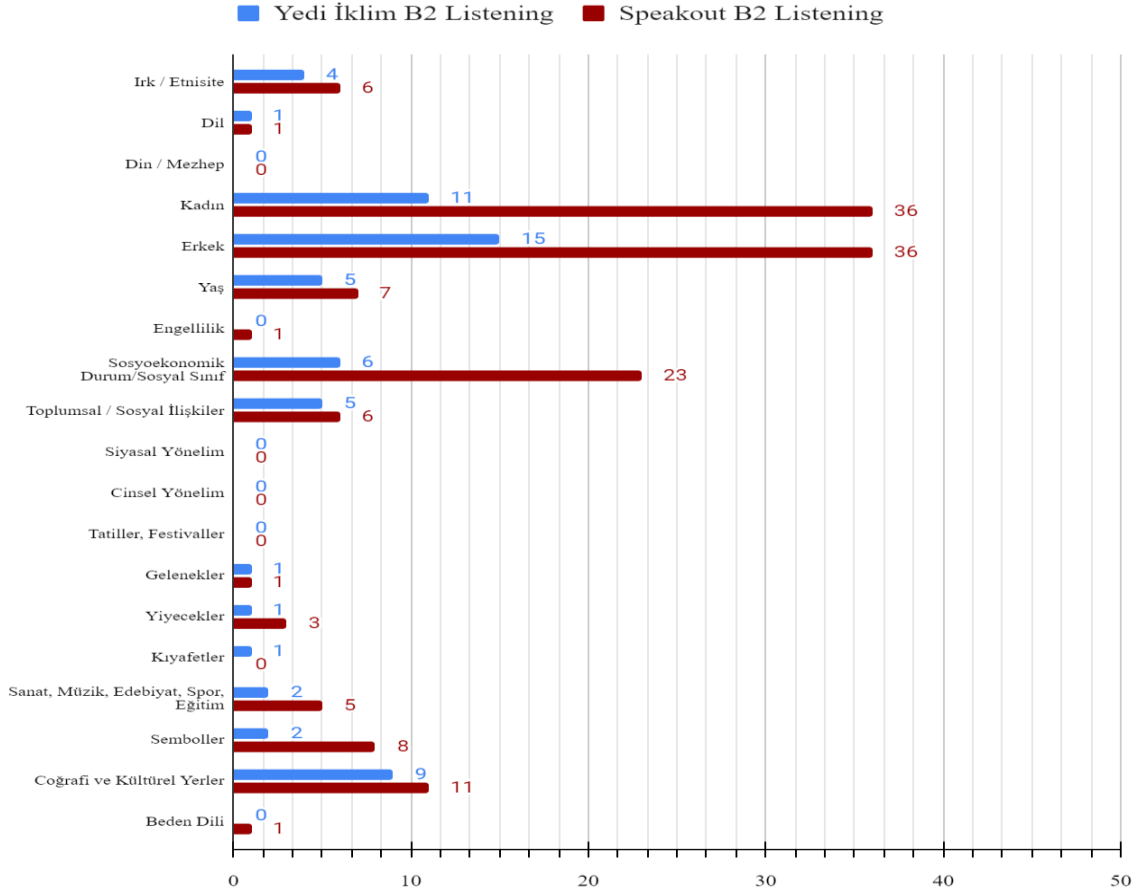
4.6.1. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı ve Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Seviye Ders Kitabı Okuma Etkinlikleri Karşılaştırması

Şekil 11 Yedi İklim B2 ve Speakout B2 okuma etkinliklerinde çok kültürlü öğeler

Yedi İklim B2 ve Speakout B2 kitaplarındaki okuma etkinliklerinin sayıları incelendiğinde Yedi İklim kitabında 56 adet, Speakout kitabında ise 55 adet okuma etkinliği tespit edilmiştir. Yedi İklim B2 ve Speakout B2 ders kitaplarının okuma etkinlikleri incelendiğinde her iki kitapta da bazı kriterlerin ‘Cinsiyet’, ‘Yaş’, ‘Sosyoekonomik Durum/Sosyal Sınıf’ ve ‘Kıyafetler’ gibi benzer oranda ele alındığı fark edilmiştir. Diğer taraftan ‘Coğrafi ve Kültürel Yerler’ temasının Yedi İklim B2 kitabında 9 metinde (%13,6) ele alındığı tespit edilmiş olup Speakout B2 kitabında bu konu 15 metinde (%27,7) ele alınmıştır. ‘Toplumsal/Sosyal İlişkiler’ teması ise Yedi İklim B2 kitabında 16 metin (%28,5) ile ele alınırken Speakout B2 kitabında 8 metinde (%14,5) oranında ele alınmıştır. Ayrıca ‘Engellilik’ ve ‘Gelenekler’ olguları Yedi İklim ders kitabında 1’er kere işlenmiş olup Speakout ders kitabında işlenmemiştir ve ‘Dil’ olgusuna ise sadece 1 kere Speakout B2 seviye ders kitabında yer verilmiştir. Son olarak her iki kitabın okuma metinlerinde ‘Din/Mezhep’, ‘Cinsel Yönelim’, ‘Siyasal Yönelim’ ve ‘Beden Dili’ öğeleri tamamen göz ardı edilmiştir.

4.6.2. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı ve Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Seviye Ders Kitabı Dinleme Etkinlikleri Karşılaştırması

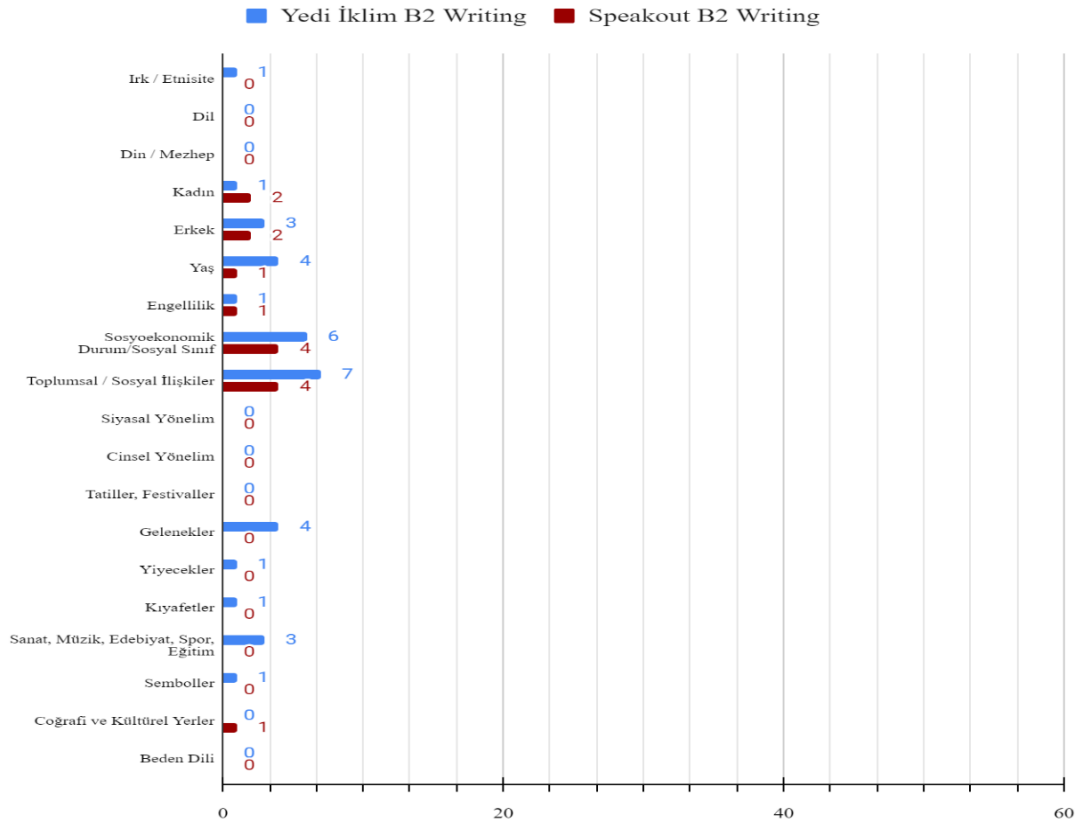

Şekil 12 Yedi İklim B2 ve Speakout B2 dinleme etkinliklerinde çok kültürlü öğeler

Yedi İklim B2 ve Speakout B2 kitaplarındaki dinleme etkinliklerinin sayıları incelendiğinde Yedi İklim kitabında 29 adet, Speakout kitabında ise 55 adet dinleme etkinliği tespit edilmiştir. İki kitapta da dinleme metinlerinde çok kültürlülük kapsamında ele alınan bazı temaların benzer oranlarda yer aldığı belirlenmiştir. Örneğin ‘İrk/Etnisite’ konusu Yedi İklim kitabında %13,8 oranında işlenirken Speakout B2 ders kitabında %13,3 oranında işlenmiştir. Benzer bir şekilde ‘Toplumsal/Sosyal İlişkiler’ olgusu Yedi İklim B2 kitabında 5 metinde (%17,2) ve Speakout B2 kitabında 6 metinde (%13,3) ele alınmıştır. Cinsiyet açısından ise Speakout ders kitabı daha dengeli bir dağılım göstermiştir. Öte yandan ‘Sosyoekonomik Durum/Sosyal Sınıf’ (%51,1) çeşitliliği açısından Speakout B2 ders kitabı daha baskındır. ‘Yaş’ ve ‘Gelenekler’ temalarına her iki kitapta da çok kısıtlı yer verilmiş olup ‘Kıyafetler’ olgusu sadece Speakout kitabında 1 kere ele alınmıştır. Ayrıca Yedi İklim B2 kitabında ‘Coğrafi

ve Kültürel Yerler’ konusuna 9 metinde (%31) yer verilirken Speakout B2 kitabında bu tema 11 metinde (%24,4) işlenmiştir. Son olarak ‘Din/Mezhep’, ‘Cinsel Yönelim’ ve ‘Siyasal Yönelim’ her iki kitapta da hiç ele alınmamıştır, ‘Beden Diline’ ise sadece Speakout kitabında 1 kere yer verilmiştir.

4.6.3. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı ve Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Seviye Ders Kitabı Yazma Etkinlikleri Karşılaştırması

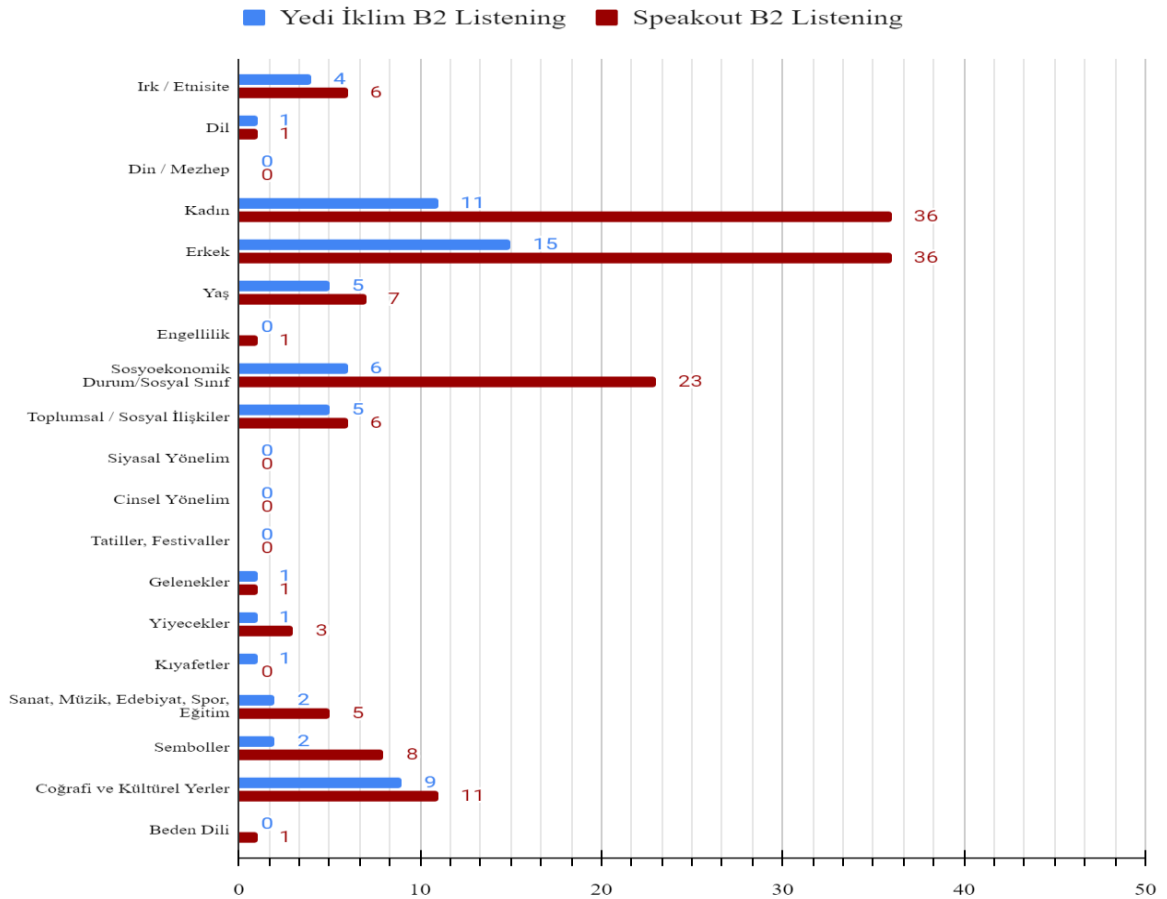

Şekil 13 Yedi İklim B2 ve Speakout B2 yazma etkinliklerinde çok kültürlü öğeler

Yedi İklim B2 ve Speakout B2 kitaplarındaki yazma etkinliklerinin sayıları incelendiğinde Yedi İklim kitabında 51 adet, Speakout kitabında ise 28 adet yazma etkinliği tespit edilmiştir. Her iki kitapta da ‘Sosyoekonomik Durum/Sosyal Sınıf’ ve ‘Toplumsal/Sosyal İlişkiler’ temaları ön plana çıkmıştır. Yedi İklim B2 kitabında ‘Sosyoekonomik Durum/Sosyal Sınıf’ yazma etkinliklerinin %11,8’ini, ‘Toplumsal/Sosyal İlişkiler’ ise %14,2’sini oluşturmuştur. Speakout B2 kitabında ise her iki olgu metinlerin %14,3’ünde yer almıştır. Diğer yandan ‘Sanat, Müzik, Edebiyat, Spor, Eğitim’ konusu Yedi İklim B2 kitabında %5,9’unda bulunurken Speakout B2 kitabında ise bu konuya yer verilmemiştir. Benzer bir doğrultuda

‘Engellilik’ temasına Yedi İklim yazma etkinliklerinde %5,9 oranında yer verilirken bu konu Speakout B2 kitabında hiç ele alınmamıştır. Dahası ‘Gelenekler’ ve ‘Yiyecekler’ konuları Yedi İklim B2 kitabında sırasıyla %7,8 ve %2 oranlarında bulunurken Speakout B2 kitabında bu konular göz ardı edilmiştir. Son olarak her iki kitapta da ‘Dil’, ‘Din/Mezhep’, ‘Tatiller/Festivaller’, ‘Cinsel Yönelim’, ‘Siyasal Yönelim’ ve ‘Beden Dili’ temaları yazma etkinliklerinde tespit edilememiştir.

4.6.4. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yedi İklim B2 Ders Kitabı ve Yabancı Dil Olarak İngilizce Öğretiminde Kullanılan Speakout B2 Seviye Ders Kitabı Konuşma Etkinlikleri Karşılaştırması

Şekil 14 Yedi İklim B2 ve Speakout B2 konuşma etkinliklerinde çok kültürlü öğeler

Yedi İklim B2 ve Speakout B2 kitaplarındaki konuşma etkinliklerinin sayıları incelendiğinde Yedi İklim kitabında 57 adet, Speakout kitabında ise 104 adet yazma etkinliği tespit edilmiştir. Kitapları konuşma etkinliklerinin analizi sonucunda kitaplarda benzer

temalara farklı oranlarda yer verildiği belirlenmiştir. Örneğin ‘Sosyoekonomik Durum/Sosyal Sınıf’ ve ‘Toplumsal/Sosyal İlişkiler’ olguları her iki kitapta da ön planda bulunmuştur. Yedi İklim B2 kitabında bu iki temaya %17,5 ve %12,3 oranında yer verilmiştir. Speakout B2 kitabında ise %15,4 ve %5,8 oranında yer verilmiştir. Diğer yandan ‘Gelenekler’ konusu Yedi İklim B2 kitabında %12,3 oranında tespit edilmiştir ancak Speakout B2 kitabında bu konuya sadece 1 kere değinilmiştir. Ayrıca ‘Sanat, Müzik, Edebiyat, Spor, Eğitim’ konusu Yedi İklim B2 kitabında %3,5 oranında iken Speakout B2 kitabında ise %5,8 orandadır. ‘Coğrafi ve Kültürel Yerler’ konusunun da 2 kitapta işlendiği belirlenmiş olup bu temalar Yedi İklim B2 kitabında %5,3 ve Speakout B2 kitabında ise %8,7 oranındadır. Son olarak ‘Din/Mezhep’, ‘Cinsel Yönelim’, ‘Siyasal Yönelim’ ve ‘İrk/Etnisite’ gibi temalar her iki kitabın konuşma bölümünde yer almamıştır. ‘Beden Dili’ konusu ise sadece Speakout B2 kitabında işlenmiştir.

BÖLÜM 5

TARTIŞMA

Bu araştırmada öncelikle ele alınan konu ile ilgili geniş bir kuramsal çerçeve ortaya konulmuştur. İlk olarak dilin tanımına, nasıl ortaya çıktığına ve genel hatlarıyla dil olgusuna değinilmiştir. Daha sonra dil ile bağlantılı olan kültür olgusu ele alınmış ve bu konu hakkında temel bilgiler verilmiştir. Ardından dil öğretiminde kültürün yeri ve önemi işlenmiştir. Dahası araştırmacının ana temasını da oluşturan çok kültürlülük kavramı incelenmiş, bu kavramın eğitimdeki yeri ve dil öğretimiyle olan ilişkisi açıklanmış ve Avrupa dilleri için belirlenen ortak çerçevenin çok kültürlülük açısından nasıl bir içerik sunduğunu ortaya koyulmuştur. Nitekim dil öğretiminde ders kitaplarının önemi ve ders kitaplarında çok kültürlülük başlıkları altında çok kültürlülük kavramının yeri araştırılmış ve yabancılara İngilizce ve Türkçe öğretimi ders kitapları çok kültürlülük bağlamında karşılaştırılmıştır.

Araştırma bağlamında alan yazın incelendiğinde çok kültürlülük olgusu kapsamında yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun yabancı dil olarak İngilizce öğretimini baz alan kitaplar üzerine olduğu görülmüştür. Öte yandan Türkçenin yabancı dil olarak öğretimini hedefleyen kitapların genel olarak dil öğretiminde kültürün yeri açısından ele alındığı belirlenmiştir. Fakat bu kitapların çok kültürlülük perspektifinden neredeyse hiç incelenmedikleri tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra Türkçeyi ve İngilizceyi yabancı dil olarak öğretmeyi hedefleyen kitapların çok kültürlülük açısından karşılaştırmalı olarak yeterince ele alınmadığının farkına varılmıştır. Bu doğrultuda kültür alanında yapılan bir çalışmada Şimşek (2018) “Yabancılar için Türkçe ve İngilizce Ders Kitaplarındaki Kültürel İçeriklerin Karşılaştırılması” adlı makalede New English File Upper Intermediate kitabı ile Yeni Hitit 3 kitaplarını kültürel açıdan karşılaştırmıştır. Karşılaştırma sonucunda New English File kitabında Anglo-Amerikan kültürünün basın olduğu, Batılı ve İngilizce konuşulan kültürlerin ön plana çıktığı, öğrencilerin yerel kültürlerinin geri planda tutulduğu belirtilmiştir. Diğer yandan, Yeni Hitit 3 kitabında ise Türk kültürünün temel düzeyde verildiği ve Amerikan kültürünün yoğun bir hâkimiyetinin tespit edildiği belirtilmiştir.

Başka bir araştırma ise Kalay (2017) tarafından gerçekleştirilmiştir. “Hazırlık Sınıflarında Okutulan ‘Face2Face’ Ders Kitabında Çok Kültürlülük” başlıklı bu çalışmada, Face2Face kitabı çok kültürlülük açısından değerlendirilmiş olup kitapta kültürel çeşitliliği yansıtan okuma ve dinleme metinleri ile görsellere yer verildiği fakat bunların öğrencilere ayrı bölümler olarak sunulmadığı saptanmıştır. Ayrıca kitabın çok kültürlülük açısından yetersiz kaldığı ve gözden geçirilmeye ihtiyaç duyduğu belirlenmiştir. Araştırma sürecinde de benzer

şekilde hazırlık sınıflarında okutulan Spakout serisi ile yabancı dil olarak Türkçe alanında kullanılan Yedi İklim kitapları incelenmiştir.

Benzer doğrultuda Başbay, Dimici ve Yıldız (2018) tarafından yayımlanan “An Analysis of an English Coursebook (English File) in Terms of Multiculturalism” çalışmasında English File ders kitapları çok kültürlülük bakımından değerlendirilmiş ve bu kitapları kullanan öğretmenler ile görüşmeler yapılmıştır. Çalışmada kitaplarda büyük oranda İngiliz ve Amerikan kültürlerinin yer aldığı ve bu kültürlerle ait alt kültürlerin bile yeterince yansıtılmadığı belirtilmiştir. Benzer bir şekilde yapılan araştırmada da Speakout kitabında Anglo-Amerikan kültür hakimiyeti tespit edilmiştir.

Öte yandan Açıkgöz (2018) “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Kültür Aktarımı: Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı” isimli tez çalışmasında kitaplarda kültürler arası yetkinliğe yer veren çalışmaların yeterli olmadığını ve hedef kültür ile evrensel kültüre ait dengeli bir dağılım olmadığını belirtmiştir. Ayrıca, yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında farklı kültürlerle ait öğelere yer verilmesi gerektiğini ifade etmiş ve hedef kültürlerin de göz önünde bulundurularak bu öğelerin dengeli bir şekilde dağıtılmasını önermiştir.

“Ortaokul İngilizce Dersi Öğretim Programının ve İngilizce Ders Kitaplarının Çok kültürlülük Açısından İncelenmesi” adlı çalışmada ise Karakuş ve Üzülmaz (2017) çok kültürlülüğün öğrencilere yalnızca öğretim programı ve kitaplardaki ünitelerde az miktarda yer alan kazanımlarla veya etkinliklerle kazandırılmasının güç olduğu belirtmişlerdir. Dahası ortaokul ders kitaplarının çok kültürlülük açısından yeterli olmadığını, İngilizce öğretim programlarında çok kültürlülüğe yer verilmesi gerektiğini söylemişlerdir.

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan bu çalışmalardan yola çıkılarak yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan Yunus Emre Enstitüsü'ne ait Yedi İklim ders kitabı (B1 ve B2) seviyesi ile İngilizce öğretiminde etkili bir yere sahip olan Pearson yayıncılığa ait Speakout (orta seviye) ders kitaplarının dört temel beceri bölümleri çok kültürlülük perspektifinde incelenip karşılaştırılmıştır. Çalışmada öncelikle her seviyedeki kitap kendi içinde incelenmiş sonrasında kitapların seviyelerine göre karşılaştırma yapılmıştır.

Araştırmaların sonucunda Yedi İklim B1 ve Speakout B1 ders kitaplarında dört temel dil becerisinin dağılımında farklılıklar görülmüştür. Yedi İklim B1 kitabında okuma etkinlikleri %40,1 oran ile ilk sıradayken Speakout B1 kitabında bu oran %25,9'dur ve ikinci sıradadır. Diğer yandan Speakout B1 kitabında konuşma etkinlikleri %44,3 ile en çok oranda yer alırken Yedi İklim B1 kitabında bu oran %24,5'tir. Yazma etkinlikleri %21,4 oran ile Yedi İklim B1 kitabında üçüncü sırada iken dinleme etkinlikleri %14,1 oran ile son sıradadır. Speakout B1 kitabında ise dinleme %20,3 ile üçüncü sıradayken yazma becerisi %9,4 oranla son sırada yer almıştır. Aynı şekilde Yedi İklim B2 ve Speakout B2 ders kitapları da incelendiğinde Yedi İklim B2 kitabında konuşma ve okuma etkinlikleri neredeyse eşit bir orana sahipken Speakout B2 kitabında konuşma etkinlikleri %44,8 ile ilk sıradadır. Yedi İklim B2 kitabında dinleme etkinlikleri %26,4 ile üçüncü sırada iken yazma etkinlikleri ise %15 ile son sıradadır. Speakout B2 kitabında ise okuma %23,7 ile ikinci sıradayken dinleme becerisi %19,4 oran ile üçüncü sırada, yazma etkinlikleri ise %12,1 oran ile son sırada yer almaktadır. Bu veriler her iki seviyede de kitapların dil becerilerine yönelik bakış açılarını ve yaklaşımlarını ortaya koymuştur. Okuma ve konuşma etkinliklerinin kitaplarda ön planda olduğunu göstermiştir. Yedi İklim B1 seviye kitabında okuma etkinliklerinin çoğunlukta olması öğrencilerin okudukları metinleri anlamlandırma becerilerini geliştirmeye önem verildiğini gösterebilir. Ayrıca seviye ilerledikçe okuma ve konuşma becerilerinin neredeyse eşit seviyeye gelmesi öğrencilerin dili etkileşimli kullanmalarına da önem verildiğini ifade edebilir. Speakout kitabı B1 ve B2 seviyelerinde konuşma etkinlikleri ön planda olup benzer şekilde dilin etkileşimli kullanıma verilen önemi gösterebilir. Öte yandan Speakout kitaplarının her iki seviyesinde de ünite sonlarında otantik ürünler içeren birer adet BBC videosuna yer verilmiştir. Bu videolar üzerinden dinleme, okuma, konuşma ve yazma etkinlikleri düzenlenmiş olup videolar aracılığı ile öğretimin kalıcılığını sağlamlaştırmak hedeflenmiş olabilir. Yedi İklim kitaplarında ise videolara hiç yer verilmemiştir.

Yedi İklim B1/B2 Seviye ve Speakout B1/B2 Seviye Ders Kitaplarının Çok Kültürlülük Açısından Değerlendirilmesiyle İlgili Sonuçlar

Yedi İklim B1 seviye ders kitabı incelendiğinde farklı dillere ait ‘İrk/Etnisite’ olgularına sadece okuma ve dinleme aktivitelerinde düşük bir oranda yer verilip yazma ve konuşma etkinliklerinde bu olguların gözardı edildiği belirlenmiştir. Benzer bir şekilde B2 seviyesinde de ‘İrk/Etnisite’ olgularına okuma ve dinleme etkinliklerinde az yer verildiği, yazma etkinliklerinde sadece bir kere ele alındığı, konuşma etkinliklerinde ise bu konunun ihmal edildiği tespit edilmiştir. Diğer taraftan Speakout B1 seviye kitabı okuma ve dinleme metinlerinde farklı ırklara daha fazla yer verilmişken B2 seviyesinde bu oran azalmıştır. Yedi İklim B1 ve B2 seviye ders kitapları incelendiğinde Türkçe konuşan farklı etnik kökenlere sahip bireylerin ve savaş, eğitim gibi sebeplerle ülkemize göç etmiş olan Suriyeli, Afganistanlı gibi kişilerin etnik kökenlerinin ele alınmadığı ve kitaplarda bu bireylerin temsil edilmediği gözlemlenmiştir. Buna karşın Speakout B1 ve B2 seviye kitapları aktiviteleri ele alındığında ise genel olarak İngiliz ve Amerikan etnisitesinin ağırlıkta olarak temsil edildiği gözlemlenmiştir. İngilizcenin dünya dili olarak kullanıldığı düşünüldüğünde İngilizceyi ana dil olarak konuşan Kanada, Avustralya, İskoçya, Güney Afrika vb. etnik kökenlere ait bireyler ile İngilizce’nin yabancı dil olarak öğretildiği Doğu Avrupa, Uzak Doğu, Orta Doğu, Arap Yarımadası vb. etnik kökenlere ait kişilerin kitaplarda yeterince temsil edilmediği tespit edilmiştir. Ayrıca kitaplarda siyahi kişilere yer verilse de beyaz ırkın üstün olarak yer aldığı belirlenmiştir. İngilizce dil öğretiminin kültüre özgü faktörlerle sınırlı olmaması gerekmektedir. Nitekim çok kültürlülük bağlamında ders kitaplarında ırk ve etnik çeşitliliğe daha fazla yer verilmesi kültürel farklılıkları tanıyıp kabul etme konusunda etkili olabilir.

Yapılan araştırmaların sonucunda çok kültürlü öğelerin okuma ve dinleme etkinliklerinde yazma ve konuşma etkinliklerine oranla daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir. Bu durumda okuma ve dinleme etkinliklerinin metinler üzerinden yapılması ve bu nedenle incelenen etkinliklerin daha kapsamlı ve detaylı olmasının etkili olduğu düşünülmüştür. Diğer taraftan yazma ve konuşma etkinliklerinin kitapların ikisinde de genellikle birkaç cümle ile kısıtlı tutulduğu belirlenmiştir. Bu durum ise çok kültürlülüğün daha az ele alınmasına neden olmuştur denilebilir. Nitekim ders kitaplarının kültürel çeşitliliği daha etkili bir şekilde yansıtabilmesi için yazma ve konuşma etkinliklerinin daha kapsamlı bir şekilde oluşturulması önerilebilir.

Yedi İklim her iki seviye ders kitabında tüm ağırlığın hedef dil olan Türkçe olduğu, öğrencilerin anadillerinin ve diğer dillerin gözardı edildiği belirlenmiştir. Kitapların her iki seviyesinde de farklı dillere neredeyse hiç yer verilmemiştir. Öte yandan Speakout ders kitaplarında ise hedef dil olan İngilizce yoğunlukta olup İngilizce öğrenen bireylerin anadilleri ve diğer diller geri plana atılmıştır. Bu durum yabancı dil öğretimini amaçlayan kitaplarda dil çeşitliliği konusunda hazırlanan içeriklerin yoğun bir şekilde geliştirilebileceğini gösterebilmektedir.

‘Din/Mezhep, Cinsel Yönelim ve Siyasal Yönelim’ kategorilerine kitaplarda ya hiç yer verilmemiştir ya da bu kategoriler oldukça sınırlı olarak ele alınmıştır. Bu konular hassas ve tartışmalı konulardır. Eğitim materyallerinde bu konulardan uzak durularak tarafsız ve kapsayıcı bir dil öğrenme ortamı oluşturulmak istenmiş olabilir.

Cinsiyet konusu ele alındığında her iki kitabın her iki seviyesinde de kadın ve erkek bireylerin hemen hemen eşit derecede temsil edildiği gözlemlenmiştir. Bu durum kitaplarda cinsiyetlerin dengesine önem verildiğini göstermektedir. Lâkin toplumsal cinsiyet eşitliğinin ne derecede sağlandığı ve cinsiyetlerin hangi rollerde temsil edildiği de büyük bir öneme sahiptir. Bu bağlamda her iki kitapta da zaman zaman cinsiyetçi bakış açıları tespir edilmiştir. Örnek olarak Speakout B1 seviye kitabının birinci ünitesinde, kadınlarla erkeklerin düşünce yapılarının farklı olduğuna dair bir bölüm olduğu belirlenmiştir. Bu bölümde kadınların erkeklere oranla karmaşık bir zihinsel yapıya sahip oldukları söylenilmiş ve aynı bölümde kadınların harita okuma yeteneklerinin eksik olduğu ve erkeklerin bir çift ayakkabı satın alma işlemini 90 saniyede tamamlarken kadınların üç haftada karar verdiği gibi ifadelerle yer verilmiştir. Yedi İklim B1 ve B2 seviye kitaplarında ise bu konularda cinsiyetlerin daha geleneksel rollerde ele alındığı tespit edilmiştir. Örnek olarak mutfakta yemek yapan kadınlar, eve işten yorgun gelen baba, misafir ağırlayan ev hanımları, misafire kahve yapan kız çocukları, dedikodu yapan kadınlar, arabası bozulan bir kadın-tamir eden bir erkek, erkek mühendisler, önemli iş adamları, ünlü erkek sanatçılar gibi. Toplumsal cinsiyet açısından, kitapların değişen ve gelişen günümüz dünyasına göre uyarlanabilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Ders kitapları öğrencilere genellikle kadınlar ve erkeklere atanan rolleri görmelerinde yardımcı olmalı ve azınlıklar dâhil herkesi içine alan daha adil bir toplumsal düzenin oluşturulması için gerekli olan toplumsal değişimleri kabullenmeye teşvik etmelidir. Ders kitaplarından yola çıkarak yapılan tartışmalar ve öğretmen-öğrenci etkileşimleri aracılığıyla kalıpyargılar ele alınabilir, sorgulanabilir ve ortadan kaldırılabilir olmalıdır. Diğer yandan bir toplumda ‘kadınsı’ olarak atfedilen bir durum, farklı bir toplumda erkeksi görülebilir. Farklı cinsiyetler

rolleri öğrenme aracılığıyla edinilir. Bundan dolayı eşitliğin desteklenmesi, bu rollerin ne kadar keyfi olduğunun vurgulanmasını sağlayabilir (UNESCO, 2017, s.10-23).

Yaş olgusu ele alındığında kitapların genelinde aktivitelerde yoğun olarak yetişkin yaş grubunu içerdiği tespit edilmiştir. Çocuklar ve yaşlılar genellikle geri planda tutulmuştur. Yedi İklimin her iki kitabında da büyükanne, büyükbaba, torun ve çocuk vb. kavramlarla bu gruplara yönelik ifadelerde bulunulmuştur. Diğer yandan Yedi İklim B2 seviye kitabı 3. ünitesi olan ‘Bir Ömür Böyle Geçti’ ünitesinde özellikle yaşlılık teması ele alınmıştır. Benzer bir şekilde Speakout ders kitaplarında da çocukların ve yaşlıların ikinci planda oldukları tespit edilmiştir ve yaş olgusu özellikle Speakout B2 seviye 6. ünite olan ‘Age’ ünitesinde ele alınmıştır. ‘Engellilik konusuna ise Yedi İklim B1 seviye ders kitabında 5. Ünite olan ‘Engelleri Kaldırılım’ ünitesinde sıklıkla yer verilmiştir. Ancak kitabın geri kalan ünitelerinde ve B2 seviye ders kitabında bu tema da gözardı edilmiştir. Diğer taraftan Speakout ders kitapları etkinliklerinde de engelli bireylere oldukça kısıtlı oranda yer verilmiştir. Ders kitaplarında engellilikle ilgili kavramlara ve görsellere yalnızca ‘Farklılıklarımız’ gibi özel temalarda yer verilmemelidir çünkü engellilik bir kimlik olarak betimlenmemelidir. Kullanılan dil ve görsellerle engellilik, olağan dışı veya uç bir durum gibi gösterilmemeli aksine normal bir durum olarak sunulmalıdır. Ayrıca engelliliği sadece başarı hikâyeleri ile sunmak bu durumun ‘normalleşmesine’ de engel oluşturabilir (Çayır ve Ergün, 2017, s.36).

Her iki kitapta da etkinliklerde ‘Sosyoekonomik Durum/Soyal Sınıf’ ve ‘Toplumsal/Sosyal İlişkiler’ temalarına yer verildiği belirlenmiştir. Bu durum öğrencilere farklı sosyal sınıflardan ve toplumsal yapıdan bireyler hakkında bilgiler ve örnekler vererek toplumsal farkındalığı ve empatiyi teşvik ettiğini düşündürebilmektedir. Ancak kitaplarda yapılan araştırmalar sonucunda verilen toplumsal sınıfların genellikle doktor, öğretmen, avukat, mühendis vb. orta seviye ve sanatçı, bilim insanı, iş insanı vb. üst seviyeye ait bireyler oldukları tespit edilmiş, alt seviyedeki grupların ise ikinci planda tutulduğu belirlenmiştir. Bu durum ise kitaplarda toplumun çeşitli kesimlerini kapsayıcı ve dengeli bir biçimde yansıtmakta eksiklik olduğuna gösterebilmektedir. ‘Toplumsal ve Sosyal İlişkiler’ konusunda ise genellikle aile bireylerinin, komşuların ve işveren-çalışan ilişkilerinin ele alındığı tespit edilmiştir. Dil öğrenen bireyler toplumların geniş kitlelerini temsil edebilmektedirler. Dolayısıyla kitaplarda toplumun her kesiminden bireylere ve bu bireylerin arasında bulunan ilişkilere yer verilmesi büyük bir öneme sahiptir.

Yedi İklim B1 ve B2 seviye kitaplarında ‘Tatiller ve festivaller’ ile ‘Gelenekler’ kategorisinde Türk kültürüne ait çok sayıda, farklı kültürlerle ait ise sınırlı sayıda etkinlik olduğu belirlenmiştir. Yedi İklim B1 seviye kitabında farklı kültürlerle ilgili tatillere ve

festivallere okuma ve yazma etkinliklerinde ikişer kez, konuşma etkinliklerinde dört kez ve dinleme etkinliklerinde 3 kez yer verilmiştir. B2 seviye kitabında ise bu tema gözardı edilmiştir. Bu durum B1 seviye kitabında öğrencilere farklı kültürel değerler hakkında veri sağlasa da öğrencilerde çok kültürlülüğü bir bakış açısı oluşturmak için bu konulara daha fazla yer verilmesi gerektiğini göstermektedir. Aynı şekilde ‘Gelenekler’ olgusuna da her iki kitapta da yer verilmiş olmasına rağmen kısıtlı sayıda oldukları ve kitaplarda yer alan bayramların, tatillerin, gelenek ve göreneklerin çoğunlukla Türk kültürü hâkimiyetinde oldukları belirlenmiştir. Yedi İklim B1 seviye kitabı 7. Ünitesinde ‘Kutlama’ ünitesinde farklı kültürlere ait Holi Festivali, Cannes Film Festivali, İspanya boğa güreşi, Haka dansı, Venedik Karnavalı vb. etkinliklere yer verilse de bu etkinlikler genellikle 7. Ünite ile kısıtlı kalmıştır. Kitap genelinde Türk geleneğine ait kız isteme, Türk düğünleri, kına geleneği, şeker bayramı, kan kardeşliği, Türklerde misafirperverlik, Hıdırellez gibi olgulara rastlanılmıştır. Speakout B1 seviye ve B2 seviye kitaplarında ise tatiller ve festivaller konusunda sadece İngiliz ve Amerikan kültürüne ait verilere rastlanılmış olup farklı kültürler tamamen göz ardı edilmiştir. ‘Gelenekler’ olgusuna da çok kısıtlı ve yüzeysel olarak yer verilip İngiliz ve Amerikan kültürü hâkimiyeti kurulmuştur. Bu durum da bize dil öğretiminde çok kültürlülüğü temel alarak hazırlandığı belirtilen kitapların hedef kültürü yayma konusunda ısrarcı olduğunu gösterir niteliktedir. Özen ve Dağyar (2020, s.624) da yaptıkları çalışmada benzer bir duruma rastlamıştır. Bu çalışmada incelenen English File kitaplarında Avrupa’dan Asya’ya kadar farklı ülkelerin festivallerinin sunulduğu ancak Afrika ve Orta Doğu’nun kültürel etkinliklerinin kitaplarda yeterince yer almadığı belirtilmiştir. Bu durum da kültürel öğelerin dengesiz dağılımını ortaya koymaktadır. Nitekim ders kitaplarının çok kültürlülük kapsamında kültürel çeşitliliği yansıtmak amacıyla etkinlikler düzenlendiği ancak farklı kültürlere ait olgulara daha fazla yer verilmesi gerektiği söylenebilmektedir.

Farklı kültürlere ait ‘Yiyecekler’ ve ‘Kıyafetler’ kategorilerine Yedi İklim her iki seviye kitabında sadece bir veya iki etkinlikte yüzeysel olarak yer verildiği tespit edilirken Türk kültürüne ait analıkızlı çorbası, mantı, Türk kahvesi, menemen, baklava, karalahana sarması, mısır ekmeği vb. yiyecekler yer verildiği belirlenmiştir. Bu durum da kitaplarda hedef Türk kültürünün ön planda olduğunu, farklı kültürlere ait kültürel unsurlara yeterince yer verilmediğine bir örnektir. Diğer yandan Speakout kitabında da ‘Yiyecekler’ temasına kısıtlı miktarda yer verilmiş olup citrus meyvesi, Turkish mezzes, limon con soda vb. kelimeler ile kısıtlı kalmıştır. ‘Kıyafetler’ olgusu ise tamamen göz ardı edilmiştir. Öğrencilerin kültürleri anlamasında ve evrensel kültürel değerlere sahip olmasında yiyecekler ve giyim tarzları da

önemli etkiye sahiptir. Bu sebeple bu alanlardaki etkinlik sayısının artmasıyla öğrencilerin dünya kültürleriyle ilgili daha kapsamlı bilgi sahibi olmalarına yardımcı olunabilir.

‘Sanat, müzik, edebiyat, spor ve eğitim’ kategorisinde Yedi İklim serisinin 2 kitabında da her bir dil becerisi alanına ait en az iki adet etkinlik tespit edilmiştir ancak bu etkinlikler de genel orana bakıldığında kısıtlı sayıda kalmıştır. Kitap genellerinde bu alanlarda hedef kültür olan Türk kültürü ağırlıkta görülmüş olup Neşet Ertaş, Etem Çalışkan, Âşık Veysel Şatıroğlu, Yunus Emre, Mimar Sinan gibi sanatçı kişilere ve Türklerde kitap ciltleme sanatı, oya sanatı, hat sanatı, çanak-çömlek vb. sanat dallarına yer verilmiştir. Diğer yandan Speakout kitaplarında yazma etkinlikleri hariç bu olgulara en az 5’er kere yer verilmiştir. Sanat, müzik, edebiyat, spor ve eğitim gibi alanlara ait etkinlikler, öğrencilere çok kültürlülük bağlamında geniş bir dünya görüşü ve entelektüel bakış açıları sağlayabildiği düşünülürse bu alanlarda farklı kültürlerle ait etkinlik sayılarının yetersiz olduğu söylenebilir.

Son olarak ‘Coğrafi ve kültürel yerler’ açısından ise her kitapta daha fazla bilgiye yer verilmiştir. Yedi İklim B1 seviye kitabı okuma etkinliklerinin 13’ünde, dinleme etkinliklerinin ise 11’inde bu konularla ilgili verilere rastlanılmıştır. B2 seviyede ise okuma ve dinleme etkinliklerinin 9’unda, konuşma etkinliklerinin ise 3’ünde farklı ülkelere ait coğrafi ve kültürel öğeler tespit edilmiştir. Ancak tespit edilen öğelerin genel olarak ülke ve mekân isimlerinin yüzeysel olarak söylenmesinden ibaret olduğu saptanmıştır. Benzer bir şekilde Speakout ders kitaplarında da bu kategoriye ait veriler daha fazladır ancak veriler oldukça yüzeyseldir. Coğrafi bilgi ve kültürel mekânlar ile ilgili etkinliklerin öğrencilerin kültürlerarası farkındalığını yükseltme konusunda önemli bir rol oynadığı ve bu doğrultuda verilerin yüzeysel kalıp yeterince etkili olmadıkları belirtilebilir.

Nitekim kitaplarda yapılan incelemeler ve elde edilen bulgular hem Yedi İklim hem de Speakout orta seviye kitaplarının kültürel çeşitliliği ele almada ve farklı kültürler arasında bağlantı kurmada yetersiz kaldığını göstermiştir. Eğitimsel değişim teknik olarak basit ancak politik ve sosyal açıdan karmaşıktır. Kapsayıcılık ve eşitlik yönündeki adımlar her zaman anlaşılabilir veya hoş karşılanmayabilir. Bu nedenle eşitlik ve kapsayıcılık ilkeleri lehine fikir birliği sağlamak gerekmektedir (UNESCO, 2017, s.20). Dil öğretiminde ders kitapları büyük bir öneme sahiptir ve tespit edilen sonuçlar ders kitaplarının geliştirilmesi gereken alanları gözler önüne sermiştir. Dil öğretim materyallerinin küreselleşen dünyada daha kapsayıcı hale getirilmesi oldukça önemlidir. Bundan dolayı dil öğretiminde, empatinin ve hoşgörünün temelini oluşturan çok kültürlülüğü daha iyi yansıtabilmek amacıyla incelenen ders kitaplarının tekrar ele alınması ve güncellenmesi gerektiği düşünülmektedir. Tüm bu

sonuçlardan hareketle Yabancılar Türkçe ve İngilizce öğretimi alanlarında hazırlanacak kitaplara yönelik öneriler şu şekilde sıralanabilmektedir:

Yabancı dil olarak Türkçe ve İngilizce öğretimi alanlarında hazırlanacak kitaplara yönelik öneriler:

- Ders kitapları dil becerilerinin öğretiminin yanında dünyaya daha geniş bir açıdan bakabilme konusunda bireylere bir rehber oluşturmaktadır. Çok kültürlü günümüz dünyasında bireylerin farklı kültürel olguların farkına varabilmesi, onları anlayış ve hoşgörü ile karşılayabilmesi elzemdir. Bu yüzden ders kitaplarında yer alan etkinliklerde kültürel çeşitliliklerin artırılması, bireylere duyarlılık, kültürlerarası bilinç, empati ve hoşgörü konusunda katkıda bulunacaktır denilebilir.
- Kitaplarda farklı ırk ve etnisitelerdeki bireylere ve dillere daha çok yer verilerek kültürel farkındalık oluşturulabilir. Ayrıca farklı din ve mezhepler ile bu dinlere ait inançlar, ibadetler vb. konularda bilinçlendirmeler ile ve din üzerinden oluşacak tartışmaların yerini barışa bırakmasına katkıda bulunulabilir.
- Kitaplarda toplumsal cinsiyet rolleri tekrar gözden geçirilebilir. Kadın ve erkek bireylerin meslek, günlük yaşam vb. konularda eşitlikleri daha fazla yansıtılabilir. Diğer yandan geleneksel ve klişeleşmiş kadın-erkek rollerin ötesinde metinler ve etkinlikler oluşturulabilir.
- Engelli ve yaşlı bireylerle ilgili etkinlikler bir veya iki üniteyle sınırlı tutulmayıp daha dengeli içerikler hazırlanabilir. Ayrıca sosyal ve ekonomik açıdan toplumun sadece üst ve orta kesimindeki bireylere yer vererek geri kalan kişiler yok sayılmamalıdır. Her kesimi kapsayan, adil ve eşit yaşam ve eğitimin bilincinde etkinlikler düzenlenebilmelidir.
- Kitaplarda sadece hedef kültürlere ait geleneklere, tatillere, festivallere, yiyecek ve içeceklerle yer verilmemelidir. Farklı kültürlere ait yemek tarifleri, kıyafetler, festivaller, bayramlar, yaşam biçimleri vb. hakkında içerikler sunularak kültür alışverişleri sağlanabilir.
- Sanat, müzik, edebiyat, spor ve eğitim vb. olgular bireylerin farklı kültürleri anlamalarında ve keşfetmelerinde büyük bir yere sahiptir ve çok kültürlülük bağlamında kişilere geniş bakış açısı sağlamaktadır. Benzer bir şekilde kitaplarda farklı coğrafi ve kültürel yerlere sadece isim bazlı yer verilmemeli bu yerler hakkında derinlemesine bilgiler ve etkinlikler düzenlenmelidir. Bireylerin de bu etkinlikler aracılığıyla daha geniş ve global bakış açılarına ve bilgilere sahip olmaları sağlanabilir.

- Speakout kitaplarında her ünite sonunda videolara yer verilmiştir. Yedi İklim kitaplarında ise videolar kullanılmamıştır. Bu doğrultuda kitaplar otantik dinleme metinleri, okuma metinleri, görseller ve videolarla desteklenebilir ve teknoloji daha etkin olarak kullanılabilir.
- Araştırma sürecinde çok kültürlü öğelerin okuma ve dinleme etkinliklerinde yazma ve konuşma etkinliklerine oranla daha fazla yer aldığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla ders kitaplarının çok kültürlülüğü aktarabilmesi için yazma ve konuşma etkinliklerinde bu olguya daha yoğun yer verilebilir.

Öğretmenlere Yönelik Öneriler:

- Ders kitaplarının çok kültürlülük kapsamında yeterli olmadığı durumlarda öğretmenler farklı kültürlerle ilgili yazılı metinler, görseller, videolar, dinleme metinleri vb. kullanarak derslerin içeriğini zenginleştirebilir. Ayrıca sınıflarda panolar hazırlanarak farkındalık oluşturulabilir.
- Konuşma etkinlikleri kapsamında, kültürlerarası farkındalığı arttırmak amacıyla öğretmenler tarafından münazara, grup çalışmaları, sunumlar, tiyatrolar, şiir ve kompozisyon yarışmaları vb. hazırlanabilir. Ayrıca sınıflarda farklı kültürlere ait filmler izlenilebilir, şarkılar dinlenip söylenebilir ve spor yarışmaları vb. düzenlenebilir.
- Öğretmenler farklı kültürlere ait yerlere geziler düzenleyebilir. Çeşitli kültürlere ait bayram, festival vb. günlerle ilgili sınıflarda, canlandırma ve drama gibi gösteriler hazırlanabilir. Bu canlandırmalar sırasında kültürlere ait yöresel kıyafetler temsil edilebilir ve yöresel yiyecekler getirilip tadılabilir.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler:

- Araştırmacılar Türkçe ve İngilizce öğretiminde kullanılan farklı setleri çok kültürlülük olgusu kapsamında inceleyip benzer bir doğrultuda çalışma düzenleyebilir veya Türkçe ya da öğretiminde kullanılan farklı setleri kendi seviyeleri içerisinde çok kültürlülük kapsamında inceleyebilir.
- Ders kitaplarını kullanan öğretmenlere ve öğrencilere röportaj, anket vb. düzenlenerek öğretmenlerin ve öğrencilerin çok kültürlülük kapsamında kitaplar hakkındaki düşünceleri ve bakış açıları değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, S. E. (2018). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında kültür aktarımı: Yeni Hitit yabancılar için Türkçe ders kitabı (a1-a2 düzeyi)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Akarsu, B. (1998). *Wilhelm von humboldt'da dil-kültür bağlantısı*. İnkılap Kitabevi.
- Aksan, D. (2007). *Her yönüyle dil: ana çizgileriyle dilbilim*. Türk Dil Kurumu.
- Aldridge, J., Calhoun, C., & Aman, R. (15). Misconceptions about multicultural education. *Focus on Elementary, USA*.
- Altınbaş, D. (2006). Avrupa ve çokkültürlülük: Fransa örneği. *Stratejik analiz*, 78, 52-61.
- Altınörs, A. (2003). *Dil Felsefesine Giriş*. İnkılap Kitabevi.
- Altınörs, A. (2012). *50 soruda dil felsefesi*. Bilim ve Gelecek Kitaplığı.
- American Psychological Association. (2002). Guidelines on multicultural education, training, research, practice, and organizational change for psychologists. *The American Psychologist*, 58(5), s.377-402.
- American Psychological Association. (2003). Guidelines on multicultural education, training, research, practice, and organizational change for psychologists. *American Psychologist*, 58(5), s.377-402.
- Arıkan, A. (2005). Age, gender and social class in elt coursebooks: a critical study. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 29-38.
- Ateş, E., & Aytekin, H. (2020). Küreselleşen dünyada çokkültürlülük ve yabancı dil eğitimi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(26), 4563-4579.
- Banks, J. A. (1993). Multicultural education: Historical development, dimensions, and practice. *Review of research in education*, 19, 3-49.
- Banks, J. A. (2012). *An introduction to multicultural education*. University of Washington.
- Banks, J. (2016). *Cultural diversity and education foundations, curriculum, and teaching* (6th edition). Routledge.
- Banks, J. A., & Banks, C. A. M. (Eds.). (2019). *Multicultural education: Issues and perspectives*. 9th ed. John Wiley & Sons.
- Bansode, A. R. (2019). Education in a multicultural globalized society. *Arihant College of Education, National Seminar*, 14.
- Başbay, A., Dimici, K. ve Yıldız, B. (2018). An analysis of an English coursebook (English File) in terms of multiculturalism. *Journal of Language Education and Research*, 4(3), 175-200.
- Başbay, A., Bektaş, Y. (2009). Çokkültürlülük bağlamında öğretim ortamı ve öğretme yeterlikleri. *Eğitim ve Bilim*, 34, s.30-43.
- Başkan, Ö. (1969). İnsan dilinin doğuşu. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*, 16, 143-156.
- Bloomfield, L. (1984). *Language*. University Of Chicago Press.
- Britannica, (2022). *Encyclopedia Britannica*. (online) Web Adresi: <https://britannica.com>
- Brooks, N. (1968). Teaching culture in the foreign language classroom. *Foreign language annals*, 1(3), s.204-217.
- Byram, M. (1997). *Teaching and assessing intercultural communicative competence*. Multilingual Matters.
- Canatan, K. (2009). Avrupa toplumlarında çokkültürcülük: sosyolojik bir yaklaşım. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(6), 80-97.

- Carlos, M., Rabo, A., Gök, F. (2011). *Çokkültürlü toplumlarda eğitim Türkiye ve İsveç'ten örnekler*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011, 2.
- Cırık, İ. (2008). Çok kültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(34), 27-40.
- Corbett, J. (2022). *An intercultural approach to English language teaching* (Vol. 36). Multilingual matters.
- Council of Europe. (2020). *Common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment, companion volume*. Council of Europe Publishing.
- Cutshall, S. (2012). More than a Decade of Standards. *Language*, 12.
- Çayır K., Ergün, M., (2017). *Ders kitaplarında engellilik tavsiyeler raporu*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyoloji ve Eğitim Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi (SEÇBİR).
- Damgacı, F. K., & Aydın, H. (2013). Akademisyenlerin çokkültürlü eğitime ilişkin tutumları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45), s.325-341.
- Dessalles, J.-L., Picq, P., & Victorri, B. (2014). *Dilin kökenleri* (çev. A. Altınörs). Bilge Kültür Sanat
- Ducharme, E. R., & Ducharme, M. K. (1998). *The American Association of Colleges for Teacher Education: A History*. AACTE Publications.
- Fitch, W, T. (2010). *The evolution of language*. Cambridge University Press The Edinburgh Building,
- Fischer, S. R. (1999). *A history of language*. Reaktion.
- Gay, G. (1994). *A Synthesis of Scholarship in Multicultural Education*. Urban Monograph Series.
- Gay, G. (2018). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice*. Teachers College Press.
- Göçer, A. (2012). Dil kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 729, 50-57.
- Gökalp, Z. (1973). *Türkçülüğün esasları*. Varlık Yayınları. Birinci basım 1923, 1973.
- Güçlü Yılmaz, F. (2020). Çok kültürlü eğitime ilişkin öğretmen algıları. *Milli Eğitim Dergisi*, 49(226), s.291-321.
- Günay, V. D. (1991). Dil konuşucunun özelliğini ne oranda yansıtır?. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 2, 71-74.
- Günay, R., & Aydın, H. (2015). Türkiye’de çokkültürlü eğitim ile ilgili yapılan araştırmalarda eğilim: Bir içerik analizi çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 40(178).
- Günay, V. D. (2016). *Kültürbilime giriş: dil, kültür ve ötesi*. Papatya Yayınları.
- Güvenç. R. (1979). *İnsan ve kültür*. Remzi Kitabevi.
- Hockett, C. F. (1960). The origin of speech. *Scientific American Magazine*, 203(3), s.89-97.
- Hornby, A. S., & Cowie, A. P. (1977). *Oxford advanced learner's dictionary of current English*.
- Hutchinson, T., & Torres, E. (1994). The textbook as agent of change. *ELT Journal*, 48.
- Jiang, W. (2000). The relationship between culture and language. *Elt Journal*, 54(4), 328-334.
- Kalay, D. (2017). *Multiculturalism in Face2Face coursebook used at prep classes*. Dumlupınar University. English Language Teaching Department.
- Kapukaya, K. (2020). Multiculturalism and motivation on foreign language learning. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(19), s.74-110.
- Kara Özkan, N. (2022). Ana dili eğitimi ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde çok kültürlülük. *RumeliDE Dil Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi* (27), 259-274.

- Karakuş, F. ve Üzülmüş, K. Y. (2018). Ortaokul İngilizce dersi öğretim programının ve İngilizce ders kitaplarının çok kültürlülük açısından incelenmesi. *Turkish Studies. Educational Sciences*, 13(11), 77-802.
- Karaca (2018, s. 28) Karaca, F. (2018). Türkiye’de ve Dünyada Çokkültürlülük ve Eğitim, *International Journal of Social Science*, 72, 25-40.
- Kaya, Z. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*. Pegem Akademi.
- Kennedy, K. J. (2017). Multiculturalism’s forgotten dream. *Curriculum perspectives*, 37.
- Kerimoğlu, C. (2018). Dilin kökeni arayışları 3: hayvan iletişimi-1. *Dil Araştırmaları: Güz*, 23.
- Kerimoğlu, C. (2016). Dilin kökeni arayışları 1: dilin kökeniyle ilgili akademik tartışmalar *Dil Araştırmaları*, 18.
- Kramsch, C. (2000). *Language and Culture*. Oxford University Press.
- Kymlicka, W. (1995). *Multicultural citizenship*. Oxford University Press.
- Kymlicka, W., & Öztürk, F. (2013). Çok kültürlülük: başarı, başarısızlık ve gelecek. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 70(2).
- Lucy, L., Demszky, D., Bromley, P., & Jurafsky, D. (2020). Content analysis of textbooks via natural language processing: Findings on gender, race, and ethnicity in Texas US history textbooks. *AERA Open*, 6(3).
- National Council for the Accreditation of Teacher Education. (2002). *Professional standards: accreditation of schools, colleges, and departments of education*. Washington, DC.
- Nayir, F. ve Sarıdaş, G. (2020). Çokkültürlü eğitim, kültürlerarası eğitim ve kültürel değerlere duyarlı eğitime ilişkin kavramsal bir inceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(70), 769-779.
- Neuner, G. (2003). *Intercultural competence*. Council of Europe.
- Özcan, Başkan (2003), *Bildirişim (insan-dil ve ötesi)*, Multilingual Yayınları.
- Özdem, R. H. (2022). *Dil türeyiş teorilerine toplu bir bakış*. Dorlion Yayınları.
- Özen, D., & Dağyar, M. (2020). Çokkültürlülük Bağlamında Ortaöğretim İngilizce Ders Kitaplarının İncelenmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 53(2), s.601-636.
- Özkan, U. B. (2019). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi*. Pegem Akademi.
- Özlem, D. (2008). *Kültür bilimleri ve kültür felsefesi*. Doğu Batı Yayınları.
- Peck, D. (1998). *Teaching culture: Beyond language*. New Haven Teachers Institute.
- Ramsey, P., Williams, L. R., & Vold, E. (2003). *Multicultural education: A source book*. Routledge.
- Richards, J. C., Theodore, S. R. (2001). *Approaches and methods in language teaching*, Cambridge University Press.
- Sammler, S. (2018). *History of the school textbook*. The Palgrave handbook of textbook studies.
- Sapir, E. (1949). *Culture, language and personality: selected essays*. University of California Press.
- Schleicher, A. (1869). *Darwinism tested by the science of language*. (A.V.W. Bickers, Çev.). John Camden Hotten.
- Seyedi, G. (2020). Yabancı/İkinci dil öğretiminde kültür ve kültürel etkileşim. G. Aydın (ed.). *Kültürlerin karşılaşma alanı olarak dil öğretim ortamları içinde* (243-268). Pegem Yayınları.
- Sleeter, C. E., & Grant, C. A. (2017). Race, class, gender, and disability in current textbooks. In *The politics of the textbook* (78-110). Routledge.

- Şimşek, M. R. (2018). Yabancılar için Türkçe ve İngilizce ders kitaplarındaki kültürel içeriklerin karşılaştırılması. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 84, 301-327.
- Tomalin, B. & Stempleski, S. (1993). *Cultural awareness*. Walton Street. Oxford University Press.
- Taylor, E. B. (1871). *Primitive culture*. Cambridge University Press.
- Türk Dil Kurumu, (2022). *Türk dil kurumu güncel Türkçe sözlüğü*. (online) <https://sozluk.gov.tr>
- UNESCO. (1982). *World conference on cultural policies* (2nd). Mexico City.
- UNESCO. (2005). Appendix I UNESCO Universal declaration on cultural diversity. *Diogenes* 205, 141-144. <https://doi.org/10.1177/0392192105050618>
- UNESCO. (2017). *A guide for ensuring inclusion and equality in education*.
- UNESCO. (2017). *Making textbook content inclusive: A focus on religion, gender, and culture*.
- Uygur, N. (2000). *Kültür kuramı*. Yapı Kredi Yayınları.
- Ulukaya Öteleş, Ü. (2020). Çok kültürlü eğitimin yenilenen sosyal bilgiler öğretim programına yansımaları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 500-516.
- Ünal, Ş. (2004). *Dil ve kültür*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Vitta, J. P. (2023). The functions and features of ELT textbooks and textbook analysis: A concise review. *RELC Journal*, 54(3), 856-863.
- Yıldırım, Z. (2013). *Avrupa'da çokkültürcülük tartışması: Fransa ve Almanya üzerinden bir değerlendirme* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Yule, G. (2006). *The study of language*. Cambridge University Press.

Kitap Künyeleri

- Clare, A., Wilson, J. (2015). *Speakout-intermediate students' book b1-b1+* (2nd ed). Pearson Education Limited.
- Gültekin, İ., Kalfa, M., Atabey, İ., Mete, F., Eryiğit, A., Kılıç, U. (2015). *Yedi iklim Türkçe b1*. E. Barın, Ş. Çobanoğlu, Ş. Ateş, M. Balcı, C. Özdemir (Ed.). Yunus Emre Enstitüsü.

EKLER

EK-1 ETİK BEYANI

Mersin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliğinde belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlâk kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak kullandığımı,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü Mersin Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı,
- Tezin tüm telif haklarını Mersin Üniversitesi'ne devrettiğimi beyan ederim.

...../...../.....

(İmza)

Ad SOYADI

EK-2 ORJİNALLİK RAPORU

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER ANA BİLİM / BİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 25/05/2024

Tezin Adı: Çok Kültürlülük Kapsamında Yabancı Dil Olarak Türkçe ve İngilizce Öğretimi Kitaplarının
Analizi: Yedi İklim ve Speakout B1-B2 Örneği

Yukarıda adı verilen tez çalışmamın tamamının (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak **Turnitin** adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edildiğini beyan ederim. Kontrol sonucu aşağıda sunulmaktadır:

Rapor Tarihi	25/05/2024	Tez Savunma Tarihi	27/06/2024
Sayfa Sayısı	126	Benzerlik Endeksi	%20
Karakter Sayısı	243570	Gönderim Numarası	2387935213

Uygulanan filtreler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar dâhil
- 3- 10 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Adı Soyadı: Melike KILIÇ GÖKÇAKAN
Öğrenci No: 2001070271001
Ana Bilim Dalı: Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı
Programı: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi
Statüsü: ☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

EK-3 ÖZGEÇMİŞ

